

ALOIS LANG
SPISY
II.
CHERUBINSKÝ
POUTNÍK

—
Ladislav Kuncíř

Praha

APPROBATIO

Ego infrascriptus legi Domini Joannis Angeli Silesij libellum, qui inscribitur Geistreiche Sinn- und Schluss-Reime; quo amoenitatem lusumque Poëticum ita Pietati sacrisque salibus miscet, ut Lectorem inde & recreandum sperem, & ad pios animi sensus commovendum. Ideoque dignum censui, qui luci publicae committeretur. Viennae ex Caesareo Academico Collegio Societatis Jesu die 2. Aprilis Anno 1657.

NICOLAUS AVANCINUS

e Soc. Jesu, S. S. Theol. Doctor ejusdemque Facultatis
Viennensis Decanus.

IMPRIMATUR

JOANES GUILIELMUS

JUNCHER, p. t. Universitatis
Rector.

Serenissimi & Reverendissimi Principis ac Dn. Dn. Leopoldi Guilielmi, Archiducis Austriae Ducis Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae & Wirttenbergae, Comitis Habsburgi, Tyrolis & Goritiae, Administr. magni Generalatus in Prussia, Ord. Teutonici per Germaniam & Italiam partesque transmarinas, Magni Magistri, Episc. Argentorat. Halberstatens. Passoviens. Olo-mucens. & Vratislaviens. per Silesiam Officialis ac Vicarius Generalis Nos Sebastianus à Rostock S. S. Theol. & Philosophiae Doctor, Protonotarius Apostolicus, Cathedralis Ecclesiae Vratislaviens. Archidiaconus, ibidem apud S. Crucem Canonicus etc. Fatemur Libellum piarum ac profundarum meditationum versibus Germanicis concinnatum sub nomine & Titulo Johannis Silesij Geistreiche Sinn- und Schluss- Reime Nobis exhibitum fuisse revidendum. Et quia ad pios animi motus concitandos aptissimus, imprimi posse merito censuimus. In cujus rei fidem hasce Officij nostri Sigillo, ac propriac manus subscriptione roboravimus.

Vratislaviae 6. Julij 1656.

Sebastianus à Rostock.

V Ě N O V Á N Í

Věčné moudrosti

Boží,

zrcadlu bez poskvrny,

do něhož cherubíni

a všichni blažení duchové

s věčným obdivem

patří,

světlu, které všechny lidi

přicházející na tento svět osvětluje,

nevyčerpatelné studnici

a prazdroji vší moudrosti

připisuje a naň obrací

tyto z jeho velkého moře

milostivě vyroněné kapky —

jeho, neustálou touhou patřiti

naň, stále umírající

Jan Angelus.

NATRHAL jsem z mystické zahrady „Cherubinského poutníka“ hrst květů a přesadil do naší na mystiku tak chudičké literatury. Vybíral jsem průpovědi, jak se postupně při četbě mému vkusu zamlouvaly. Nesystematičnost autorova byla mi vodítkem; máť ona právě v mystice nevšední výhodu, že přenáší čtenáře přes únavnou jednotvárnost svým kaleidoskopickým střídáním myšlenek. Překládal jsem podle vydání Boelschova (Des Angelus Silesius CH. W., Diederich, Jena-Leipzig 1905). Překlad je místy přesný, místy volnější. Pregnantní výraz průpovědí činí překladateli překážky často nepřekonatelné a přiznávám se upřímně, že se mi nepodařilo vystihnout vždy barokní rázovitost německého originálu. Běželo mi především o správné zachycení myšlenek Silesiových a obětoval-li jsem tomu účelu někde hladkost výrazu nebo i mluvnickou správnost, jednal jsem v duchu autora samého. Při překladu mi tanula na mysli stručná rukověť křesťanské mystiky, na způsob malého brevíře pro laiky, již tuto „Výborem z Cherubinského poutníka“ českým milovníkům mystiky předkládám. Připojuji výrok katol. spisovatele německého, Dr. Richarda von Kralik, o „Cherubinském poutníku“. „Kdybych se musel vzdát své celé bibliotéky, vyjímajíc půl tuctu svazků, pak by v tomto půl tuctu svazků jistě nesměl scházet „Cherubinský poutník“ Angela Silesia“. A kdyby se mne někdo

tázel, co musí vše pročíst, aby se o nejhlubší podstatě světa co nejrychleji a nejdůkladněji orientoval, nemohl bych mu opět lépe a praktičtěji poradit, než aby vedle malého katechismu do ruky vzal „Cherubinského poutníka“ Angela Silesia... (Angelus Silesius und die christliche Mystik von Dr. R. von Kralik, Hamm i. W. 1902.)

Warnemünde, dne 12. srpna 1907.

SLOVO K DRUHÉMU VYDÁNÍ

Předkládám českému čtenáři Výbor průpovědí Cherubinského poutníka Silesiova v druhém vydání. Přehledl jsem překlad svůj z roku 1907 a rozmnožil jsem jej téměř o třetinu. Práce má četné nedostatky, kterých jsem si úplně vědom.

Dovoluji si jen upozornit čtenáře mystiky méně znalého, aby si, dříve než se dá do četby průpovědí, pozorně pročetl mé „Úvodní slovo“. Jinak bude snad překvapen nejen smělostí jejich nýbrž i jejich paradoxností. Že se právě na tom zakládá nejen síla, ale i slabost mystiky vůbec, nemusím připomínat. —

Co tuto čtenáři předkládám jest prastarý majetek církevní, na nějž může býti každý upřímný katolík právem hrdý.

V Mor. Ostravě, dne 21. června 1922.

ALOIS LANG
CHERUBINSKÝ
POUTNÍK

VÝBOR

ÚVOD
DO NĚMECKÉ MYSTIKY,
ZVLÁŠTĚ

DO
CHERUBINSKÉHO
POUTNÍKA

Ladislav Kuncíř v Praze

1922

*Překlad mystických průpovědí Cherubinského
Poutníka a úvodní studie obdržely Imprimatur
pražské arcibiskupské konsistoře dne 21. pro-
since, r. 1908.*

KNIHA PRVNÍ

Jemné trvá.

Tvrdá jak drahokam, ryzí jak zlata třpyt
a čistší nad křišťál tvá mysl musí být.

Misto věčného odpočinku.

Ať péčí o pohřeb si jiní pletou hlavy
a pyšné pomníky svým pytlům červů stavi!
Můj hrob, má skála, stan — a o ně chci jen dbát —
jest srdce Kristovo; v něm toužím věčně spát.

Bůh jediný může oblažit.

Pryč s cesty, andělé, já na vás nemám dosti,
pryč, s cesty, serafim, s vší vaší služebností!
Nic s vámi nechci mít: já toužím jedině
ve božství čirého se ztopit hlubině.

Musíš být docela božský.

Mně, Pane, nestačí andělsky sloužit tobě
a v ctnostech rozkvétat, jež bohům ke ozdobě.
To málo pro mne vše, já výš se musím vznést:
Ten v pravdě slouží ti, kdo víc než božský jest.¹

Člověk neví, co jest.

To nejsem, co já znám; co jsem, můj není duch:
jsem něco a jsem nic, jsem tečka a jsem kruh.

Čím Bůh je, musíš být.

Svůj mám-li počátek a poslední cíl znáti,
se musím v Bohu sám, jej v sobě vyzkoumati.
Čím Bůh je, musím být a v Lestu leskem vzplát,
ve slovu Slovem se a v Bohu bohem stát.²

Musíš nad Boha.

Kde mé jest bydliště? Kde „já“ a „ty“ už není.
Kde cíl můj poslední, bych spěl tam bez prodlení?
Kde cíle není již. — Kam mám se uchýlit?
Výš ještě nad Boha, do pouště musím jít.³

Já mám od Boha a Bůh ode mne.

Že Bůh tak blažen je a touhy nemá, věru,
tak ode mne má on, jak od něho já беру.⁴

Bůh ve mně a já v něm.

Bůh ve mně oheň jest a já jsem záře v něm:
zdaž vroucně obecni si nejsme navzájem?

Nad sebe se musíš povznést.

Být' můž' u věčnosti hned, mžikem lidský tvor,
když duchem vznese se nad čas a nad prostor.

Člověk je věčností.

Sám jsem si věčností, když času výhost dám,
a sebe ve Bohu, jej v sobě objímám.

Křestan je bohatý jako Bůh.

Jak Bůh jsem bohatý, neb vše, co zve on svým,
i prášek nejmenší, vše společně mám s ním.⁵

Nadbožství.

Co řečeno o Bohu, mně nemůž' postačiti:
v nadbožství světlo mé, v nadbožství moje žiti.

Láskanutí Boha.

Mne vznést-li nechtěl by k nadbožství výšinám,
jen láskou donutím já k tomu Bohu sám.⁶

U tebe blaženost.

Své blaho, člověče, sám můžeš sobě vzít,
jen musíš docela se pro ně uschnout.

*Bůh se skýtlá tak, jak jej kdo
míti chce.*

Nic nedá nikomu a k službám stojí všem,
by, tak-li mít ho chceš, byl celý v srdci tvém.

Odevzdanost.

Jak Bohu oddáš se, tak on se dát ti může:
nic více a nic míň ti z nouze nepomůže.

Duchovní Maria.

Být musím Marií a Boha porodit,
bych věčnou blaženost od něho mohl mít.

*Nic musíš být a nesmíš nic
(stvořeného) chtít.*

Když ještě něco chceš, jsi něco, něco máš,
pak sprostít tíže své se marně namaháš.

Blažené mlčení.

Kdo neví, aniž chce vzdát Nejvyššímu čest,
ten (dobře rozuměj), víc nežli blažen jest.⁷

Boha nezachytíš.

Bůh „nic“ je, prostor, čas se jeho netýká:
čím blíže k němu chceš, tím víc ti uniká.⁸

Věčná smrt.

Smrt, z které nového proud žití nevytéká,
mne hrůzou strašnější než tisíc smrtí leká.

Ustavičné umírání.

Bůh život můj i smrt: žít mám-li Bohu věčně,
pak před ním umírat též musím nekonečně.

Nic nežije beze smrti.

Bůh umřít musí sám, když pro tebe chce žít
a ty bys bez smrti chtěl jeho život mít?⁹

Není nad smrt.

Když smrt jen jediná nás svobodnými činí,
pak ona největší jest ze všech dobrodiní.

Vše rovně cenit skýtá klid.

Kdo nezná rozdíl ve věcech stvořených,
ten v lásce, v bolesti vždy stejně bývá tich.

Nedokonalá odevzdanost.

Či duše nemůže žít v pekle bez pekla,
své vůle docela se ještě nezřekla.¹⁰

Bůh nezná konce sebe sama.

Bůh (slovu mému věř), jest velký neskonale
a musí v božství svém svůj konec hledat stále.

L á s k a b e z p o z n á n í .

Věc jednu zvolil jsem, již věru nejmiň znám,
a že mi neznáma, rád nad všechno ji mám.

M o h o u c í n e m o h o u c n o s t .

Kdo nemiluješ nic, nic nejsi, aniž víš,
tož jsi, chceš, miluješ vždy ještě přespříliš.

Č a s j e s t v ě č n o s t .

Že čas je věčností a věčnost časem, víš,
když sám jen rozdílů žádného nečiníš.

K l i d j e n e j v y š š í d o b r o .

Klid — dobro nejvyšší. Bůh-li by nebyl klid,
sám před ním srdce své bych musel uzavřít.

B o ž í c h r á m a o l t á ř .

Svou obětí Bůh sám. A já jsem jeho chrám,
oltář a klekátko, když v klidu spočívám.

T r ů n B o ž í .

Ptáš se, kde zbudován je věčný Boží stan?
V tvém já, kde rodí tě svým synem nebes Pán!

Kdo Bohu roven.

Kdo netknut zůstává vždy hořem, radostí,
ten nemá daleko už k bohorovnosti.

Pramen v tobě.

Ó, nekřič k Bohu tak! Zdroj v tobě ukryt je:
když zřídla neucpeš, hned proud se rozlije.

V tobě se musí Bůh narodit.

Byť Kristus tisíckrát se zrodil v Betlehemě,
přec budu zatracen, když nezrodí se ve mně.

Vnější tě nespasí.

Jak může kalvarské tě hory spasit kříž,
když v duši vlastní jej sám sobě nevztýčíš?

Chudoba je božská ctnost.

Bůh chudší nemůž' být, když všech je věcí prost,
tož věř, že chudoba je v pravdě božská ctnost.

Propast volá k propasti.

Mé duše prohlubeň k prohlubni Boží lká:
Zda můžeš povědět, která víc hluboká?¹¹

Musíš se stát podstatou.

Kdo lásku konáš jen, věř, práci mnohou zkusíš:
nesmíš jen milovat, jak Bůh být láska musíš.

Jak lze Boha vidět.

Bůh bydlí ve světle, kam k němu není cest:
kdo světlem není sám, ten věčně ve tmách jest.¹²

Člověk měl Boží život.

Než jsem se něčím stal, já Boží život žil
a proto také Bůh smrt pro mne podstoupil.

Tvou modlou žádost tvá.

Kdo s Bohem zároveň chceš jakoukoli věc,
byť bys i světce byl, máš svoji modlu přec.¹³

Věci jsou bezcenné.

Když velkým něco zveš, tož bloudem musíš slout,
a nechceš nad sebe, v trůn Boží zasednout.

Stvoření jest jen tečka.

Vše, co Bůh vytvořil, tak maličké se zdá,
že jako tečka mi v něm pouhá připadá.

Bůh nese dokonalé plody.

Že nemohu jak Bůh já dokonalý být?
Pak musíš od kmene mne mého ulomit.¹⁴

Nebe je v tobě.

Stůj! nebe v sobě máš! Kdo jinam hledat jde
a v sobě nehledá, ten Boha nenajde.

Jak lze požívat Boha.

Bůh čirá jednota. Chceš na něm podíl mít?
Pak hled', jak činí sám, v něm sebe uzavřít.

Jak lze naslouchati Slovu Božímu.

Když Slovu věčnému chceš v srdci naslouchat,
pak dříve slyšení se všeho musíš vzdát.

Jsem široký jak Bůh.

Ó, dive divoucí! Jsem široký jak Bůh,
mne nemůž obsahnout ni širý světa kruh.¹⁶

Vše v člověku.

Čím to, ó člověče, že ještě něco ždáš,
když Boha a s ním vše v svém srdci objímáš?

V sobě slyší člověk Slovo.

Kdo v sobě sedí sám, ten nad prostor a čas
znít Slova Božího uslyší tajný hlas.

Mrtvá vůle panuje.

Co chci, vše musí Bůh, když mrtvou vůli mám:
pak účel mu i vzor já předpisuji sám.

Odevzdanému jest všechno stejné.

Jsem Boží docela: když bolest chce mi dát,
tož se mu právě tak jak za radost chci smát.

Jedno drží druhé.

Týž zájem na Bohu, jak na mně on, já mám:
on nést mi bytí mé, já jeho pomáhám.¹⁶

Bůh mi vtiskuje vlastní svou podstatu.

Jakmile roztaví mě výhně Boží žár,
hned vlastní podstaty své Bůh mi vtiskne tvar.

Obraz Boží.

Jsem Božím obrazem: a chce-li se Bůh shlédnout,
tož ke mně jediné své oči musí zvednout.

R ů ž e.

Tu růži, již tu stát tvůj vidí vnější zrak,
Bůh od věčnosti zřel kvést v sobě právě tak.¹⁷

Č e h o h l e d á t v o r.

Od prvopočátku vždy, do dnešních až chvil,
klid Tvůrcův jediný jest všeho tvorstva cíl.

B o ž s t v í j e „ n í c “.

„Nic“ jemné božství je, Bůh v „nadničem“ dlí skryt:
kdo ve všem vidí nic, tvář jeho může zřít.

S l u n c e u ž p o s t a č í.

Když vlastní slunce tvé ti svítí na nebesku,
pak nesmíš šilhat už kams po hvězdiček lesku.

S á m s l u n c e m m u s í š b ý t.

Sám sluncem musím být a září ohně svého
pak božství ozlatím, hlad' moře bezbarvého.¹⁸

R o s a.

Luh rosou okřívá: a srdce moje zmladne,
až z boku Kristova naň rosy vláha padne.

Ve světě není sladkosti.

Kdo může na světě cos sladkým nazývat,
ten sladkost, již je Bůh, se nenaučil znát.

Duch zůstává vždy volný.

Nuž, třebaš tisíckrát mne želez kruhem svaž:
duch volným zůstane, jej ničím nespoutáš.

Ke zdroji musíš jít.

U zřídla čistý je a jasný vody tok:
kdo bezpečně chce pít, ke zřídlu obrať krok.

Člověčenstvím k božství.

Kdo božství věčného chce vzácnou rosu píti,
ke Kristu-člověku ret musí nachýliti.

Rovnost nezná trýzně.

Kdo rovně cení vše, necítí trýzně pal,
byť třeba v nejhlubším se pekle nalézal.

Touha čeká splnění.

Když touha po Bohu tvou duši ještě jímá,
věz, že tě celého Bůh dosud neobjímá.

Vše závisí na vnímavosti.

Bych jen s to přijat byl, co Kristus z božství vzal,
Bůh ani okamžik by dát mi neváhal.

Zlo má v tobě původ.

Bůh — čirá dobrota. Co zlem se jeví nám:
smrt, trýzeň, prokletí — vše neseš v sobě sám.

Bůh je prost všeho.

Dlít v klínu milého — ó, jaká blaženost,
a Boha, věci všech i sebe býti prost.¹⁹

Ráj v trýzni.

Když Bohu věren jsi a s ním jen toužíš dlít,
žal každý musí pak se v ráj ti proměnit.

Násilím nebe dobudeš.

Věz, pevně střežena jest nebes věčná říš:
jen ohněm, železem si přístup vynutíš.

U Boha je jen jeho Syn.

Hleď z Boha zrodit se ! Kde božství majestát,
tam jednorozený Syn Boží smí jen stát.

Jak Bůh v tobě odpočívá.

Stát v Teď a zcela čist tvůj musí býti duch,
by v tobě zhlížet se a hovět si moh' Bůh.

*Čím více vyjdeš, tím plněji
vejde Bůh.*

Čím více dovedu své já se sebe svléci,
tím více s božstvím svým Bůh musí do mne vtéci.

Člověk je mikrokosmos.

Všech věcí souhrn jsi; když jedné pohřešíš,
pak o svém bohatství, věř, dosud málo víš.

*Čím více se kdo oddá, tím více
bude milován.*

Ptáš se, proč serafa Bůh více miluje,
než komára? Tož slyš, on víc mu oddán je.

Vlastní „já“ ztrácuje.

Jen kdyby satan moh' „já“ vlastního se vzdát,
hned bys ho uhlídal na trůně Božím stát.

Vše v sobě máš, co chceš.

Jest nebe v duši tvé i pekel plamen rudý:
co chceš a vyvolíš, mít můžeš vždy a všudy.

Podobenství v Trojici.

Duch, slovo, myšlenka ti zřejmě zvěstuje,
(když můžeš pochopit), jak Bůh trojjeden je.

Kdo pije z pramene života.

Kdo odpočívát chce kdys u studnice žití,
ten musí napřed zde svou žízeň vypotiti.

Dítkem musíš být.

Kdo Boha věčného chce otcem nazývat,
sám dříve dítětem se jemu musí stát.

Kde moudrost ráda dlí.

Že v kruhu dětí svých dlí Moudrost - pravda známá -
a nelze divit se, neb dítětem je sama.

Jak jsi v Bohu, je i on v tobě.

Jen potud v tobě jest, pokud's v něm, příteli
nic více a nic míň se Bůh ti nesdělí.

Ničeho nežádat je slast.

Mír Boží blažený jen proto světci mají,
že zcela ničeho už sobě nežádají.

Dary nejsou Bůh.

Kdo darů od Boha si vyprositi žádá,
ten dosud před tvorem, ne Tvůrcem, na tvář padá.

Býti synem stačí.

Syn, jméno nejdražší, jež od Boha chci mít
a mám-li, mohu vše i Boha pohřešit.

Nádenník, nikoli syn.

Kdo čeká od Boha mzdu za své služby čin,
ten dosud neslouží mu z lásky jako syn.

Studnice Boží.

Vylévat mají-li se božství proudy mnou,
pak musím studní být, neb hned se rozplynou.

Třeba násilí.

Kdo v Božích dětí sbor se vetřít nehodlají,
vzit za vděk s čeledí a skotem musí v stáji.

Křesťan je chrám a vše.

Mám býti svatyní a spolu oltářem,
též knězem, obětí. Čím tedy vlastně jsem?

Bůh je mi vším, čím jej mítí chci.

Mé světlo, cesta, hůl, můj cíl, má hra jest Bůh,
můj otec, bratr, syn a vše, co chce můj duch.

Prostor je v tobě.

Ty nejsi v prostoru, prostor ten v tobě je!
Ven když jej vyvrhneš, už věčnost stojí zde.

Dálka duši.

Svět pro mne těsný jest a nebe malé zas:
kde nové prostory má duše najde as?

Rovnost.

Já nevím, kudy kam, mně vše jest jednota:
čas, věčnost, noc i den, žal, radost života.

Kdo chce Boha vidět, musí být vším.

Jest malý přespříliš, kdo není dosud vším,
by tebe, Bože, zřel a vše, co sluje tvým.²⁰

Kdo jest v pravdě obožen.

Jen ten, kdo dovede se věcmi všemi stát,
být může ve Slově a nese bohů řád.

Co jsi proti Bohu.

Zda na svém konání si zakládati mohu,
když skutky svatých všech jsou hříčka proti Bohu?

Bůh mimo stvoření.

Jdi, kam jít nemůžeš, slyš, kde nic nezní v sluch,
viz, kde nic nevidět, a dlíš, kde mluví Bůh.

Bůh jest nic.

Bůh v pravdě pouhé nic a byť i něco byl,
tož ve mně jediné, jež sobě vyvolil.²¹

Proč se Bůh rodí.

Bůh sebe zmařil sám (jak zní to přetajemně),
by znova k životu se zrodit mohl ve mně.

Vysoká důstojnost.

Ó, jaká pro mne čest! Bůh sám se trůnu vzdal,
by na něm v Synu svém mi místo udělal.

Člověk je nejvyšší věc.

Nic nezvu vysokým, jáť nejvyšším se stal,
sám Bůh by beze mne si malý připadal.²²

Jak se jmenuje nový člověk.

Nového člověka chceš pravé jméno znát?
Pak Boha otaž se, jak sám se ráčí zvat.

Nejkrásnější hodokvas.

Jak sladký hodokvas! Bůh vínem bude nám,
též jídlem, muzikou — a přisluhovat sám.

Blahá nestřídmost.

Jíst přes moc, neradno; obžerství v hnusu mám:
a přec bych Boha pln chtěl být jak Ježíš sám.

Čím odevzdanější, tím božštější.

Jen potud světec smí se božstvím Božím zpit,
jak mnoho do něho sto jest se potopit.²³

Nebe náleží násilníkům.

Bůh nebe nedává; sám si je musíš vzít
a pracným úsilím je sobě vydobýt.

Já jako Bůh, Bůh jako já.

Bůh tím je, čím je sám: já — čím jsem skrze něj,
však znáš-li jednoho, znáš dobře mne i jej.

Tichost.

Tichost je pohovka, již Bůh si udělal:
dík vzdá ti, jsi-li tich, žes polštář jemu dal.

Obožení.

Bůh je mé tělo, krev, můj duch i moje kost:
zdaž nejsem skrze něj obožen na výsost?²⁴

Práce a klid jsou v pravdě božské.

Co Bohu milejší, zda práce nebo klid?
Věz, chce jak činí sám, od tebe obé mít.

Kdo božsky vidí.

Kdo v bližním nevidí než bohočlověka,
ten vidí ve světle, jež z božství vytéká.

Víra.

Už zvící hořčice i hory v moře svála:
co, jako tykev jsouc, by teprv vykonala!

Ošklihost zloby.

Ó bys jen netvora v svém srdci uviděl,
věř, víc bys před sebou než před ďáblem se chvěl.

Blaženost jest snadnější než zavržení.

Mně snadnější se zdá, se povznést k nebesům
než s hříchů břemenem se prodrat v pekla dům.

Pane, děj se vůle tvá.

Řeč, kterou od tebe Bůh slyší nejraděj',
je slovo upřimné: Vždy vůle tvá se děj.

Boha za boha.

Mne rád-li, Pane, máš, nech ať tě objet mohu,
a nikdy nedám tě za tisíc jiných bohů.

Vše s Bohem.

Jen s Ním a z Něho, v Něm se kořím svému Bohu:
on slovo mé, můj duch, můj žalm a vše, co mohu.

V nitru se správně modlíš.

Chceš vědět, člověče, jak modliti se máš?
Nuž sestup do sebe a tam se Boha taž.

Podstatná modlitba.

Když křesťansky jsi živ a čisté srdce máš,
pak Boha podstatně sám v sobě uctíváš.

Bůh bývá chválen mlčením.

Snad nemniš křikem úst, že tiché božství ctiš?
Věz, chválu nejlepší mu vzdáš, když oněmíš.²⁵

Mlčelivá modlitba.

Bůh nad vše povznesen, že nelze vyslovit
a tudíž mlčením jej nejlíp můžeš ctít.

Nejmilejší dítě Boží.

Ptáš se, kdy nejdražším mne nazve dítětem?
Až sebe, božství, vše Bůh najde v srdci mém.

Božské synovství.

Když s Božím božstvím se co nejúž' nespojím,
zdaž otcem smím jej zvat a on mne synem svým?

Království Boží náleží dětem.

Kdo dítkem může se stát celým srdcem svým,
ten vládne na zemi už božím královstvím.

Dětství a božství.

Že v dětské podobě se božství projevilo,
tož dětství jinak než božství mně je milo.

Dítě a Bůh.

Co Bůh, to dítě je. Zveš-li mne dítětem,
to Boha ve mně pak a mě vyznáváš v něm.²⁶

Vzájemné synovství a otcovství.

Já — Boží dítě, syn; Bůh — syn a dítě mé.
Odkud to pochází, že oba obé jsme?

Trojice v přírodě.

Že Bůh je trojjeden ti poví každá tráva:
neb síra, sůl a rtuť se v každé spatřit dává.

Svatba Beránkova.

Už zabit Beránek a hostina se chystá,
však běda, nevěstou-li nejsi Boha Krista.

Posměvážku není nic vhod.

Hleď, slavík kukačce hlas její nezazlívá —
a tobě není vhod, že druh tvůj jinak zpívá.

Jedno a totéž se stále nelíbí.

Co za podivný zpěv by širým světem zněl,
tvor kdyby všeliký jen jednu píseň pěl!

Změna svědčí.

Čím víc a různějších se hlasů v souzvuk slívá,
tím píseň plnější a úchvatnější bývá.

U Boha je vše rovno.

Bůh v žabím kvakotu též zalíbení mívá
jak v trilku líbezném, jež skřivánek mu zpívá.

Hlas Boží.

Tvor světa všeliký jest jedna píseň živá:
to radost svou a hněv si věčné Slovo zpívá.²⁷

Bůh je prost všeho stvořeného.

Když, milý, na Bohu rád ještě něco máš,
že Bohem není ti a vším, se přiznáváš.

Člověk je podobenství Boží.

Co Bůh si na věky můž' žádati a přát,
zří ve mně, podobě své oko jeho plátí.

Vznes se nad svatost.

Věc dobrá svatost jest, však kdo můž' nad ni dál,
ten s Boho-člověkem nejlepší podíl vzal.²⁸

Pryč s případkem!

Pryč musí případek a všechno klamné zdání:
musíš být podstatný a bez přetvařování.

Jedno druhého konec a začátek.

Bůh sám je konec můj: když začátkem mu jsem,
pak za mne žije on a já zanikám v něm.

Boží druhé já.

Jsem Boží druhé já; on ve mně najde jen,
kdo bude na věky mu ve všem podoben.

Já jest nic.

Ty jástvím hledáš svým hned tu, hned jinou věc:
tož Boha, sám jak chce, už nechej jednat přec!

Boží přikázání nejsou těžká.

Když v Bohu budeš žít a vůle své se vzdáš,
vše jeho příkazy, věř, hračkou vykonáš.

U Boha je nejlépe.

Co z toho, jitřenky že Boha chválí v plese,
když nad ně duše má se k Bohu nepovznese?

Bůh je nadsvatý.

Ať zpívá Serafín a křičí Bohu čest,
vímť přec, že Bůh, můj Bůh víc nežli svatý jest.

*Třeba vznést se nade všechno
poznání.*

Co znají Cherubi, to nestačí mi víc:
já nad ně vznést se chci, kde poznat nelze nic.²⁹

*Poznávající se musí státí věci
poznanou.*

Nic v Bohu nepoznáš: on v jednotě je skryt:
co na něm poznat lze, tím sám též musíš být.

Stále výš.

Čest budiž Marii: však já smím ještě výše,
než ona vznesla se a s ní všech svatých říše.³⁰

Krása odevzdaná.

Jdi k polním květinám a těch se, milý, taž,
jak Bohu libit se a krásný býti máš.³¹

Bez proč.

Své nemá růže proč; cíl její: rozkvétání,
nic nedbá o sebe, neptá se, zříš-li na ni.

Přenechej péči Bohu.

Kdo šatí lilije, kdo živí narcisy?
Proč tedy o sebe tak přepečlivý jsi?

Spravedlivý.

Jak palma k nebesům vyrůstá spravedlivý,
však místa dost že má, to nad míru mne diví.

Odplata blažených.

Co blažených je mzda? Po boji čeká nás
jak bílá lilije — ryzího božství jas.

Kdy je člověk obožen.

Kdo láskou netknut jest, se hoří nepoddává,
v tom Bůh se člověkem a člověk bohem stává.

Království Boží v nás.

Kam spěcháš, křesťane, jest v tobě nebe, věz,
proč tedy hledáš je u cizích dveří kdes?

Slyšíme mlčením...

Víc v Tobě Slovo zní, než zní jím cizí ret:
jen zmlkni docela a uslyšíš je hned.

Pij z vlastní studny.

Proč z kaluže jdeš pít, ó duše bludu nízká,
a nedbáš fontánu, jenž ve tvém domě trýská?

Kdo stojí, jde zpátky.

Kdo božích na cestách by zastavit se chtěl,
hned cestou zpáteční by do záhuby šel.

KNIHA DRUHÁ

L á s k a n a d b á z e ň.

Zlá není bázeň věc, však láska lepší jest;
a nad to nade vše : se přímo v Boha vznést.¹

L á s k a j e m a g n e t e m.

Jak magnet láska jest: mne táhne v Boží klín
a Boha — což je víc — do smrti prohlubin.

Č l o v ě k v B o h u, B ů h v č l o v ě k u.

Když synem Božím jsem, zří (schopen-li je) duch,
jak člověk v Bohu jest a ve člověku Bůh.

„N i c“ n e l e p š í ú t ě c h a.

Nic — těcha nejlepší. Vem Bohu jeho třpyt
a těchou v beztěše pak „nic“ ti musí být.²

M l ě n í m s e u č í m e.

Mlč, miláčku můj, mlč: kdo mlčet umí zcela,
víc vezme od Boha než duše přijat chtěla.

N e j l e p š í j i s t o t a.

Spi, duše moje, spi, neb v ranách Jezu Krista
klid věčný nalezlas, tam spása tvá je jistá.

Panenství.

Ptáš se, co panenství? Co božství jest, se taž,
však znáš-li čistotu, pak obé, milý, znáš.

Kdo miluje jen jedno, jest nevěstou.

Když jedno jen rád máš, jen jedno chceš a víš
dnes ještě s ženichem se božským zasnoubíš.

Bůh se nikomu neodpírá.

Jez, pij a užívej, co ráčí duše tvá:
neb celé božství své Bůh v hod ti podává.

Tichost převyšuje vše.

Být činný dobré jest; však líp se modliti:
a nejlíp tich a něm před Pána vstoupiti.

Máš se stát nejvyšším.

Svět pro mne pouhé'nic, anděly nechci znát:
tož bohočlověkem se v Kristu musím stát.

Povznes se nad sebe.

Kdo duchem nad sebe se nedovede vznést,
ten ani člověka by jméno neměl nést.

Bůh v nejmenším i největším.

Jak velký nesmírně a jak jest malý Bůh :
než prášek menší jest, větší než světa kruh !

V Kristu stoupneš vysoko.

Když předstih' anděly můj Vykupitel milý,
i já je předletět pak mohu každou chvíli.

Ve středu lze vidět vše.

Kdo všehomíra střed si za svůj zvolil byt,
ten vše, co v okruhu, můž' jedním mžikem zřít.

Rovnost.

Věř, není nad rovnost : zde-li ji ovládáš,
i nebes království i náplň blaha máš.

*Kdo se Bohu klání v duchu
a pravdě.*

Kdo v sebe nad sebe do Boha cestovává,
ten Bohu duchovní a pravou poctu vzdává.

Ženich je ještě sladší.

Zvi Boha pánem svým — nic nechci namítat —
však já vždy ženichem jej svým budu zvat.

Dobrá výměna.

Své srdce Bohu dej, on své navzájem dá ti;
jak vzácná záměna; ty vyzískáš, Bůh ztratí.

Co pod tebou, neškodí.

Kdo nad zemi se vznes' a nad oblohou dlí,
ten věru málo dbá, když blýská se a hřmí.

Pryč s prostřední zdi!

Pryč s cestou prostřední: své světlo mám-li zřít,
pak mezi ním a mnou zeď nesmí žádná být!

Sebe sama Bůh miluje.

Věř mi, že sebe jen Bůh sama miluje
a druhé jeho „já“, kdo v jeho Synu je.

Láska nehledá odplaty.

Když Boha miluješ a odplaty si ždáš,
pak pravé lásky slast, věř, dosud nechutnáš.

Bůh dítětem.

Bůh v dítku maličkost svou bytost uzavřel:
ó kéž v tom dítěti bych dítkem býti směl!

Nevyslovitelné.

Jak Boží jméno chceš vyslovit v časnosti,
když nelze vyslovit je v celé věčnosti?

Jen v tobě nedostatečnost.

Ó kéž bys učinil své srdce jeslemi:
pak Bůh zas dítětem by stal se na zemi!

Sebe se musím vzdát.

Já budu jako Bůh, když svého „já“ se vzdám:
neb božím královstvím si budu v klidu sám.

Musíš ze sebe vyrůst.

Kdo z všeho stvoření a sebe povyroste,
na toho naštipen je božství letorost.

Kdo je spíše bůh nežli člověk.

Kdo bez poznání zná, bez citu miluje,
ten bohem věru spíš než tvorem lidským je.

Kdo se vzdá sebe, nalezne Boha.

Kdo zmařil vlastní já a sebe vzdal se cele,
ten v Bohu našel svou těchu, Spasitele.

V o b é m m u s í š b ý t.

Ó, jak jsem studený! Mne zahřej, Boží Synu,
v své božské náruči, v svém člověčenství klínu!

H l u c h ý s l y š í S l o v o.

Věř, příteli, neb ne: já slyším každý čas,
když hluchoněmý jsem, věčného Slova hlas.

M l č e n í m s e v y s l o v u j e.

Kdo vysloviti chceš věčného božství bytí,
dřív v propast mlčení se musíš pohrouziti.

K d o s m í z p í v a t s a n d ě l y.

Kdo na okamžik jen, se vznést můž' nad své já,
smí s kůrem andělským pět Bohu gloria.

H ř í š n í k u.

Obrať se, hříšníče, a uč se Boha znát,
a brzy milným jej otcem budeš zvat.

A n i t o b ě n e n í n i c o d e p ř e n o.

Svá pouta, vznešený hled' duchu přelámati:
a Boha krásnějším smíš zřít než všichni svatí.

Milý milého přivádí u vytržení.

Když v duchu potkati se s Bohem dovedu :
dva milí ztrnuli na sebe v pohledu.

Tajemná odevzdanost.

Jej odevzdanost zří : však vzdát se Boha sama
to odevzdanost jest, jež málu lidem známa.

Duchovní chrám Boží.

Když vchod do říše tvé je z perel udělán,
jak září as můj duch, tvůj, Bože, vlastní chrám !

Duchovní hora.

Já v Bohu hora jsem a vrch svůj musím sléztí,
bych v Boží milou tvář své oko mohl vznéstí.

Duchovní kuřátko.

Mé tělo — skořápka a ptáček čeká jen,
až Duchem věčnosti z ní bude vyseděn.

Trpělivost.

Nic nad trpělivost : i Boha ona zkruší,
že vše, co má a jest, dát musí lidské duši.

Jedno utěšuje druhé.

Bůh světlo nad světla a slunce Kristus jesti,
Maria měsíček — já všech jich slast a štěstí.

Beránek a též lev.

Kdo nohou šlape vše, vše ztrpí v srdci svém,
ten v jedné osobě jest beránkem i lvem.

*Proč se Duch sv. zjevuje v podobě
holubice.*

Proč v holubici se Duch Boží zjevit chtěl?
By tebe, dítě mé, by tebe vyseděl.

Duchovní narození.

Svou podstatou-li Bůh se tebe dotkne jen,
syn věčný v duši tvé hned bude narozen.

Duchovní těhotenství.

Když služkou duše tvá a jak Marie ctná,
pak musí ve mžiku být Bohem těhotná.

Rozšířit se musíš.

Bůh vejde v srdce tvé, jen hled' je rozšířit:
on své pak království, ty krále budeš mít.

Znovuzrození.

Jak můžeš v Ježíši být nové stvoření,
když není podstatné tvé znovuzrození?

Svět nezaniká.

Že všechno zaniká a svět že pomíjí?
Ne, Bůh jen světa tmu svým Slovem rozbíjí.³

Tvory jsou dobré.

Lkáš: „tvory působí mi trýzeň nesmírnou“.
Však považ, bláhový, že cesta k Bohu jsou.

Duchovní hon.

Věř, celou smečku psů bys ihned v patách měl,
jen kdybys ochotně být fenou Boží chtěl.

Kdo ji Boha.

To věčná pravda jest: jen obožení třeba
a Boha piješ, jíš pak v každém soustu chleba.

Duchovní rovnost.

Týž klid má jako Bůh, kdo Bohu oddán jest:
on nad čas nad prostor, kdy chce, se může vznést.

Bůh je pln slunci.

Když spravedlivý plá jak slunce bleskný jas,
pak na věčnosti Bůh pln slunci bude as.

Vezmi, abys měl.

Ty Boha slastí svou, svou těchou, světlem zveš:
Což, těchu, světlo, slast až mít už nebudeš?

Oddanost.

Bůh kdyby království mi svého nechtěl dát:
pak rád chci na zemi i v mukách pekel stát.

Rovnost.

Kdo nikde nezrozen a neznámý jest všem,
vlast drahou nalézá i v ohni pekelném.

*Kdo bude nejkrásnější v nebeském
království.*

Čí duše menší se než malou v světě stane,
nejkrasší bohyní v nebeské říši vzplane.

Odevzdánost.

Moc, sílu, umění, lesk, moudrost nechci mít:
já pouhým dítětem v mém Otci toužím být.

Sám se musíš božským stát.

Co božské, netaž se; když božský nejsi sám,
věř, nezviš ani pak, když odpověď ti dám.

V Bohu je vše bohem.

Vše v Bohu bohem jest, i pouhá jepice
je v Bohu tolikéž, co bohů tisíce.⁴

Chudý duchem.

Muž chudý opravdu tak v nic zahleděl,
že Boha zamít' by, byť sebe dát mu chtěl.

Co je nejbožštější.

Nic nemůž' božštějším (zda chápat můžeš) slout,
než věčně pevně stát, se nikdy nepohnout.

Hvězda před sluncem.

O sterých sluncích zář se věru nestarám:
Kéž v Ježíšových jen já očích hvězdou vzplám!

Vše záleží na tobě.

Na tobě záleží, tož ať se nezpozdíš,
skoč v Bohu do výše, být v nebi první smíš.

Na sobě vidíš Boha.

Jak Bůh můj vyhlíží? Jdi, na se upří hled,
Kdo v Bohu zhlíží se, můž' Boha uvidět.

Je dobře dlít v nitru.

Co ducha duchem je a bytí podstatou,
to jsem si vyvolil za skrytou celu svou.

Kapka jedna postačí.

Kdo krve Kristovy jen jedné kapky zkusí:
s ní v Bohu blaženě se rozplynouti musí.

Zloba nemá podstaty.

Když krví Beránka s to byl ses vyléčit,
pak špatným člověkem jsi nikdy nemoh' být.

Jen Ježíš je prostředník.

Jen jeden prostředek, Ježíše Krista znám;
neb jeho krví Bůh v nás vylévá se sám.

Rovnost vidí Boha.

Kdo v „ničem“ vidí vše a ve všem pouhé nic,
ten hoden stává se zřít Miláčkovi v líc.

B u ě F e n i x e m .

Chci býti Fenixem a spáliti se v Bohu,
neb jen tak spojit se s ním nerozlučně mohu.

T ř e b a c v i k u .

Cvik mnoho dokáže, nuž, čiň se ptáče milé,
kdo stále nesedí, přec dojde jednou cíle.

O r e l l e t í v y s o k o .

Jen ten, kdo orlem je, můž' nad serafy v letu
se vznést a proniknout — tisícem nebes světů.

J e d n o t y j e t ř e b a .

Ó byt' jen moje já se s Tvojím v jedno slilo,
pak věru tisíckrát by nebe nebem bylo.

V š e s t o j í v J á a T y .
(T v ů r c e a t v o r y .)

Jsme jenom Já a Ty: a nebýt mne a tebe,
pak Bohem není Bůh a rozpadne se nebe.

B o h u j e v š e p ř í t o m n o .

Bůh zná jen přítomnost: co zítra má se stát,
zřel od věčnosti už vše jeho majestát.

Počátek nalézá konec.

Když se mnou člověkem se božství spojuje,
tu vidí počátek, kde konec jemu je.

Jsoucno nelze změřit.

Ach, není počátku, též konce nevidět,
ni středu, obvodu, ať kam chci točím hled.

Světlo skýtlá poznání.

Jdi, volej jitřenku! Až noci prchne říš,
pak v pravé podobě plát krásu uvidíš.

Podstata vítězství.

Když v činu vůle tvé tvá spása nevězí,
tož jednej jako Bůh: bez vůle vítězí.

Pokora stoupá nejvyšše.

Kdo v Boží pokoře co nejniž dolů klesl,
ten leskem nejvyšším se nad vše hvězdy vzesl.

Milostné pokání.

Být nechceš mládencem a hledáš sobě ženu?
Nuž dobře, ožeň se, však pojmi Magdalenu.

Slunečnice.

Nic milý, nediv se, že zhostejněl mi svět,
když po svém slunci vždy se musím otáčet.

Tajemná střídmost.

Kdo nikdy nenalil se věcmi víc než dosti,
ni Bohem (chápeš přec!) jest vzorem střídlivosti.⁵

Friedrich sluje Boží Syn.

Mne nikdy nejmenuj Trůn, Cherub, Serafín:
já Friedreichem chci být, tak sluje Boží Syn.

Božství je má matka.

Když člověk opravdu se z Boha narodil,
tož neptej se ho přec, kdo matkou jemu byl.

Vzdej se sebe.

Kdo ztratil duši svou a vzdal se svého bytí:
ten s Bohem blaženě o závod může žít.

Kdo je sám, podobá se Bohu.

Kdo stále žije sám, nic s nikým nechce mít,
ten bohem není-li, obožen musí být.

Co slyší ďábel.

Nic satan neslyší než hromy, třesk a řvavu:
tož můžeš do vůle mu tichostí plést hlavu.

Pokora stoupá nejvýše.

Kdo v Boží pokoru nejhlouběji vnořen jest,
ten leskem nejvyšším plá ze všech nebes hvězd.

Na věky se musíš všeho vzdát.

Když nechceš, člověče, též v ráji za své vzít,
pak musíš na věky i Boha prostý být.⁶

Ďábel světla nevidí.

Vzář Boží zaviň se, tam úkryt hledej, dítě:
a já ti přísahám, že ďábel nespatří tě.

Vyjíti a vejíti.

Vyjít a vejíti si cením nejvýše:
ze sebe, z Babelu do Boha, Ježíše.

Nejvyšší čest.

Věř, nikdo doposud tak Boha neuctil,
jak ten, kdo synem jej sám v sobě porodil.

Těž ty musíš proň umřít.

Věz, že ti Kristova smrt nepomůže spíš,
až sám též pro něho a v něm smrt podstoupíš.

Třeba bojovat varováním se.

Kdo žije povržen, zná prchat, pohrdat,
ten v zápas odvážný se může s Bohem dát.

Věčnost.

Když věčnost za delší než čas jest, pokládáš,
strast nikoli však slast pak v mysli ještě máš.

KNIHA TŘETÍ

O c h l é v ě.

Ach, stav se, poutníče, zde chlév, zde Betlehem,
jenž předčí nad Sion i nad Jerusalem.
V něm nocleh kyne ti, neb věčné Boží dítě
s nevěstou, matkou svou a pannou uhostí tě.

N a p a n n u M a r i i.

Rci, paní vznešená, zda pokora to byla,
jež Bohorodičky ti právo vydobyla?
Neb dívkou, nevěstou a matkou Boží sám
se státi na zemi já vroucí touhou plám.

U č e n c i.

Ty v písmech zpytuješ, svou hledáš chytrosti
tam Syna Božího: Své vzdej se žádosti
a pospěš do chléva; tam zlíbej božské dítě
a divnou jeho moc zakusíš okamžitě.

B l a h á n o č n í t i š i n a.

Za noci hluboké Bůh dítětem se stal,
by lidstvu navrátil, co Adam promrhal.
Když ztichla duše tvá a zmlk' v ní tvorstva hlas,
Bůh v tobě zrodí se a vše ti vrátí zas.

N e s e a j e n e s e n o.

Hle, Slovo, které vše i Boha drží Pána,
zde musí v ručkách svých nést dívenka a panna.

Nejlepší chvalo zpěv.

I kdyby andělé stotísíc hrdel měli,
tož přece Ježíšku by hodně nezapěli.
Kéž byl bych bez řeči, kéž bych se němým stal :
pak bych mu písničku nejkrasší zazpíval.

On mně, já jsem u.

Hle, v klíně panny Bůh ; mně on se dítětem stal,
bych já mu bohem byl a jak on vyrůstal.¹

Bůh - člověk.

Hle, Bůh se stává mnou a volí v bídě žít,
bych já směl do nebe a jím zas mohl být.

Proč je Bůh dítětem.

Dnes věčný Boží Syn si jméno dítěte dal,
ač roků tisíce již svého Otce znal.
Což byl kdy dítětem ? Ne, matky čin to jen,
že v pravdě dítětem smí býti pozdraven.

Největší div.

Ó dive divoucí ! Byl věčně Boží Syn
a přece teprv dnes jej vydal matčin klín.

Duchovní matka Boží.

K Marie pokoře Bůh takou láskou vzplál,
že dítkem se jí stát za blaho pokládal.
Když budeš pokorný a pannou bez poruch,
sám matkou staneš se — a dítkem твоjím Bůh.

Nejlépe je býti dítětem.

Že Bůh, ač největší, se malým dítkem stal,
tož stát se dítětem bych nejvíc sobě přál.

Kruh o tečce.

Když v klínu dívenky skryt ležel věčný Bůh,
tu v tečce obsažen a uzavřen byl kruh.

Velké v malém.

Že v malém nemůže dost místa velké mít,
že nelze nebesa do prášku uzavřít?
Nuž k jeslem nachyl se, v nichž Jezulátko svěží.
To země, nebe tam a tisíc světů leží.

*Lepší jest tvé srdce, když je
prázdné.*

Ó běda, ve chlévě dlít musí světa Pán:
Nuž, v srdci uklízej a rychle chystej stan!

Nebe se stává zemí.

Níž k zemi nebe jde a v zem se mění nám :
kdy nebem bude zem a vzlétne k výšinám ?

Pod křížem místo nejlepší.

Krev, která na kříži se z božských prýští ran
je rosa milosti, již zalévá nás Pán.
Kdo chce být osvěžen a věčně rozkvétat,
ten musí pod křížem bez přetržení stát.

Nápis na hrob sv. Mechtildy.

To Boží nevěstu ten hostí hrobu klín,
v níž zamilován jest Bůh Otec, Duch a Syn.

Prchajícímu před křížem.

Na mysl nepřišlo ti, dítě, ještě snad,
že nelze na srdci vždy Pánu spočívat.
Ten Bohu nejdražší, kdo v hoři, smrti, kříži
a trýzni, úzkosti se nejvíc jemu blíží.

Jediný den.

Tři — včera, zítra, dnes — dny pro mne cenu mají.
Však když se včerejšek ve dneška klínu stají
a zítřek dohasne, pak den si chválit smím,
jež s Bohem prožíval jsem před svým zrozením.

Velké v malém.

Čím to as, Bože můj, že duch můj, pouhé nic,
si tebe pozřít ždá, jenž's věčnost bez hranic?

Křesťanský způsob válčení.

Mé dítě, zvykej si, po křesťansku se bítí
a věru rytířsky vždy budeš vítězití.

Láska zmůže Boha.

Kdo nebe dobýt chce, má práci velmi snadnou:
je láskou oblehne a hradby Boží padnou.

Bůh je nejštedřejší.

Bůh štědrost sama jest: čím více si ho ždám,
tím víc a plněji mi sebe dává sám.

Pozemský serafín.

Ten zde už na světě se serafínem stal,
kdo lásky nebeské plápolem čistým vzplál.

Bůh nemůže vše sám.

Bůh, který stvořil svět, má moc jej rozbiti,
však bez mne nemůže se znovu zroditi.

Musíš na kříž.

Kdo v nebi růžemi chceš věnčit svoji skrář,
zde musíš na zemi být trním popíchán.

Krása.

Zda krásnou smím ji zvat — (a tak mám krásu rád),
když stále nevidím ji v trní rozkvétat?

Teď musíš vzkvést.

Máj stojí u dveří. Vzkvěť, zmrzlý křesťane,
kdo nerozkvete dnes, vždy mrtev zůstane!

Nehřešit znamená nepřetvařovat se.

Co značí nehřešit, lze snadno vyzvědět:
jdi k němým květinám, ty tobě poví hned.

Nejvznešenější.

Slout nejvznešenějším si věru zasloužil,
sám po vznešenosti kdo nikdy netoužil.

Blažené hříchy.

Buď za vše hříchy své, o lidská duše, ctěna,
když's našla na konec, co našla Magdalena.

Tiší zemi vládnou.

Tak toužíš úsilně svou nazvat země píď
a přece tichostí zem celou můžeš mít.

Lidské srdce.

Bůh, ďábel, svět a vše se do srdce mně žene :
jak asi krásné jest, jak vznešené a cenné !

V tobě kámen mudrců.

Kde kámen mudrců ? V tvém srdci ukryt leží.
Tož bloud je zpozdlý, kdo jinam hledat běží.

Bohu přece něco chybí.

Když Bůh vším oplývá a může bez nás žíti,
proč tedy touží tak mé chudé srdce míti ?

Ovládat sebe sama je královské.

Kdo umí síly své a smysly ovládat,
smí v pravdě, bez výhrad i králem sebe zvát.

Přímá cesta k životu.

O cestě do nebe já jedné přímé vím :
nech po levici své stát svět a sebe s ním.

Královský život.

Svou vůli Bohu dej; neb kdo se vůle vzdal,
ten život královský žít věru započal.

Srdce obsáhne Boha.

Jak nesmírný je Bůh a velký neskonale!
A přec jej obsáhne i jedno srdce malé.

Bůh je můj střed a kruh.

Bůh — střed můj, v srdci-li jej uzavřena mám,
a kruh můj — láskou-li se v něho rozplývám.

Půjčka za oplátku.

Bůh přizpůsobí se; je tím, čím chceš jej mít;
však běda, když i ty mu nejsi, čím máš být.

Bůh sídlí v tichosti.

Své srdce uklidni: kde divá bouř se zvedá,
zem chví se, oheň plá, tam Bůh se najít nedá.

Síla duše.

Že duše silná jest, Bůh musí přiznat nám:
mně ujít nemůže, když tomu nechci sám.

Ukazovatel cesty.

Čí duch je Boha pln a tělo plné bolu,
ten cestou nejkratší jde k nebeskému stolu.

Láska nad vědění.

Věř; mnohem lepší jest se s Bohem objímat,
než všelijakou věc bez jeho lásky znát.

*Přání člověka zamilovaného
do Boha.*

Tré velkých přání mám : jak Trůny pevně stát,
žít světlem Cherubů, Serafů láskou plát.

Božství.

Že z božství prýští vše, tož studnicí je zvem,
však také mořem zas, neb všecko ústí v něm.

Věčný pohyb.

Po věčném pohybu tvá duše tolik baží;
po věčném klidu má, nuž, rci, co více váží?

Blázen.

Jen jedno nejvyšší vždy dobro mudřec hledá
a bláznů maličkost zas sterá spáti nedá.

Co Bůh od věčnosti dělal.

Co dělal Bůh, než svět z tmy klína vyvolal?
Své Slovo plodil on a sebe miloval.

Bůh nezná svého počátku.

Jak dlouho Bůh už byl, rád bys as vědět chtěl.
Mlč, tomu dávno tak, že sám to zapomněl.

Moudrost nejlepší žena.

Po ženě zatoužil's? Já o nádherné vím:
moudrostí zove se, ta tobě bude vším.

Jedno nebo druhé.

Věř, jinak nemůž' být: tvorů se musíš vzdát,
když Tvůrce samého chceš v sobě objímat.

Slovo se posud rodí.

Věř, Slovo odvěčné se posud rodí nám.
Kde? Ve tvém vlastním já, když se's v něm ztratil sám.

Moudrost a láska.

Na Boha moudrost zří, jej láska objímá:
kéž láskou, moudrostí vzplá všecka duše má!

Bůh skýtlá rád veliké dary.

Bůh dává ve velkém, neb velký neskonale:
ó jak jsme ubozí, že máme srdce malé.

Musíš se podrobit zkoušce.

Jen malé strpení! Kdo před Pánem chce stát,
let zkoušky čtyřicet dřív musí vykonat.

Mnoho vezme, kdo mnoho opustí.

Co máš, hled' opustit, bys všechno mohl vzít:
kdo světem pohrdl, jej stokrát bude mít.

Vůle tvá ti může pomoci.

Mé dítě, nezoufej! Když dobrou vůli máš,
věř, přece na konec svou bouři udoláš.

Nezakládej si na ničem.

Když vskutku něco jsi, pak nesmíš zůstat stát,
od stupně ke stupni se světlem musíš brát.

Moudrost je rada Boží.

Čí duše tajemství si Božích příliš žádá,
ať zajde k moudrosti, toť tajný Boží rada.

Panna se musí státi matkou.

Ač vzácné panenství, přec musí porodit,
když nechce úhorem a planou zemí být.

Zvíře žije podle smyslů.

Kdo podle smyslů živ, za zvíře toho mám,
kdo však se božským stal, já před tím poklekám.

Zázračné narození.

Jak křišťál Maria, jak světlo Boží Syn:
ji celou pronikl, však neporušil klín.

Buď vždy na stráži!

Buď, panno, na stráži, jakmile's porodila,
hned ruka vztáhla se, by dítěto zahubila.

KNIHA ČTVRTÁ

Bůh se stává, čím nebyl.

Ač bez počátku byl, přec v čase jen se stal,
čím v celé věčnosti Bůh nikdy nebýval.

Na Jezulátko.

Jak chudě Boží Syn na seně uhostěn!
Kol jeho jesliček zřím holou bídu jen.
Však toho nedbá nic — a stačí Boha Synu,
že spočívati smí na sladké matky klínu.

Bůh na seně.

Jé! Synu svému chlév a seno Otec dal!
Což nehodí se proň, když Beránkem se stal?

Jméno Ježíš.

Rozlitym olejem, tvé jméno, Ježíši,
jest krmí, světlem nám a hoře utiší.

Nevyslovitelné.

Nevyslovitelné, jež „Bůh“ jsme zvykli zvat,
dá Slovem jediným se vyslovit a znát.

Svrchované blaho.

Vrch slasti, člověče, pak teprv kyne ti,
až různost zanikne v jednoty objetí.

Mlčením ctíš Boha.

Kdo Boží majestát si žádá v pravdě ctít,
ten v svaté mlčení se musí pohroužit.

V jednom všehna spása.

Jen v jednom spása má a veškerý můj klid:
rád mnoho ztratit chci, bych jedno mohl mít.

Sníh na slunci.

Ó jakou nádherou plá sněhu přikrov bílý,
když slunce paprsky jej světlem zatopily.
Tak skví se duše tvá, bělostná-li jak sníh,
když Světlo východu do jejích padá lích.

Nepoznaný Bůh.

Co Bůh je, neznáme; on není světlo, duch,
ni blaho, jednota, ni to, co zovem bůh,
též není vůle, um, ni láska, moudrost, cit,
ni něco nebo nic, ni bytost nemůž být.
Čím jeho podstata, zví každé stvoření,
až v to, čím Bůh je sám, se jednou promění.¹

Božské nazírání.

Kdo světlo nad světla chce spatřit v tomto žití,
v klín noci hluboké se musí pohroužit.

Přetvoření.

Hleď k duchu tělo své a ducha k Bohu vznéstí,
pak touhu ukojíš a poznáš, co je štěstí.

Bůh nad všechny dary.

Ač, Pane, žádám si, bys darů svých mně skyt',
přec nejraděj bych přál si tebe sama mít.
Však, ať dáš cokoliv, i třeba věčné nebe,
mně ničím není vše, když nedáš sama sebe.

Blahá nečinnost.

U nohou Marii, na hrudi vidím Jana,
nic oba nečiní než požívají Pána.
Kéž směl bych s nimi tak vždy požívatí tebe,
pak bych se nepohnul, byť zřítelo se nebe.

Bůh je nic a vše.

Bůh oheň jest a duch, jest bytí a jest jas:
a z toho ze všeho on ničím není zas.

Večeře Beránkova.

Proč Beránek svůj hod mít právě večer chtěl?
Bys po něm na věčnost hned odpočívat šel.

M a r i a.

Maria slove trůn, stan Boží, archa, hrad,
věž, pahorek i dům i studnice i moře,
jest zahrada i strom, jest zrcadlo i zoře,
ji možno měsícem a hvězdou jmenovat.
Jak zároveň tím vším Maria může být?
Svět ona jiný jest, to musíš povážit.

N a r á n y J e ž í š o v y.

Pět velkých Krista ran, pět otevřených vchodů
na bráně nebeské ku Boží lásky hodu.
Však kudy přímo lze před Boha předstoupit?
Hleď údů ranami do srdce lásky jít.

T a m j i n a k.

Zde visí na kříži, tam sedí na trůnu,
zde věnec trnový, tam nese korunu,
zde poddaný je všech, tam žezlo v ruce třímá,
zde neotvírá úst, tam jeho hlas však hřímá,
zde nárek má, tam ples : tož i ty doufat smíš,
když sám's ten Beránek, že kříž svůj vyměníš.

B ů h t o u ž í j e n p o j e d n o m p o l i b k u.

Proč věčný Boží Syn se slávy otce vzdal,
a těžký, hrubý kříž si na ramena vzal,
proč v strašných úzkostech umírá — nevinný?
Od tebe polibek chce jeden, jediný.

Lékař hledá nemocné.

Ptáš se, proč s hříšníky Pán časté styky má?
Vždyť věrný lékař přec se chorých ujímá.

Duchovní opilost.

Duch bouří jako mošt a rozpálení všici
a jako opilí jsou Krista učedníci
tou šťávou ohnivou; pak ovšem není sporu:
pln vina sladkého jest každý z jejich sboru.

Nebe všude.

Vše Bohem živo jest, co hýbe se kol tebe:
jak smíš se tedy ptát, kde hledat stopy nebe.

Děti a panny.

Proč nad vše miluji já panny jen a děti?
Vždyť v nebi jiného nic nelze uvidět.

Samota milující Boha.

Ptáš se, proč Bohumil má samotu tak rád?
Což ptačí společnost si orel volí snad?

Svět.

Skrz Boha k Bohu jdem a k ďáblu skrze svět;
ó jak jen může kdo tak na té kurvě lpět?

Hodinky.

Noc černá v propastech, na nebi bílý den
a soumrak na zemi: blah', kdo to chápe jen.

O svatém Alexiovi.

Jak mohl Alexej tak statečným se státi,
že doved' nevěstě v den svatby výhost dáti?
Což moh' být ženichem, kdo nevěstou sám byl
a nebes ženichu se navždy zasnoubil?

Kajícník hasí oheň.

Že pekel plameny nezhasitelný jsou?
Vždyť slzou kajícník je shasí jedinou.

Život a smrt.

Kdy smrt je nejkrasší? Když nový život plodí.
Kdy život nejlepši? Když ze smrti se rodí.

Co je nejlacnější.

Bůh dává lacino svou říš a věčné žití:
za jedno kleknutí můž' kajícník je míti.

Sobci.

Narcis se utopil, že náležet chtěl sobě.
Směješ se Filaute? Mé slovo platí tobě.

Přibytěk Boží.

Bůh bydlí v sobě sám, mu domem bytnost jeho:
a proto nemůže ven vyjít z božství svého.

O spravedlnosti.

Ta tam spravedlnost. Kam prchla? Do nebe.
Proč? Při té vřavě zde se chvěla o sebe.
Což mohlo se jí stát? Svět už by dávno byl
čest její poskvrnil a samu zahubil.

Bůh mluví nejméně.

Jsa nad prostor a čas, Bůh tak je nemluven,
že v celé věčnosti dí jedno Slovo jen.

Ztráta a zisk.

Ač ziskem pro mne smrt a ztrátou dlouhé žití,
přec musím za život vždy Bohu vděčný býti,
neb dokud budu živ, růst mohu napořád;
tož mohu opravdu svůj život ziskem zvat.

Moc návratu.

Až tvého návratu, má duše, přijde čas,
co ctíš, co miluješ, čím's byla, budeš zas.

Řeka a moře.

Zde času řeka jsem, již k Bohu žene proud;
tam blaha věčného však mořem budu slout.

Blahé utonutí.

Kdo v malém člunu svém na moře božství vplul,
slasť věčnou našel, když na něm utonul.²

Jsmo vznešenější serafínů.

Svou předcím hodnotou nad každým serafem.
Co on jest, mohu být, on nikdy, co já jsem.

Délku člověka není lze poznat.

Kdo změří délku mou a zví mou šířku,
když Nekonečný (Bůh) má ve mně místa dost?

Co je bez lásky, smrdí.

Když přijdu bez lásky, stát zpozdálí jen mohu,
co láskou nevoní, to smrdí Pánu Bohu.

Moře v malé kapce.

Ve mně, jenž kapka jsem, kdo věru by to řek’?
Bůh s věčnou podstatou svou celocelý vtek’.

Bůh je všude celý.

Jak podivný je Bůh ? Celého v srdci mám
a celý mimo mne. Bůh celý tu i tam.

Jak je Bůh v člověku.

Byť v houbě směstnalo se celé moře snad,
přec božství plněji je ve mně nastokrát.

Velké ukryto v malém.

Druh v tečce obsažen a símě tají květ:
a Boha v přírodě můž' moudrý uvidět.

Svět v zrnku hořčičném.

Zrníčko hořčičné (kdo chtí, ti poznávají)
všech věcí nebeských i zemských obraz tají.

Bůh je všude nádherný.

Sám prášek nejmenší, věř, špatný není dost,
by mudřec neviděl v něm Boží velikost.

Jedno v druhém.

Ve vejci slepice a vejce ve slepici:
v jednom je dvojice a jedno ve dvojici.

Vše vychází z Neznáma.

Kdo věru by to řek', že z tmy se světlo rodí,
smrt žití vytváří a nic zas něco plodí?

Podoba Boží.

Znám Boží podobu: on ve tvorech svých sám
se věrně nakreslil. Jsi s to jej najít tam?

Bůh posud tvoří svět.

Bůh posud tvoří svět. Však máš-li pochybnost,
tož věz, že u Boha je věčná přítomnost.

Jho Kristovo je lehké.

Jak můžeš, křesťane, své jho zde těžkým zvat,
když Bůh ti za příprež svou lásku ráčil dát?

Lék pro nemocného.

Dřív zdravý nebude, kdo hořem lásky mře,
až srdce nemocné Bůh ranou otevře.

Nejvyšší mír.

Kdo touží zakoušet slast míru dokonalou,
ať Bohu přináší svou vůli v oběť stálou.

Podivuhodný sňatek.

Ó, jaké manželství! Bůh slávy, králů král
si dceru otroka, mou duši, za choť vzal.

Den a červánek duši.

Bůh duši červánkem je v těchto zemských tmách
a bude polednem v nebeských výšinách.

Nejpodivnější tajemství.

Zda možno tajemství si větší představit,
než duše svatá že smí s Bohem jedno být?

Nic není pro sebe.

Zda sobě padá déšť a sobě slunce svítí?
Tož věz, že ani ty sám sobě nesmíš žítí.

Dárce hledej.

Ó, nedbej darů přec a k Bohu, dárci, spěš:
když ulpíš na darech, pak klidu nenajdeš.

*Jak možno všeho se najednou
vzdát.*

Chceš, milý, najednou se všeho světa vzdát?
Pak hled', ať dovedeš svou láskou pohrdat.

Kříž teprv ukáže, jaký jsi uvnitř.

Věř, v těše, sladkosti sám sebe málo znáš,
kříž teprv ukáže, jak uvnitř vypadáš.

Jak se lze všeho naráz vzdát.

Kdo světa celého se najednou chceš vzdát,
snaž se, bys dovedl svou láskou pohrdat.

Co Bůh nejraději činí.

Ptáš se, co nejsladší je dílo Hospodina?
Že může roditi v tvé duši svého Syna.

Pravý dík.

Dík Bohu největší tvá duše může vzdát,
když k jeho přijetí se umí přichystat.

Co Bůh od člověka žádá.

Nic od nás nežádá, než by v nás našel klid
a našel-li pak vše chce za nás učinit.

Duchovní klid.

Klid najde v tobě Bůh, až hříchu budeš prost,
vši vůli pochováš a zvolíš oddanost.

Jaké musí být srdce.

By mohl vejít Bůh do srdce tvého klína,
pak nesmíš míti v něm než obraz jeho Syna.

Kdo nemůže od Boha býti odloučen.

Když Bůh tě porodil svým synem v tomto žití,
pak nic tě nemůže od něho odloučiti.

V čem pravá blaženost.

V tom všeho blaženství je svrchovaný cíl,
by člověk podstatně se z Boha narodil.

Jak si zkrátíš chvíli.

Čas dlouhým zdá se ti a zkrátit chceš si chvíli?
Na Boží věčné Teď zrak pozvedni, můj milý!

Kdo věří příliš.

Že Bůh tě spasit chce, v tom nic se nemýlíš;
mníš-li, že bez tebe, tož věříš přespříliš.

Vnímavá duše.

Čí duše panna jest a vnímá Boha jen,
ten, kdy mu napadne, je Bohem těhoten.

Čas nechápe věčnost.

Věř, dokud ještě čas a prostor v mysli máš,
co věčnost, znát, co Bůh se marně namáháš.

Přenosný stan Boží.

V čí duši uhostil se všehomíra král,
ten stanem přenosným se věčné slávy stal.

Kdo Bohu slouží, je vznešený.

Mně slouží celý svět, však já jen svému Bohu:
jak věru vznešeným se nazývati mohu!

KNIHA PÁTÁ

Vše musí v jedno zpět.

Vše prýští z jednoho a v jedno musí zpět,
když nemá dvojit se a mnohonásobnět.

*Jako čísla z jednotky, tak tvory
z Boha.*

Jak z pouhé jednotky vše čísla vytékají,
tak v Boží jednotě vše tvory původ mají.

Nicka na předu nemá ceny.

Tvor, nicka, před Bohem bez významu a ceny,
však ceny nabývá — za Bohem postavený.

B dělé oko.

Čí srdce oči má a o půlnoci bdí:
zář věčné nádhery tmou blýskat uvidí.

Východ se děje k vůli příchodu.

Východu každého je příchod pravý cíl:
mé srdce prázdní se, by Bůh je naplnil.

Zatracení je uvnitř.

Byť v nebe nejvyšší se zavržený vznes',
vždy muka pekelná i tam by s sebou nes'.

Bůh dle nás.

Jak béřeš, skýtá ti, ty sám jsi šenkýřem:
jak sud tak víno též a Bůh jest nám jak chcem.

Největší div.

Jest mnoho zázraků; však nad vše lidské zdání
největším zázrakem je těla zmrtvýchvstání.

Tebou Bohu neubude.

Klid nebo prokletí, ať vyvolíš co chceš,
nic Bohu nepřidáš a také nevezmeš.

*S výšky musíš pozorovat
hloubku.*

Bůh sídlí v hlubinách; tvář jeho chceš-li zřít,
pak musíš na vrchol hor věčných vystoupit.

Kdy je Bůh u nás nejraději.

Nám v srdcích přebývat Bůh nanejvýš si cení:
však nejradš přichází, když člověk doma není.

Bůh může spíše více nežli méně.

Že vše Bůh nemůže? Mlč, smíšku přebohý!
On Boha nemůže, však může stvořit bohy.

Bůh přihlíží ke kořenu.

Ne činy, vůle jen má u Boha svou cenu:
on k plodům nehledí, však zato ke kořenu.

Bůh je velmi spravedlivý.

Bůh tak je spravedliv, že, kdyby někdo snad
byl vyšší nad něho, na tvář by před ním pad.

Ty jsi první hříšník.

Mlč, duše hříšná, mlč a nekřič na Adama,
on-li by nezhřešil, tož zhřešila bys sama.

Duchovní křesadlo.

Křesadlo — srdce jest, troud — dobrá vůle má.
Když Bůh si zakřesne, hned jasný oheň vzplá.

Sám musíš být nebem.

Do nebe nepříjdeš (tož vši se vřavy vzdal)
leč, že bys dříve sám se živým nebem stal.

Jedno bez druhého není s to.

Dvou k tomu potřebí: Bůh nezpůsobí sám
a já ne bez Boha, bych ušel smrti tmám.

Cesta do nebe.

Na nebe vystoupit chceš, poutníče můj milý?
Pak cestou křížovou jít musíš k svému cíli.

Mohu být blažen, kdy jen chci.

Bůh vždy je ochoten mi nebe otevřít:
jen na mně záleží, zda blažený chci být.

Největší poklad člověkův.

Kdo dobré vůle jsi, máš statek nad vše statky:
neb vše-li ztraceno, jí vše lze dobýt zpátky.

U Boha není let.

Let tisíc před Pánem jak uplynulý den,
tož roků nezná Bůh; kéž pochopil bys jen!

*Není třeba mnoho pro věčnou
blaženost.*

Věř, mnoho netřeba pro věčnou blaženost:
znám jednu bylinu, jež slove oddanost.

Bůh se nemůže skrýti.

Díš pravdu, příteli, že Bůh se nemůž' skrýt,
leč že bys díru kdes proň doved vymyslit.

Jak je daleko do nebe.

Zda cesta do nebe být může daleká,
když ani jeden krok nestojí člověka?

Hříšníkovi.

Mlč, proč bys zloději tak tuze nadával?
Tys Bohu ukrad víc než zloděj světu vzal.

Na kříži je nejjistěji.

Věř mi, že na kříži lze nejjistěji spát:
však řekni, za lože, kdo kříž si volí rád?

V čistém se zjevuje Bůh.

Kdo zde neb na nebi chce Boha uhlídat,
sám čistým zrcadlem se dříve musí stát.

Vyhraje, kdo zná jedno.

Znát mnoho nadýmá: jen tomu vzdávám čest,
kdo na kříž Vbitého si v srdci vědom jest.

Láska je nejraději na kříži.

Kde láska, tážeš se, chce býti najita?
Na kříži, pro tebe tam visí přibita.

V klidu sedí, kdo nic neví.

Věř, kdyby vědění si stromu nebyl hleděl,
že v klidu na věky by Adam v ráji seděl.

Tvůrce v tvoru.

Stvoření kniha jest. Jen nauč se v ní číst
a mluvit o Tvůrci ti bude každý list.

Nejlepší kniha.

Knih mnoho přítěž jest, kdo jednu správně přečtne,
(já míním Ježíše) ten najde blaho věčné.

Bůh je studnice.

Bůh to jest studnice, ven na všelikou věc
se libě vylévá a trvá v sobě přec.

Musíš se přenést.

Hleď k duchu tělo své a ducha k Bohu vznéstí,
když najíti chceš v něm své nehynoucí štěstí.

Zde musí být dobyto.

Zde musí tak se stát. Či lze si představit,
že kdo zde bez říše, tam králem může být?

V Bohu není nic časného.

Mžik oka krátký jest; však tvrdím bez váhání,
že dřív než čas byl, Bůh tak dlouho nebyl ani.

Jen to hoří, co pekle náleží.

Byť bych i v pekle žil, mi na tom nezáleží:
když ohněm pálí tě, to v tobě samém leží.

Moudrý nařiká jen na hřích.

Když moudrý o muce má mluvit, o neštěstí,
vždy bude nařikat jen na hřích, na neřesti.

Nebe lze ukrásti.

Kdo tajně rozdává a v skrytu dobře činí,
ten Boha mistrovsky o nebe okrást míní.

Bůh vůli nemůže překážeti.

Nic silnější než Bůh: však nemůž' zameziti,¹
bych nemohl co chci si žádati a chtíti.²

Bůh chce srdce celé.

Kdo dá jen polovic, ten Bohu neposlouží:
Bůh půle nemá dost, po srdci celém touží.

Pouhá víra — prázdný sud.

Věř, víra bez lásky se tuze málo cení:
jest jako prázdný sud, jenž zní a nic v něm není.

S Bohem máš vše.

Bůh všechno ve všem jest: kdo mimo něho těží,
jest hloupý lakomec a rovnou k peklu běží.

Kdo mimo Boha žije, jest mrtv.

Ó věř mi, člověče, kdo v Bohu nežije,
byť žil i tisíc let, let tisíc mrtvý je.

Zisk je ztráta.

Co může bohatec na světě vyzískat?
Že musí se ztrátou všech pokladů se vzdát.

Touha po cti je zpozdilá.

Kdo po cti zatoužil, je víc než zpozdilý:
ctí opovrhnuvším Bůh čest jen udílí.

První musíš být v nebi.

Seč jsi se rozběhni, když do nebe chceš vjít:
probůh, se nezastav, neb první musíš být.

Není svatých.

Víc svatých nemůž' být. Proč ,z jaké příčiny?
Jen Kristus svatý je a samojediný.³

Podobenství o nejsvětější Trojici.

Bůh Otec zřídlo jest a pramen to je Syn,
Duch svatý řeka pak, již vydal obou klín.

Smrt tvého já sílí v tobě Boha.

Čím víc mé hyne já a k zániku se chýlí,
tím více Boží já se rozmáhá a sílí.

Duše nezná noci.

Ten budí podiv můj, kdo dne si tolik žádá:
vždyť slunce duši mé přec nikdy nezapadá.

Vnitřní nepotřebuje vnějšího.

Kdo v duše hlubinách své všecky smysly skryl,
zří ve tmách, slyší řeč, již nikdo nemluvil.

Člověk je něco velikého.

Tož přece něco jsem, když Bůh mé bytí vzal!
To k vůli andělům by nebyl udělal.

Moudrý se nikdy nekormoutí.

Jak může kormoutit žal srdce moudrého,
když ani neprosí, by vzat byl od něho.

*Král a služebník dávají Bohu,
co mu náleží.*

Ten Bohu nejlépe své srdce přichystal,
kdo v jedné osobě je služebník a král.

*Rána, na niž jsi přichystán, tak
nebolí.*

Čím to, že moudrého se netkne bol a žal?
Na hosta takého se dávno přichystal.

Moudrému vše stejno.

Vše stejno moudrému, klid vládne v jeho říši:
co není jemu vhod, za vůli bere vyšší.

Bůh slyší i němé.

Kdo slovy neumíš zdát Boží smilování,
něm před ním vytrvej, on vyslyší tvé lkání.

Největší šlechtic.

Jsem z rodu šlechticů; mně andělové slouží,
a Bůh — můj milovník — se u svých dveří souží.

Moudrý se nemine cíle.

Moudrý se nemine, vždy trefí terče kruh:
má své měřítko a tím je „Jak chce Bůh“.

V nebi smíš dělat, co chceš.

Zroť přece maličko svou vůli v tomto žití,
až v nebi můžeš jí pak ve všem povolit.

Necitelný předčí nad anděly.

Kdo necitelný jest pro muka svého těla,
ten zde už na světě je vyšší nad anděla.

„Já“ škodí víc než všichni ďábli.

Před sebou varuj se: kdo pod jhem jáství chodí,
sám sobě věru víc než tisíc ďáblů škodí.

*Všichni lidé se musí státi jedním
člověkem.*

Bůh mnohosti je sok: chce tak nás v sebe vssát,
by všichni ve Kristu se jedním mohli stát.

Kristus působí jen záští a hněv.

Mníš, mír a jednotu že nese Kristův zjev?
Ó nikdy, kde on jest, tam vzniká zášť a hněv.

V nebi je vše společné.

Žít v nebi blaze jest: nic nikdo nemá sám,
co jeden světec má, všem společné je tam.

Co má jeden, má i druhý světec.

To, čeho dobyli zde světci s úsilím,
já budu v nebesích vše darmo zváti svým.

*Kdo hledá mír, musí přehlédnout
mnohou věc.*

Když toho, co je tvé, si budeš příliš hledět,
pak v míru pravdivém, nebudeš nikdy sedět.

Bohatý je v pravdě chud.

Když vede bohatec řeč mnohou o chudobě,
věř slovům jeho rád, neb pravdu mluví tobě.

*Utrpení Kristovo není ještě
u konce.*

Mníš, Kristus na kříži že muka dokonal?
Ne, za dne za noci je podnes trpí dál.

*Jen Jan spočívá na prsou
Kristových.*

Nemysli, dítě mé, když nemáš srdce Jana,
že budeš spočívát na prsou Krista Pána.

*Největšímu hříšník u Bůh
nejraději pomáhá.*

Hřích — těžká choroba, již Pán jen vyléčí:
on nejradš pomůže, když's hříšník největší.

Kdo Boha vidí a žije.

Bůh to je věčný blesk. Chceš vidět jej a žít?
tak musíš do Syna se jeho uchýlit.

*Jak předstoupit před majestát
Boží.*

Kdo touží před Bohem stát bez hrůzy a chvění,
prost hříchů musí být a chodit nakloněný.

*Všechny ctnosti jsou úzce
spojeny.*

Tak úzce spjaty jsou a spojeny vše ctnosti,
že všechny našel, kdo jedinou jen hostí.

Jen do čistých srdcí zavítá Bůh.

Tak touží zavítat tvůj ženich v duši tvou.
Vzkveť! dříve nepřijde, až lilije rozkvetou.

Největší lakota.

Jak srdce lakotno! Byť světů tisíc bylo,
po všech i po více by ještě zatoužilo.

Největší útěcha po Bohu.

Mně slastí největší se po Bohu zdá být,
že přímo do srdce si v nebi budem zřít.

*Bůh je věčně zamilován do své
krásy.*

Bůh, krása nad krásy, tak září velebou,
že u vytržení je věčně nad sebou.

Blaženost v čase.

Nic světci nechybí: neb Boží zalíbení
už v tomto životě si nad vše slasti cení.

*Bůh za spolúčinnosti tvora koná
vše nejlepší.*

Prvnímu Adamu sám Bůh kdys život dal,
však život druhého jen se mnou udělal.

*Všech světců skutky — jediný
skutek.*

Co svatí společně, sám zmohu jediný,
— když Bohu oddám se, — jiného nečiní.

Bůh miluje jednoho jako všechny.

Míň rád mne nemá Bůh než vše a celý svět,
by nebyl zrodil se, mně zrodil by se hned.

Bůh má všechna jména a žádné.

Bůh jménem všelikým můž' pojmenován být
a ze všech jedině mu nelze přivlastnit.

Bůh je nic a vše.

Bůh všechno je a nic, to díím bez vytáčení.
Neb pověz, co on jest a jmenuj, co on není.

Kristus náš vzor.

Když sebe přestavit chceš v Boží věčný stan,
jdi ke Kristu a tam k své stavbě najdeš plán.

Světský člověk je zaslepený.

Tož přece prohledni: vchod k nebi zavřen není,
když toho nevidíš, jsi světem ochmelený.

Bůh je dobrotivější nežli myslíš.

Věř, nelze vyslovit, jak Bůh je dobrý k nám :
když po něm netoužím, on nabízí se sám.

U Boha není nedostatku.

Bůh stále působí: ó moh' bys ho jen snést,
on vlil by najednou v tvou duši steré štěstí.

Nejvyšší život.

Když znát chceš, tedy, slyš: nejvyšší vrchol bytí
je Bohu oddat se a odloučeně žíti.

Stará a nová láska.

Když nová, láska vře jak mladé révy šťáva;
čím starší, čistší je a klidnější se stává.

Bůh činí ve všem vše.

Bůh ve všem činí vše : v Serafech miluje,
nazírá v Cherubech a v Trůnech panuje.

Nesmíš zůstat člověkem.

Chceš zůstat člověkem ? Ne, vznést se musíš výše:
jen bohy přijímá Bůh do své věčné říše.

Radosti musí předcházet bolest.

Kdo s Bohem na nebi se touží radovati,
dřív zde se ve smrti mu druhem musí státi.

Člověk vězí ve zvířeti.

Ven vylez, člověče, ty ve zvířeti tkvíš,
když dyl v něm zůstaneš, před Boha nevstoupíš.

Nejkrásnější věc.

Nic nad mne krásnější zde není ani tam,
když zamilovat se moh' do mne Pán Bůh sám!

Vše se vrací do svého původu.

Ze země tělo je a v zem se opět vrátí
a duch, jenž od Boha, se bohem nemá státi?

Bůh nemá jiného vzoru leč sebe.

Proč Bůh dle obrazu mne svého udělal?
Nebylo nikoho, by vzor mu jiný dal.

Kdy je člověk bohem.

Dřív než jsem se stal „já“, tu byl jsem bohem v Bohu;
když sobě odumru, jím opět býti mohu.

Mé a tvé vrhá do zavržení.

Věř, že nic nestrhne tě v peklo ohnivé,
než slovo proklaté, jež zve se mé a tvé.

Lásce je vše podrobeno.

Vše láska ovládá i svatá Trojice
ji věrně poslouchá a věř, že nejvíce.

Přirozenost Boží.

Bůh dle své přírody můž' pouze milovat:
tož miluj jako Bůh, když bohem chceš se stát.

*Kdy se člověk opět vrátí
k původní dokonalosti.*

Pak člověk docela se vrátí v Boží stan,
až vzorem stane se, dle něhož udělán.

Láska i Boha oblažuje.

Jen láska může vše i Boha oblažit.
Bez lásky ani Bůh by klidu nemoh' mít.

Troji rození.

Maria rodí jej (Božího Syna) vně,
já v srdci duchovně, Bůh Otec podstatně.

Rození Boží trvá stále.

Bůh Syna zplozuje a že jest mimo čas,
tož trvá rození na věky věků zas.

Syn Boží se v tobě zrodí.

Když schopnost k tomu máš, pak v duše tvojí lůně
Bůh Syna zplodí zas, jak plodí na svém trůně.

Nejsladší život.

Věř, nebe na zemi se ke člověku sklání,
když z lásky pohrouží se v tiché rozjímání.

*Bůh je ve všem a přece nemá
s ničím nic společného.*

Bůh dle své podstaty nic s ničím nemůž' mít
a musí nutně přec i v samých ďáblech být.

Hloubka pokory.

Pokora stupuje u propast takovou,
že za horší se má než všichni ďábli jsou.

Třeba pekla okusit.

Věř, jednou, křesťane, přec musíš v pekel plam:
když nejdeš za živa, pak mrtvý musíš tam.

Kdy je v srdci podoba Kristova.

Když měkká jako vosk je duše tvá a čistá,
pak vtiskne svatý Duch ti obraz Jezu Krista.

Jaká škola, taková nauka.

Um lidský nemůže než popis Boha dát:
Duch svatý učí však jej zřít a milovat.

Všechna spása od Boha.

Já z milosti se jím, on mnou zas z lásky stává,
tož spásu veškeru Bůh jediný mi dává.

Nejsi-li člověkem, je jím Bůh.

Sám sebe zapřeš-li, já vlastní potlačíš:
Bůh bude člověkem a ponese tvůj kříž.

Kdo je na světě blažený.

Kdo radost upřímnou má z bolestí a strastí,
ten zde už na světě je dítkem věčných slastí.

Račí chod duchovní.

Když dolů noříš se, ty stoupáš výš a výš
a běžet začínáš, když krok svůj zastaviš.

*Co bylo v prostoru dříve než byl
svět.*

Co bylo v prostoru než svět Bůh vytvořil?
Bůh s věčným Slovem svým sám prostorem si byl.⁴

Proč Bůh vládne klidem a radostí.

Že Bůh je trojjeden, má v sobě slast i klid:
slast skýtá Trojice, klid v jednotě je skryt.

Bůh se sám nezměří.

Bůh tak je ohromný, že byť se měřit chtěl,
sám číslo míry své by věru zapomněl.

Bůh je rychlejší než tvá touha.

Když toužíš po Bohu, rád dítkem bys mu byl,
už v tobě přebývá, tvé přání vyplnil.

Duchovní hrdlička.

Jsem věru hrdlička, svět pouští se mi zdá,
Bůh, choť můj, odešel — a sedím bez hnízda.

Důstojnost pochází z lásky.

Proč za moudrostí jít přes moře daleká?
Jen láska důstojnost dá duši člověka.

Láska činí krásným.

Vznik krása v lásce má; že Boží tvář tak milá,
to od ní ona má, sic, věř, by nezářila.

*Čím více miluješ, tím jsi
blaženější.*

Na slasti vyměří jen láska podíl nám:
tím větší bude slast, čím větší láskou vzplám.

B o h a n e l z e m i l o v a t b e z B o h a .

Bůh sám-li tebou by se v tobě neměl rád,
jak sluší, nikdy bys jej nemoh' milovat.⁵

L á s k a n e z n á b á z n ě .

Bez bázně láska jest o věčné svoje bytí:
to Bůh dřív s božstvím svým by za své musel vzíti.

Z á s l u h a d l e o s o b y .

Choť jedním polibkem můž' zasloužit si víc,
než prací do smrti tisíce nájemnic.

N e j r y c h l e j š í .

Vše láska předstihne, co rychlé v světě jest;
neb mžikem v nejvyšší se může nebe vznést.

N e z r a n ě n é s r d c e j e n e z d r a v é .

Čí srdce nebeskou Bůh láskou neporaní,
vždy choré zůstane, ač zdravé nese zdání.

J a k o b e c n ý j e B ů h .

Jak obecný je Bůh! On zjevil selské robě
umění líbat jej, tak dobře jako tobě.

Duše nemůže nic bez Boha.

Zda slyšels loutnu již, že z vlastní síly zněla?
A duše bez Boha by rozzvučet se měla?

Nejvznešenější mysl.

Nic věru vzácnější nad lidskou mysl není,
když s Bohem spojená za červa sebe cení.

Jak lze hledět do nebe.

Bez dalekohledu lze v nebe pohledět:
od světa odvrát se a stane se tak hned.

*Blaženost se zakládá v dobru
surchovaném.*

Nic neoblaží tě než štěstí dokonalé,
a přec je opouštíš a hledáš věci malé.

Kdy vstoupíš do nebe.

Ten, v němž Bůh zrodil se, umřel a z mrtvých vstal,
nanebevstoupení si brzké uchystal.

Co Bůh nečiní, to se mu nelíbí.

Bůh musí počátkem být, prostředkem a cílem
by mohl spokojit se s rukou našich dílem.

*Bůh cení skutky podle jejich
podstaty.*

Sen spravedlivého víc Bohem ceněn bývá,
než hříšník celou noc když modlí se a zpívá.

Rozdíl tří světél.

Ťmí světlo nebeské se sluncem býti zdá;
paprsek milost je a odlesk příroda.

Kde je čas nejdelší.

Čím dál kdo od Boha, tím hloub' v čas pohroužen:
tož v pekle věčností se zdá být jeden den.

*Láska je Bohu bližší než
moudrost.*

Bez ohlášení smí před Boha láska jít,
však důvtip s rozumem v předsíni musí dlít.

Nejbližší cesta k Bohu.

Je nejdřív u Boha, kdo přejde lásky práh:
když vědou k Bohu chceš, jít musíš v oklikách.

Boha hřích nermoutí.

Jen v tobě, synu svém, Bůh cítí hřích rmut:
v své božské podstatě jím trvá nedotknut.

Božství nevyzpytuje žádný tvor.

Jak božství hluboké, vždy bude tvorům cizí:
vždyť v jeho propastech i duše Krista mizí.

Duchovní varhany.

Jsme věru varhany a Bůh si na nich hrává,
Duch jeho proudí v nás a sílu tonu dává.

Kde se naučíš božské zdvořilosti.

Kdo v dvoru nebeském chce obstát beze chvění,
ať k Duchu svatému zde chodí do učení.

Chudoba jest v duchu.

Chudoba v duchu jest; bychť vládl nad všemi,
přec mohu chudý být jak světec na zemi.

Dětem mléko.

Až budeš mužem, Bůh svým vínem napojí tě,
však zatím sladkostmi tě krmí, že jsi dítě.

Musíš učinit místo Boží milosti.

Jen vzduchu přístup dej, neb jiskru v sobě máš
a láskou nebeskou ji snadno rozdmýcháš.

J a k B o h a z m ě ř í š .

Ač Bůh je nesmírný, přec změřiti se dá :
jen srdce moje změř, neb Bůh v něm přebývá.

C o j e n e j s l a d š í .

Nic není sladšího než Boha dítkem zřít ;
však jaká blaženost jej v sobě porodit !

T v á ř B o ž í o p á j í .

Tvář Boží náplň jest. Ó zrel bys ji jen plát,
jak zpitý před Bohem bys musel vrávorat.

B ů h j e , č í m c h c e .

Vším může státi se, čím chce Duch Boží věčný :
a přec vždy zůstává bez tvaru, nekonečný.

L á s k a j e v o d a a o h e ň .

Proud láska je a žár : ji člověk pozná-li,
hněv Boží uhasí a hříchy vypálí.

L o u t n a B o ž í .

Čí srdce tichým se, jak Bůh chce, umí stát
to Boží loutna jest ; Bůh na ni hraje rád.

Práce moudrého.

Bloud příliš pachtí se: nic vzácnějšího není
nad práci moudrého, jež klid je, láska, zření.

Kdo je obratný na každý způsob.

Kdo Boha přijat s to tak snadno jak se vzdát,
ten rekem největším se právem může zvát.

Koho Bůh nemůže vyprositi.

Kdo umře bez Boha; věř jinak nemůž' být,
sám Bůh byť prosil zaň, do pekla musí jít.

Nevěsta se má podobat ženichu.

Sám musím zraněn být. Proč? Protože pln ran
je věčný ženich můj, můj Spasitel a Pán.
A jaký z toho zisk? Vždyť nesluší se přec,
by nepodoben byl nevěstě snoubenec.

Nejblaženější srdce.

Jen svaté chutná Jej, jen čisté smí Jej zřít
a zamilované Jej může uhostit.
Blah ten, kdo v životě se o to zasadil,
by srdcem svat a čist a zamilován byl.

Střež se a zvítězíš.

Co vábí smysly tvé, před tím se pilně střež,
sic jinak úkoje na věky nedojdeš!
Věř, mnozí v nebeské by slasti podíl brali,
zde kdyby pozemské se byli varovali.

KNIHA ŠESTÁ

Jak je Bůh v duši svatých.

Chceš znát, jak Slovo-Bůh dlí v duše svaté klínu?

Slyš: jakó sluneční zář v světa prostore,
jak ženich přešťastný ve svoji komoře,
jak na prestolu král ve sboru dvořenínů,
jak v třídě učitel, jak otec u svých synů,
jak v poli rolníka ukrytý cenný skvost,
jak v stanu nádherném přisedší drahý host,
jak bílá lilije v hor porozkvetlém klínu,
jak v síni hodovní zvuk struny v noční čas,
jak v zlaté koruně klenotu žhavý jas,
jak olej skořičný, rozžatý v lampě čisté,
jak v zlaté monstranci hostie bílý květ,
jak v čiši révy nach, jak v sadu vodomet:
Rci, zdali krásnějším ho najdeš v jiném místě?

Na Marii pannu, tajemnou lilii.

Byť luhy edenu má duše prochodila,
nenajdu rovné ti, o vzácná lilje bílá!
Ty záříš bělostí, jak zasněžená stráň,
když zlato na ni dští Apolla světlá dlaň.
Před tebou slunce zář a noc své hvězdy skrývá,
před tvojí nádherou moc, krása všeliká,
již slynul Šalomoun, jak mlha zaniká.
Nad leskem serafů tvá krása vítězívá
a vůní vznešenou, již vylévá tvůj květ,
tvor zbožný okřívá a mládne širý svět.

Jen v tobě jediné všech panen krása svítí.
Ó sílo mučených, ó zdo bo světců všech,
o lilje nádherná, svou vůni pít mne nech,
bych tebe, símě tvé, v tvář tváří mohl zříti.

Syn nese jméno otcovo.

Rci, jaké jméno Bůh nám jednou udělí,
jež v Synu přijímá za syny, příteli?
Když Bohem zoveš ho, jak můžeš tak se ptáti,
což může jinak nás než bohy jmenovati?

Časné je dým.

Vše časné pouhý dým; když v dům je pustíš k sobě,
tož oči vyštípe ti z ducha v krátké době.

Moudrý netouží po hodnostech.

Nač v zevních hodnostech by mudřec hledal čest,
když vládne nejvyšší, že Bohu spřízněn jest?

Hříšník nemá cti.

Vždy chlěvem zvířete a ďablů hříšník bude
a proto bez cti je, byť požíval cti všude.

Moudrý oplývá cti.

Cti mudřec oplývá, neb Všemohoucí sám
jej přece povýšil na cti své věčný chrám.

Kdo vidí věčné světlo.

Zář světla věčného i v noci jasně plá.
Kdo vidí je? Jen duch, jenž svatě rozjímá.

*Kdo zůstává nepohnut,
nenáleží k celku.*

Vše slunce vzrušuje a hvězdy tančí již.
Když nejsi pohnut též, pak k celku nepatříš.

Kdo zaniká, toho není.

Už není hříšníka. Co? Zde přec zřím jej stát.
Bys pravé světlo měl, zřel bys jej zanikat.

Pozemský statek překáží.

Vrz ranec od sebe! Kdo v zápas dáti chce se,
na zádech s penězi přec pytel neponese.

Nic zadarmo.

Co musí pro peklo vše hříšník podstoupit,
a ty bys od Boha chtěl nebe darmo mít?

Hanebný zajatec.

Svět, žena nicotná — fuj, že se nestydiš —
tě na tkaničce má a to tak dlouho již!

Dva blázni podivíni.

Ach, onen žene se, by do propasti pad
a tento nehne se, by stekl Boží hrad

Neobratný nepřijde do nebe.

Vchod k nebi těsný je, tož hubni a se posti,
či může proklouznout, kdo není hbitý dosti?

Zastaviti se znamená vrátiti se.

Dál, bratře, postupuj; proč chceš se zastavit?
Stát Božích na cestách jest krokem zpětným jít.

Nebe není lenivých.

Nuž, čiň se, lenochu, proč pak jen ležíš stále?
Což nebe do huby ti vletí nenadále?

Násilí dobývá nebe.

Moc kráčí před právem. Kdo moci užívají,
před těmi nebeské se dveře rozvírají.

Hříšník chce svou smrt.

Chceš vskutku, hříšníče, radš smrti v náruč padnout,
než s Bohem bohem být a věčně nad vším vládnout?

Bůh nenajde zavržených.

Zdaž zatracence Bůh kdy v pekle nalezne,
když na skryvačku s ním hrá v tůni bezedné?

Jen vítězství skýtá klid.

Nestačí bojovat, ty musíš zvítězit,
když toužíš věčný mír a věčný pokoj mít.

Největší bohatství a zisk.

Největší bohatství — všem statkům výhost dát
a zisk je největší — se všeho zisku vzdát.

Moudrý předejde zloděje.

Až bude okraden, nečeká mudřec pravý:
předejde zloděje a sám se všeho zbaví.

Ztráta pozdilého.

Za jedno zaplatí Bůh v nebi tisíckrát:
proč tedy, křesťane, se nechceš všeho vzdát?

Lenivý k Bohu nepřijde.

Že kdysi jednou přec tvář Boží uvidíš?
Ó blázne, když ne dnes, tož věř, že nikdy již.

Kdo nerad umírá, žítí si nepřeje.

Ten žít si nepřeje, kdo před smrtí se leká:
neb pouze skrze smrt nás život pravý čeká.

Vůle uzdravuje.

Vůle můž' zatratit a může spásu dát,
můž' volným učinit a také v pouta jat.

*Kdo si hledí světa, táhne s blázny
za jeden provaz.*

Zříš-li, že chytří též po světských věcech prahnou,
rci jim, že s hlupáky, za jeden provaz táhnou.

Vše za vše.

Vše visí na spáse, kdo všechno touží mít,
ten všechno pro všechno zde musí opustit.

Jediná blaženost Boží.

Kdo plodí, blažen je. A věčně plodit Syna,
toť rozkoš jediná je Boha-Hospodina.

Pyšnému.

Syn Boží z pokory sám sebe červem zve:
a ty, červ, jeho trůn si vlastníš v pýše své!

Zármutek přináší radost.

Když svatý zármutek zde míváš na svačinu,
pak sebe k večeři Bůh schystá ti, můj synu.

Opilce Bůh nenapojí.

Bůh chce tě nasytit, když hladov jsi a žízniv:
však řekni, můžeš-li, když nikdy nejsi střízliv.

Nejvyšší narození, nejvyšší blaho.

Kdy Bůh mne obdaří nejvyšším blaženstvím?
Až rodit na věky mne bude synem svým.

*V Bohu se narodit znamená
být docela bohem.*

Bůh Boha plodí jen: když synem zplodí tebe,
pak v Bohu bohem jsi a pánem jeho nebe.

Zpozdilý nesvatý.

Stát světce nechceš se a přec chceš nebe zočit:
ó blázne, do nebe jen svatým volno vkročit.

Kdo je zde syt, nemůže jísti tam.

Proč k hodům nebeským se nedostaví žráči?
Nechtí, zde našli vše, co jejich hrdlo ráčí.

*Kdo vládne královstvím Božím,
nemůže zchudnout.*

V nás Boží království. Když zde už celým vládneš,
proč by ses strachoval, že do chudoby padneš?

Kdo je opravdu bohat.

Jen toho bohatým lze v pravdě nazývat,
kdo všeho bohatství rád dovede se vzdát.

V moři jsou všechny kapky mořem.

Což v mořské hlubině lze kapku rozeznat?
A světec neměl by se v Bohu bohem stát?

V moři množství tvoří jednotku.

Zrn mnoho jeden chléb a moře — kapek množství:
a tak i mnoho nás je jedna bytost v božství.¹

Bůh je náš cíl.

Hle, co Bůh učinil! On za terč se mi dal,
bych, kdy mi napadne, si na mušku jej vzal.

Společenství blouda a moudrého.

Bloud rád je rozptýlen a moudrý samotný:
on všem chce druhem být, však tento Bohu jen.

Bohatství musí být v nás.

V nás bohatství má být: co v tobě není již,
byť celý svět byl tvůj, ti bude na obtíž.

Vzdáti se sebe jest vzdáti se všeho.

Ven musíš ze sebe. Kdo záštim k sobě vzplál,
ten teprv opravdu už něčeho se vzdal.

Vnějšíšek nepřidá ceny.

Co vnější věci jsou? Proč stojíš tolik o ně?
Šat muže nedělá a ani sedlo koně.

Svět je zaslepený.

Proč za marnostmi svět tak horečnatě pílí?
Nediv se, příteli, jest zaslepen a šílí.

Malému se jeví věci malé velkými.

Růst' musíš, dítě, růst, neb jinak věru stále
mít budeš za velké, co vskutku jest jen malé.

Touha po Bohu skýtá klid a trýzeň.

Kdo nepřije si nic a po Bohu jen žízní,
ten stále v klidu je a stále trpí trýzní.

Soud bláznů a moudrých.

Bloud boháčem se zve, když peněz nastřádal
a mudřec chudý je, byť celý svět svým zval.

Moudrý ničeho nehledá.

Nic moudrý nehledá, jeť v řádu nejtišším :
neb s Bohem jedno je a v Bohu vládne vším.

Bůh je bohatství.

Bůh pravé bohatství. Kdo na něm zde má dosti,
ten došel na světě už věčné blaženosti.

Málo opustil, kdo vše opustil.

Vesmír je pouhé nic ; tož mála jen se vzdáš,
když třeba veškerým ze srdce pohrdáš.

*Snaz se udržeti nepřitele
u vzdálenosti.*

Vždy čilý ďábel je ; tož bedlivě se střež,
když na šíj vskočí ti, se zlou se potážeš.

Bůh velikostí vše převyšuje.

Mně Bůh jen velký jest. Kdo božskou mysl mají,
těm sama nebesa se malou chyši zdají.

Z blízka vidíš správně.

Vše z dálky malé je : nuž, přístup k Bohu blíž
a jak je veliký, se ihned přesvědčíš.

Nic velkého není na zemi.

Jen prášek mizivý jest proti nebi zem ;
jak můžeš velkého cos, blázne, hledat v něm ?

Nedívej se na svět.

Svůj odvrát obličej : Svět jeden na pohled
krev mnohou vznešenou už okouzlil a sved'.

Královská výheň Boží.

Horlivost oheň jest : Když k spáse bližních plá,
Bůh lásky hromový klín při něm uková.

Moudrý má vše společné.

Co moudrý má, to vždy on všemi spolu mívá,
neb nic a sebe též svým nikdy nenazývá.

Předkové moudrého.

Bůh Otec, Syn a Duch : tré moudrý předků zná ;
toť jeho rodokmen, jež s chloubou vyznává.

N e v i d ě t i B o h a j e n e v i d ě t i n i c.

Věc poznat všelikou, jsi schodil místa mnohá:
však rci, cos vyzkoumal, když's neuviděl Boha?

P o d i v í n u.

Jsouť pískem mínění; jen blázen na nich staví.
Když na nich staviš dům, pak nejsi mudřec pravý.

K a t o l i c k ý k ř e s t a n j e m o u d r ý.

Kdo sobě chytrý jest, ten není moudrý vždycky.
Slyš: v Bohu moudrý jest jen křesťan katolický.

L á s k a v n i k á d o p o d s t a t y.

Nic lásky nezdrží: i v nejvnitřnější kout,
jejž všem Bůh zamyká, smí ona proniknout.

Z á v ě r.

Však dost už, příteli! A chceš-li více znát,
sám musíš písmenem a podstatou se stát.

Ú V O D
D O N Ě M E C K É M Y S T I K Y,
Z V L Á Š T Ě
D O
C H E R U B I N S K É H O
P O U T N Í K A

Člověk dotčený působením první
příčiny nemá potřebí hledati rady u lidské
rozumnosti; ať jde za tím, co je nade
vším rozumem, neboť je dotčen
skrytou prvotní
pravdou.

---

*Meister Eckehart, Anweisung zum
schauenden Leben.*

ÚVODNÍ STUDIE

CENA nesmrtelných myšlenek roste oběhem jako
démant broušením.

Neznámý křesťanský mystik, jemuž dějiny daly
pseudonym Dionysius-Areopagita, pronesl koncem
IV. století na březích Nilu jazykem novoplatonickým
božské myšlenky, jež táhly neslyšně stoletími, odpo-
čívaly v tichých celách středověkých myslitelů a od-
tud pokračovaly ve svém tajuplném letu dále, až za-
padly na březích Odry v XVII. stol. do hlubin duše
Angela Silesia, aby se z ní odrazily mohutnou ozvě-
nou. Celých třináct století leží mezi Dionysiem a Si-
lesiem — a průpovědi „Cherubinského poutníka“
jeví tak zřejmý ráz ducha Dionysiova, že se zdá ja-
koby byly napsány pod čerstvým dojmem jeho trak-
tátů „O jménech Božích“ a „O mystické theologii.“

Duše dvou mystiků křesťanských se objímají přes
moře věků... Propast mluví s propastí. Dionysiovu
mystickému Mlčení odpovídají Silesiovy modlitby
k Neznámému...

Arnošt Hello vyslovil v „Podobiznách světců“ (viz
Sv. Diviš) svým nevyrovnatelným způsobem jen ně-
kolika slovy význam celého Dionysia: „Učitel nad-
smysleného záporu, který chtěje vyčerpati slovo lid-
ské, aby pojmenoval Boha, prohlásil ihned, že žádné
jméno nestačí a dal zmirati slovu ve vyšším mlčení.“
A vyčerpává slovo lidské, aby pojmenoval Boha,
klade Dionysius nevědomky hluboké základy stře-
dověké architektoniky scholastické a dává zmirat
tomu slovu ve vyšším mlčení, tesá mimoděk schody
do závratných hlubin křesťanské mystiky.

NENÍ nejmenší pochybnosti, že Dionysius vyšel ze školy novoplatonické. *Novoplatonism* byl poslední, avšak skvělý útok řeckého ducha na vítězně postupující křesťanství. Sesbírav všechny trosky staré kultury pohanské a všechny prvky filosofie starořecké, dal se do stavby nového systému filosofického, jenž měl nejen zastavit postup křesťanství, ale prokázat sobědostačitelnost rozumu lidského. Logika, dialektika a spekulace řecká ukázaly ještě jednou a naposled ve svých hellenistických epigonech svou přímo démonickou sílu a soustředěny měrou svrchovanou v hlavním zástupci svém Plotinovi, vytvořily systém, jenž i sv. Augustina naplnil obdivem (*Contra Academicos* 3, 18, 41).

Plotin (205—270) si právem zasloužil, aby jeho jméno bylo vyslovováno hned za Platónem a Aristotelem. A nemohla věru řecká filosofie čestněji zakončit nežli Plotinem: v něm zaplála síla ducha řeckého naposledy tak mocným plamenem, že umírající stará kultura načas přímo ožila nadějí nového obrodu.

Plotin vychází z Platóna, snaží se však jeho dualism překonat jednotou božské prapříčiny, v níž se všechny protivy vyrovnávají. Způsob, jímž postupuje ve svých vývodech, zasluhuje zvláštní pozornosti, protože je východiskem spekulace Dionysiovy.

Plotin vychází ve svých „*Enneadách*“, jak píše Dr. Ed. Zeller (*Grundriss der Gesch. der griech. Philosophie*, 7. vydání str. 293) z předpokladu, že původní je mimo odvozené, myšlené mimo myslícího, jedno mimo mnohost a posunuje poslední příčinu všeho skutečna a poznatelná prostě mimo vše bytí a poznání. Tuto poslední příčinu zve Plotin „Jedno“ po

výtce. Toto jedno je jediná příčina všeho jak duchovního tak i hmotného. Je transcendentální, sobě dostačující jednoduchostí, povznesenou nade vše bytí a pomysl. Je jakýmsi zvláštním, zázračným bytím, naprosto odlišným od všeho. Naše pojmy, jako pouhé abstrakce věcí konečných, nemohou nikterak vystihnout podstaty prapříčiny. Chceme-li ji poněkud určit, musíme počítí zápor (stanovit, čím ona není), od záporu pak přejít k příčinnosti (je poslední příčinou všeho) a konečně postoupit k její povznesenosti (převyšuje vše pomyslné). Tímto způsobem (via remotionis, causalitatis a supereminetiae) se přenáší Plotin i přes *νοῦς* řecké filosofie a dospívá závratnou dialektikou k transcendentálnímu prabytí, „*Nadjednotě*, *Nadsoucnu*.“ Toto vše převyšující Nadsoucno je původ, nositel a zachovatel všeho: je čirá jednota a přece tvoří mnohost, je čirý zápor a přece jest zdrojem všeho, je všechno a přece zůstává mimo vše.

Plotin se sice ohrazuje proti výtkám pantheismu, ale přes to směřují jeho vývody přímo k pantheismu dynamickému (kořen—strom). U spirituálního monismu — a tím je systém Plotinův — není vůbec jiné možnosti.

Aby z tohoto transcendentálního Nadsoucna vyvodil vznik všeho-míra a vymezil vzájemný jejich vztah, navazuje Plotin na Platonovo ztotožnění prapříčiny s dobrotou. Ač nepokládá dobrotu za podstatu Nadsoucna, přece míní, že v něm obsažena bytí musí. Dobrota je, jak vidíme ve světě smyslném i pomyslném, sdílna (*bonum diffusivum sui*): oheň hřeje, květiny vylévají vůni, léky působí hojivé účinky, slunce dává světlo. Jak by tedy mohlo nejdokonalejší jsoucno

zůstatí samo v sobě? I ono přetéká ve své náplni a působí mnohost. První, co z něho vyplývá, je Duch (*νοῦς*), — první to stupeň mnohosti. Vychází z prapříčiny od věčnosti, je bytí a myšlení zároveň, myslí sebe sám, avšak závisle na své prapříčině. Tím nabývá plodivé síly, již není s to v sobě udržet. A ta se vylévá věčně a plodí duši všehomíra : podobně vytváří duše všehomíra jednotlivé duše a svět hmotný.

Je to jakési zvláštní vyzařování bytí a děje se sestupně od nejvyššího k nejnižšímu, až konečně přílišná vzdálenost od prapříčiny zastavuje bytí v nebytí jako tma světlo. Tak vznikla hierarchie bytostí: duch, duše, příroda. Božské sahá včetně po duši; příroda je jen jakési zrcadlení božského. Duši jsou druhy tři: božské (duše hvězd), polobožské (démoni) a lidské. Duše lidské jsou věčné, nekonečné, stejné podstaty s prapříčinou, ale svobodné. Praexistovaly ve světě nadsmyslném nazírajíce na *νοῦς* a za vinu, již se dopustily, pykají teď v těle. Pozemský život lidský je tedy pokáním. Vše vyšlo z jednoty a musí se do ní vrátit. Život je věčný koloběh a nekonečné dění nemá jiného účelu nežli svůj vlastní harmonický pohyb.

Mimo tento stálý pohyb trvá věčné bytí nehnuto a je povzneseno nade vše, zůstávajíc středem světového dění a vnitřným životem všeho. Nejsouc ničím obsaženo, obsahuje vše a proudíc všude, zůstává samo v sobě nehybné.

Cílem života lidského je návrat k prapříčině, z níž vyšel. Lze ho dosíci jedině poznáním, ale vyšším, nadsmyslným. Příroda je jen vzdálený odlesk božství a proto poznání světa viditelného je jakoby snění při

otevřených očích a naslouchání vzdáleným ozvěnám božství... Třeba hledat Boha v duši, ale pozbavené všeho smyslného. Útěk ze života, jenž se zakládá na askesi je úvod, studium matematiky a dialektiky jest příprava, cíl však poznání jest jedině ekstatické vytržení. Do sebe se musí člověk pohroužit a v hlubinách své duše čekat na projev Nadsoucna. „Třeba trvat v klidu, až se ono ukáže a býti divákem jako oko, které čeká na východ slunce...“ Tímto útekem „osamoceního k Osamocenému“ lze dojíti ekstatického nazírání... Stav vytržení však je za života jen málu vyvolencům dostupen a jeho trvání bývá krátké. Plotin sám, podle zpráv životopisce svého Porfyria, se povznesl jen čtyřikrát za života k tomuto nadpřirozenému mystickému spojení s Bohem. Teprve po smrti bude stav ten trvalý, ovšem jen pro dokonalé. Méně dokonalí budou bydlet na hvězdách. Duše nízké a smyslné čeká dlouhá očištná cesta (stěhování se duší)...

DIONYSIUS *Areopagita* přijal výtěžky nauky Plotinovy, ale přepracoval je ve *smyslu křesťanském* a upravil z nich základní kameny pro spekulaci další. Jeho traktáty „O jménech Božích“ a „O mystické theologii“, rozsahem sice neveliké, ale zato těhotné hlubokými myšlenkami jsou přechod od filosofie novoplatonické k pozdější scholastice křesťanské. Dionysius v nich vykládá a rozvíjí novoplatonický pojem jednoty Boží a její vztahy k světu zjevenými pravdami takto:

Jednota Boží je transcendentální, povýšená nade vše stvoření: „Bůh jsa Nadsoucno, dává bytí vše-

mu, co jest a vytváří všeliké jsoucno. Proto říkáme, že Jedno se mnohonásobňuje, poněvadž vše ze sebe tvoří. Zůstává však při mnohonásobňování jednotné, ve tvoření nesdílné a v rozlišování plné, protože jest od všeho bytí nadbytně odlišné a vytváří jediným činem vše a skýtá bez umenšení vlastní náplni své nepřebírané dary. Jsouc jednotou a skytajíc všemu, části i celku, jedinci i množství účast na jednotě, zůstává tolikéž nadbytně jednotou. Není ani částí mnohosti, ani celkem složeným z částí. V tom smyslu tedy není ani jedním, ani nemá účasti na jednom, ale převyšuje daleko jednotu, která je tvorům vlastní. Jest však i mnohostí nesdílnou, náplní nepřebíranou, vytvářející, dokonávající a obsahující vši jednotu i mnohost“ (De divinis nominibus MDXXXVIII., str. 74.)

Jednota Boží však je zároveň immanentní, neboť Bůh žije ve všem i v nejvnitřnější podstatě světa: „I v myslích je i v duších i v tělech i na nebesích i na zemi a všude zároveň. Ve světě, kol světa, nad světem, nad nebesy, nad jsoucnem; jest sluncem, hvězdami, ohněm, vodou, větrem, rosou, mrakem, kamenem, skálou a vším, co jest, zároveň však ničím ze všeho toho.“ (O. c. 47.) Avšak jednota Boží není Dionysiovineosobní, ztrnulou abstrakcí plotinovskou. V Trojici jest obsažena věčná plnost života Božího, která se projevuje sestupně tvořením andělů, lidí a přírody. Touto stupnicí proudí Boží láska a stvoření bere dle této hierarchické stupnice větší nebo menší účast na božství: „Láska božská nebo andělská nebo rozumová nebo zvířecí nebo pudová je síla jednotící a slučující. Sklání vyšší k nižšímu, stejnorodé probouzí ke spolupůsobení, nižší pak povznáší k účasti

vyššího — — — kdybychom všechny ty lásky sloučili v jednu, mohli bychom říci, že jest jednou, jednoduchou, samohybnou silou, jež jednotí vše, počínajíc od dobra svrchovaného až k nejzazšímu konci všehomíra a odtud se opět vrací zpět k sobě samé, sebou, ze sebe a v sobě kroužíc“ (De nom. div. p. 124). V této stupnici měl člověk své místo. Zneužitím svobodné vůle vyšinul se však s něho a porušil řád Bohem stanovený.

Proto druhá osoba božská, Syn, vzala na sebe přirozenost lidskou, aby znovu navázala spojení člověka s Bohem; „kteroužto dobrotivostí vyzval lidstvo, by se stalo účastno Boha samého a jeho dober... Když budeme vštípeni na jeho nejsvětější život, následující jej, jak třeba, staneme se v pravdě účastnými jeho tajemství“ (De eccl. hierarchia, str. 46.)

Novoplatonism hledaje prapříčinu všeho bytí, ztrnul docela v nadsmyslné abstrakci. Jeho theorie, vybudovaná na vývodech dialektických, stojí mimo skutečný život. Z tohoto mrtvého bodu snaží se vybřednout přijetím podstatného prvku starého kultu pohanského, totiž víry v nadpřirozené zasahování Boží do osudů lidských. Avšak všechny jeho pokusy o obnovu obětního řádu pohanského se rozbily o hrubou theurgii a pověřčivá mysteria.

Tu pak zasahuje Dionysius druhou osobou božskou. V ní vidí konkrétní spojení konečna s nekonečnem a nadpřirozené povznesení přirozenosti lidské k účasti božství. *Tak začíná křesťanský mystik tam, kde přestal pohanský filosof...*

Přijímaje vývody novoplatonismu, pokud mají všeobecnou platnost a neodporují názorům křesťanským,

klade Dionysius nevědomky první základy k dalšímu vývoji myšlenky ve smyslu křesťanském. Slova, jimiž Rud. Eucken (*Lebensanschauungen der grossen Denker*, str. 113) označuje význam nauky Platinovy, „že chtěje prospět, ničil a chtěje ničit, prospíval“, týkají se celého novoplatonického hnutí.

Podle Dionysia je Bůh, příčina všeho, jediným cílem poznání. Rozum přirozený, byť i osvícen zjevením nadpřirozeným, dovede jen do jisté výše k Bohu proniknout, ale pak přestává jeho rozumová síla. Člověk však je nadán zvláštní jakousi schopností nejen pro jistou část pravdy, ale pro pravdu vůbec. Pravda ta však dlí mimo vše smyslné a pomyslné a je jen nadpřirozenému zření mystickému dostupná. „Všemu je přítomen (Bůh), ale vše není jemu přítomno; když jej nejčistšími modlitbami, rozumem uklidněným a citem uschopnivším se ke spojení s ním prosíme, pak jsme mu přítomni.“ (*De nom. div.*, 77.)

Návod k tomuto mystickému zření podává Dionysius v krátkém traktátu „*O mystické theologii*“. Středověký filosof Marsilius Ficinus (dle jehož latin. překladu cituji — ovšem přihlížejte k řeckému originálu) nazývá výstižně rozpravu tu vystupováním na nejvyšší stupeň světla a tmy. Duch tu postupuje zápořem (popírá vlastnosti tvorů a poznání přirozené vzhledem k Bohu) k Boží nadbytnosti a příčinnosti a mlčením bere účastenství na božství, „jehož tma je světlem a světlo tmou, a jehož noc je jasná jako den“.

Traktát „*O mystické theologii*“ je klíčem k celé křesťanské mystice. Bez něho by bylo skorem nemožno porozumět snahám středověkých mystiků a sledovat je v jejich závratném letu k záhadným vý-

šinám božských tajemství. Proto podávám volný překlad všech pěti kapitol až na třetí, z níž uvádím toliko krátký výňatek.

TROJICE, Nadjsoucno, Nadbožství, Naddobroto, — vůdkyně křesťanské bohomoudrosti, — uveď nás až na samý nadneznámý, na výsostech zářící vrchol mystického výrazu, kde jednoduchá, naprostá a neznámá tajemství bohovědy se skrývají, zahalená vyzařující tmou mlčení, jež tajně mluvíc, tím větší náplň světla rozlévá, čím temnějším se zdá. Tam se Nedostižno a Nespatřitelnost nadbytkem své krásy zjevuje osleplému rozumu.

O to prosím. Ty pak, milý Timothee, ve své žhavé touze po mystickém zření se vzdej i smyslných i rozumových mohutností a zanechej všeho smyslného i pomyslného, všeho, co jest a co není. Abys ses spojil s Tím, jenž je nade vše jsoucno a poznání, zřekni se všeho poznání. Neboť jedině vypětím, jímž se octneš jak mimo sebe, tak mimo vše, vzlétneš k samému paprsku božské tmy v Nadjsoucno. Před nezasvěcenými o tom pomlč. Tak nazývám ty, kteří ulpívají na tom, co jest a nevěří v Nadjsoucno, nýbrž se domnívají, že vlastním poznáním vystihují toho, jenž zvolil tmu za svůj úkryt. Zůstávají-li tito vzdáleni tajemství Božích, co říci teprv o oněch, ještě méně zasvěcených, již označují svrchovanou příčinu všeho nejnižšími věcmi v domnění, že ona nepřevyšuje bezbožných a mnohotvárných podobenství, která vymysleli.

Jest třeba tvrditi o Něm vše, co jest v bytostech kladného, protože je příčinou všeho, zároveň však, a to tím spíše i popírati, protože převyšuje vše svou nadbyt-

ností. Popírání nikterak neodporuje tvrzení, ježto svrchovaná Příčina všeho — povznesená i nad popírání i nad tvrzení — mnohem spíše převyšuje každé popírání.

V tom smyslu také praví božský Bartoloměj: Bohověda jest nejen příliš obšírná, nýbrž i příliš kusá a evangelium jest nejen rozsáhlé, nýbrž i stručné. Zdá se mi, že vystihl podivuhodně věc, když myslí, že o svrchované Příčině vši dobroty lze užítí i mnoha i mála i žádných slov. Neboť ona nezná ani slov, ani myšlení, ježto nadbytností svou vše převyšuje a těm se bez závoje zjevuje, kteří se nade vše, ať čisté, ať nečisté, povznesli a všechny svaté vrcholy překročili a se všech božích světél a zvuků a řečí nebeských vzdali a do tmy se ponořili, kde, jak mluví svaté výroky, dlí Ten, jenž je vyšší všeho.

Proto byl též božský Mojžíš vyzván, aby se dříve sám očistil a očistěn jsa slyší teprve zvuky trub a vidí množství světél, vysílajících nesčíslné paprsky. Nato, odloučiv se od davu, vystupuje s vybranými kněžími na vrcholy Boží, kde vchází ve společenství s Bohem. Nevidí sice Boha, jenž je neviditelný, nýbrž místo, na kterém Bůh stál. To, myslím, znamená, že svrchovaná božskost všeho viditelného a pomyslného je jen podmíněný znak Toho, jenž je nade vším, a že jím lze zřít přítomnost Boží, jež převyšuje všechnu rozumovou mohutnost, jak kráčí nad nejvyššími vrcholy vlastních svatých míst. Kdo se tedy všeho smyslného a pomyslného zřekl, vstupuje do pravé mystické nevědomosti, kde, jsa prost všeho poznání, se nalézá v Bezejmenném a Neviditelném a všecek se stává Toho, který jest nade vše. A není pak ani svůj, ani druhého někoho, nýbrž je spojen prostřednictvím

čehosi nad poznání lepšího s Tím, jenž jsa naprosto neznám, vylučuje všechno poznání. Poznává tím způsobem, že nepoznává ničeho, jsa vyšší všeho poznání.

*

II. — Jak se spojit s Tím, jenž jsa původcem všeho, je nade vším a jak jej opěvovat.

O to se modlíme, abychom směli vkročit do této nadsvětlé tmy, v níž bychom nevidouce viděli a nepoznávající poznávali to, co jest nad vše vidění a poznání. To jest pravé vidění a poznání, jímž lze Nadjsoucího způsobem přiměřeným opěvovat, totiž zbavením ho všeho jsoucího. Podobně zbavuje sochař kámen všeho, co tvaru utajenému v něm je překážkou, aby vynikla krása v kameni skrytá. A třeba dáti záporu přednost před kladem. Neboť kladem sestupujeme od prvního prostředním k nejzazšímu, zápořem však vystupujeme od nejzazšího k prvnímu, vše odstraňující, abychom vnikli v onu nevědomost, jež se tají za vším poznatelným ve věcech.

*

III. — Snad se otážeš, proč začínáme klady o Bohu s hora, zápory však s dola. Poněvadž při podmíněných kladech o Tom, který všechny klady převyšuje, nutno začít od jemu bližšího; při zápořech pak o Témž, jenž je nade vším zápořem, od jemu vzdálenějšího. Což není Bůh spíše život a dobrota, nežli vzduch a kámen; což se spíše neopíjí a nehněvá, než-li se netvrdí a nechápe?

*

IV. — Že není ničím smyslným Ten, jenž je všeho smyslného příčina způsobem vyšším.

Pravíme, že Příčina všeho, nade vším povznesená,

není ani nejsoucí, ani neživá, ani bezpříčinná, ani neduchová; není ani tělo, ani postava nebo podoba, nemá ani jakosti nebo kolikosti, nebo tíže, aniž je na místě, aniž ji lze vidět, aniž má smyslný hmat, aniž cítí, aniž je smyslná, aniž je v ní pořádku nebo zmatku, jsouc vášní smyslných prosta. Není ani bezmocná, ani podrobená příhodám smyslným, nemá potřeby světla, nepřipouští ani změny nebo poruchy, ani dělení, ani ztráty jakékoliv. Není ničím smyslným a nemá ničeho smyslného.

*

V. — Že není ničím rozumovým Ten, jenž je všeho rozumového příčina způsobem vyšším. Pokračujeme dále: Bůh není ani duše, ani slovo, ani rozum, nemůže býti ani vysloven, ani chápán. Není ani počet, ani řada, ani velikost, ani malost, ani rovnost, ani podobnost, ani nepodobnost. Nestojí, aniž se pohybuje, není v klidu, nemá mohutností, aniž je mohutnost nebo světlo nebo život; není ani bytost, ani věčnost, ani čas, ani vlastní rozumový smysl, aniž vědomost. Není ani pravda, ani království, ani moudrost, ani jednota, ani božství, ani dobrota. Není ani duch podle pojmů našich, ani synovství, ani otcovství, aniž je něco, co nám nebo jiné bytosti je známo. Není ani něco z toho, co není, ani z toho, co jest. Aniž poznávají bytosti Boha tak, jak jest, aniž poznává Bůh bytosti jako bytosti. Není ani Boží mluvy, ani jména, ani poznání. Není ani tma, ani světlo, ani klam, ani pravda. Není ani Božího kladu, ani záporu a činnice klady a zápory toho, co za Bohem jest, ani ho netvrdíme, aniž popíráme. Jeho zvláštní, svrchovaně dokonalá Všepříčina je vyšší i všech kladů i všech

záporů, neboť se vymyká naprosto všemu a převyšuje vše.

U TĚCHTO hranic kladu a záporu přestává podle Dionysia všecko rozumové poznání Boha, aby ustoupilo nadpřirozenému spojení s ním: „Náš rozum má nejen schopnost myslet, již vidí věci pomyslné, ale i *určitou, rozum přesahující mohutnost, spojití se s tím*, co je nad rozumem. A tímto spojením jest třeba poznávati věci božské, nikoli po lidsku, nýbrž tak, že sami ze sebe docela vycházíme a Bohu se oddáváme. Neboť lépe je státi se Božím, nežli zůstat svým. A staneme se účastni tajemství Božích, když sami s Bohem budeme. (De nom. divinis, 189.)

Toto milostné spojení udílí Bůh řádným způsobem ve svátostech. A jak Dionysius ve svém díle „De hierarchia ecclesiastica“ dovozuje, zprostředkovává ji církevní hierarchie věřicím trojím způsobem: cestou očisty, osvětlení a spojení. Míra a náplň její však závisí na osobních dispozicích a zvláštní přípravě věřících. Čím plněji člověk prožívá život Kristův, tím bere i plnější účast na jeho božství. Kdo dostoupil konečně té nejvyšší dokonalosti a v kom už nežije člověk, ale Kristus sám, ten přijímá jeho božství měrou vrchovatou. Na tom se zakládá Dionysiovo „pati divina“.

Význam Dionysiových spisů byl nesmírný. Uplynuly ovšem věky nežli přišli stavitelé, aby odhadli podle základů Dionysiových plán budovy a pokračovali ve stavbě. Zatím žila celá staletí křesťanská z výtěžků jeho spekulace. Spisy Dionysiovy požívaly vážnosti jako žádného jiného církevního otce, ano

byly kladeny přímo vedle Písma sv. Jest to pocho-
pitelno, když povážíme, že obsahují vůbec všechny
prvky a zárodky křesťanské spekulace. Neboť kam
rozum, osvícený zjevenými pravdami, vůbec dojít
může, tam dospěl Dionysius v traktátu „O jménech
Božích“. A stanuv u nejzazších hranic poznatelná
přirozeného, otevřel široké obzory poznání nadpři-
rozenému svým dílkem „O mystickéologii“ a
určil jím také směr, kterým se napotom brala veškerá
křesťanská spekulace: scholastika i mystika. Zatím
co scholastika, usilující svou dialektickou metodou
o architektonický soulad přirozeného poznání se zje-
vením, byla konec konců nucena bezradně stanout
před transcendencí Boží, zvolila mystika jinou metodu
a pokusila se vniknout do podstaty Boží se strany
její immanence, jíž je Bůh „vše ve všem“. Schola-
stika byla mystice toliko průpravou. Odkrytím prav-
dy částečné neuspokojovala, nýbrž jen rozdmýchá-
vala v duších věřících touhy po pravdě celé. A na
tu zahájili středověcí mystikové skvělý útok...

Člověk roste úměrně s výškou svých cílů. A úžas-
né cíle středověké mystiky otvíraly duchovním lidem
nesmírné úhory rozvoje myšlenkového a zdokonalo-
vání mravního.

„Vesmír“, praví H. Schell, „jenž by nás jako ve-
liké tajemství s vyhlídkou do Nekonečna nepokořo-
val a nerozechvíval, byl by žalářem a rakví našeho
duchovního života. Jen z Nekonečna žije duch, jen
z tajemství čerpá sílu a světlo a přijímá vznešenou
důstojnost rozumovosti a mravnosti“. A bylo to sy-
novství Boží skrze Krista, jež svítilo mystikům do
temnot, kterými jim bylo postupovat k světlu. Neboť

jím bylo (podle sv. Irenaea) smrtelné pohlceno nesmrtelností a pomíjející se v nás stalo nepomíjejícím. A ono je zvedalo, když klesali a sílilo, když ocha- bovali. A tak šli a šli nesouce v duších jistou zá- ruku zdaru a blaženou možnost nekonečného vývoje v Bohu.

V mystice se projevují nejčistší snahy člověka vnitřního a uplatňují se nejvyšší nároky osobnosti lidské. V ní nalézá psychologická potřeba nábožen- ská zároveň s potřebami metafysickými svůj pravý výraz. Teprve v mystice našlo křesťanství svou hloub- ku. Jí se stalo slovo tělem a pravda životem.

Mystika šla vždy v čele křesťanských myšlenek. A když středověká scholastika po smrti svých mi- strů Tomáše Aquinského a Duns Skota propadla suchoparu, zůstávala mystika mladou a svěží jako routa a nasazovala nové a nové snítky. A v dobách nejhorších politických nesnází a nejbolestnějších ná- boženských převratů, jak učí historie, hledali mnozí — a nikoli nejhorší — v jejích tichých síních lék a klid pro své zmučené duše.

A století XIV. bylo století velkého náboženského úpadku: scholastika ztrnula v neživotné abstrakci a náboženský život ve vnějším formalismu. Volání po obnově bylo všeobecné. A v Německu ono našlo svůj rázovitý projev v nebývalém dosud hnutí my- stickém, jež lze právem nazvat procitnutím Severu. Z dominikánských cel zavanul teplý vánek obnovy a ledy formalismu, jež dusily náboženský cit, pozvol- na tály.

Eckehart, Suso, Tauler otvírají nové jaro v Ně- mecku...

Není mou úlohou podat vývoj veškeré mystiky, německé; píši vlastně toliko úvodní slovo k mystice Silesiově. Proto nakreslím stručně obraz mystického ovzduší v Německu, z něhož přímo nebo nepřímo vznikl slavný „Cherubinský poutník“. A tu jest se mi zastaviti nejprve u mistra Eckeharta.

MISTRECKEHART (1250—1327) je nejsmělejší z mystiků křesťanských. Nazývá sice své vývody „dětským blabolením“, ale řeč, již vede, je spíše hrdá mluva světlého démona, jenž i v tom chce plnit vůli Boží, že touží po rovnosti s Nejvyšším... Eckehart navazuje přímo na Dionysiovu transcendentální mohutnost poznávací (viz str. 153.), a staví na ní svou zajímavou theorii o „božské jiskerce v duši“, tajemné, duši samé nepochopitelné schopnosti, jež jsouc jaksi částí Boha, je Bohem celým (Meister Eckeharts Schriften und Predigten. Aus dem Mittelhochdeutschen übersetzt von Herman Büttner I., str. 123). Tato jiskerka jest jakési nestvořené a nestvořitelné světlo, jímž duše přijímá Boha bez závoje, čirého, jak jest, „početím Boha, činem vrození se Boha“, (O. c. I., Von Einheit im Werke, 151). S tohoto zorného úhlu chápeme pak Eckehartovy neobyčejně smělé vývody, když píše: „Tato jiskerka staví se na odpor všemu stvořenému a chce jedině Boha, čistého, jak je sám v sobě. Jí nestačí Otec, Syn a Duch svatý, slovem tři božské osoby, pokud každá z nich ve své odlišnosti trvá. Ano, tvrdím: tomuto světlu nestačí ani, že božská přirozenost se v něm plodivě vroduje. A ač to zní ještě podivněji, tvrdím docela vážně, že tomuto světlu nestačí jednotná, v sobě se

zakládající božská bytost, jež ani nedává, ani nepřijímá: ono chce znát, odkud tato bytost pochází, chce vyniknout na čiré dno, do tiché pouště, do níž nikdy nic rozlišného nečíhalo, ani Otec, ani Syn, ani Duch svatý; teprve v nejvnitřnějším nitru, kde nikdo není domovem, se toto světlo uspokojí a pak Nejvnitřnějšímu vroucněji přináleží nežli sobě samému. Neboť toto dno je tišina vši rozlišnosti prostá, jež nehybně v sobě samé spočívá: a tímto Nehybným jsou všechny věci uváděny v pohyb. Od něho berou též všichni, kteří rozumně žijí, svůj život, pohroužení v sobě samých“. (O. c. I., Von Einheit im Werke, 151—152.)

Dospěl-li Dionysius svými klady a zápory k pojmu Nejvyšší bytosti, jež jsouc povznesena nade vším bytím a nebytím spíše Nadbohem nežli Bohem označena býti může, usiluje Eckehart o to, aby se svým „nestvořeným a nestvořitelným světlem v duši“ povznesl k nadmilostnému splynutí s Bohem. Úsilí to budí mimoděk představu lodníka, který s rozvinutými plachtami vyplul na širý oceán, aby se tam blaženě ztroskotal.

Eckehart se sice snaží zachrániti v tomto moři božství tvora: „Ale otážete se snad, jak se má věc se ztracenou duší, zda opět sebe najde čili nic? Odpovídám podle svého zdání, že se opět najde a to v tom bodu, kde každá rozumem obdařená bytost se stává sebe samé vědoma. Neboť, ač klesá sebe hlouběji do jednoty božského bytí, nemůže přijít až na dno. Proto jí Bůh ponechal malý bod, v němž se opět vrací k svému já a nalézá návrat k sobě a poznává sebe jako tvora“. (O. c. I., Von der Vollendung der Seele, 83—84.) Ale tento bod mi připadá jen jako

smyšlená výspa, přes niž moře božství bez překážky své vlny přelévá...

Východisko a cíl spekulace Eckehartovy jsou slova velekněžské modlitby Kristovy: „Neprosím toliko za ně (apoštoly), ale i za ty, kteří skrze slova jejich uvěří ve mne, aby všichni byli jedno, jako i my jedno jsme. Otče, chci, aby kde jsem já, i oni, které jsi mi dal, se mnou byli, aby viděli slávu mou, kterou jsi mi dal; neb jsi mne miloval před stvořením světa“ (Jan, XVII, 20—21). Vše ostatní, co skýtá Zjevení, je mu jen průpravou k jednotě s Bohem, hlásané a uplatněné Kristem. „Nezastavuje se však u stupňů povznesení duše k Bohu, jak to činí mystika románská, nýbrž hledí vystihnout podstatu bytí a pravého poznání“. (Grundriss der Geschichte der Philosophie, Dr. Fr. Ueberweg II., 243). U románských mystiků (Bonaventury, Bernarda atd.) převládá pěstění nálad duší spojených poutem milosti s Bohem a vyrazí zanícenými písněmi mystické pobožnosti; Eckehart však se snaží scholastickou dialektikou uplatnit metafysické potřeby duše a proniknout k podstatě Boží. V románské mystice mluví omilostnění básníci křesťanští, v Eckehartu se však ujímá slova křesťanský filosof. Eckehart, jak tvrdí Deníflé,¹ jenž o kritický rozbor mystiky středověké má ohromné zásluhy, nevytvořil samostatného systému. A je-li nesnadno z celé záplavy textů, nesoucích jméno Eckehartovo, se všemi interpolacemi, opravami a doplňky prepisovatelů, vyloupnout autentické znění, je ještě nesnadněji soustavně podat hlavní myšlenky Eckehartovy. Naznačím jen stručně a v hlavních obrysech ráz jeho podivuhodné spekulace.²

Bůh. Mezi Bohem a Božstvím je týž rozdíl jako mezi nebem a zemí. Rozdíl ten, jež učinil první Gilbertus Porretanus a jež sv. Bernard vášnivě odmítl, hraje v Ekehartově spekulaci důležitou úlohu. Bůh absolutně, sám v sobě sluje u E. Božství, vzhledem pak k světu, pokud se vyslovuje ve tvorech, Bůh. Bůh vzniká a zaniká: tvory ho vyslovují v člověku, — tedy Bůh vzniká; když se však člověkem všechny tvory vrátí k Božství zpět, pak Bůh zaniká. „Že Bůh je Bohem, toho příčina jsem já. Že je Bohem, to má od duše; že je Božstvím, má sám od sebe. Neboť dříve nežli byly tvory, nebyl Bůh Bohem, ale byl Božstvím, a toho nemá od duše. Najde-li Bůh zničenou duši, to jest duši, která (působením milosti) se stala ničím co do individuality a vlastní působivosti, pak působí Bůh (mimo milost) v ní své vlastní dílo a povznáší ji z jejího stvořeného bytí. Tím však Bůh ničí sebe sama a pak už nezůstává ani Bůh ani duše“ (Vom Schauen Gottes u. von Seligkeit, str. 198.) Božství je prosté všeho určení a tvaru. „Kdo Boha hledá v určitých formách, ten ulpívá jen na té které formě, ale Bůh, jenž je v ní skryt, mu unikne“ (Von dem Sohne, str. 100). Přívlastkem Božím je bytí, avšak pokud označuje jisté určení, ani ono mu nepřináší. „Bůh je bytí pro sebe, jen vzhledem k chápavosti tvorů je nic.“ (Vom Zorne der Seele, str. 193). Božství je naprosté dění, jež trvá v klidu tam, kde je cílem a vyvrcholením všeho bytí.

Bůh se projevuje Trojicí. „Věčný prazdroj věcí je Otec, praobraz věcí je v něm Syn a jeho láska k tomuto praobrazu je svatý Duch“ (Von zweien Wegen str. 116). „V Otci, nikoli v sobě, mají věci svůj vznik. Ve věčném vytékání, v němž se rodí Syn, vy-

tekly i praobrazy věcí. Z tohoto věčného vyprýšťování vznikly věci vzhledem k věčnosti. V čase však jsou stvořeny z ničeho a tedy tvory. — Tento vznik v čase se zakládá na zalíbení (jež se v Boží vůli ozývá), spojeném s viditelným projevem různosti. Tak jsme i my v čase vyšli z přebytku jeho lásky“ (Von zweien Wegen, str. 124).

Svět. Všechno stvoření je vzhledem k svému konečnému tvaru konečné, avšak co do pravzoru, z něhož vyšlo, je nekonečné, je bůh v Bohu. To objasňuje Eckehart podobenstvím: „Mysleme si mistra, jenž má všecko umění v sobě. Byť i z každého druhu umění provedl zvláštní dílo, přece všechno umění by podržel sám v sobě: v mistru jsou všechna umění mistr“ (Vollendung der Seele, str. 90). V Bohu jsou pravzory všech věcí stejny a přece jsou pravzory nestejných věcí. „Nejvyšší anděl, duše, komár mají stejný pravzor v Bohu“ (Wie ein Morgenstern, str. 156).

Člověk. Mezi vším stvořením je duše nejvznešenější. Bůh (jako bytí, nikoliv jako osoba) je sice ve všem, ale jen člověk to ví, ostatní tvory toho nevědí. Kdybych byl králem a nevěděl toho, nebyl bych králem... Poznat Boha mi brání prostor a čas. Nad ty se musíš povznést a pohroužit se v sebe, do onoho „nestvořeného a nestvořitelného“ a pak budeš s Bohem zajedno. V této jiskerce sdělil Bůh duši své celé bytí. „A pokud duše toto bytí obsahuje, je božská. avšak to, co z tohoto bytí pochopit dovede, je tak nepatrné jako kapka proti divokému moři. Avšak „něco z Boha je Bůh celý“. Ono nadbytečné však, jež proniknout duše nedovede, jest svůdná propast,

v níž ona samovolně zaniká. Tam je Bohu rovna. Tato rovnost však není její podstata, ale dar milosti. „Když člověk svého já (smyslného) se docela zbavil a nikomu nepřináleží, je v pravdě z milostí tím, čím je Bůh z přirozenosti“ (Vom getreuen Knechte, str. 103).

Všecky věci jsou stvořeny pro duši a jejím účelem je přivést vše stvořené opět k Bohu zpátky. Koná to způsobem dvojím. Poznáním činí vše stvořené svým majetkem; pokrmem a nápojem pak je mění ve své tělo. V tom smyslu je všechno stvoření jeden člověk a ten je v Kristu bohem. Bůh se dle sv. Augustina stal člověkem, aby se člověk mohl stát bohem. Kdyby dal král svou dceru chudásovi za ženu, všichni jeho příbuzní by tím byli ušlechtěni. A Kristus nepřijal přirozenosti jistého člověka, nýbrž člověčenství samo, jež jako myšlenka vždy bylo.⁸ Tedy vše dobré, jež všichni svatí měli, i Marie, matka Boží, i Kristus jako člověk, je v této přirozenosti též i mým vlastnictvím“ (Vom Sohne, 97). Kristus povstal z Marie týmž zázrakem jako duše lidská z ničeho. Co měl Kristus jako člověk, mám i já; avšak, co měl jako Bůh od přirozenosti, toho se mi dostává z milosti.

Kristus je náš vzor, naše cesta, a to jako člověk i jako Bůh. Jako člověk nám svým ctnostným životem ukázal cestu, již se třeba brát. Avšak nestačí následovat jeho ctností. Ctnosti jsou jen příprava... Ctnost sama o sobě neobohacuje duše, nýbrž její plod. A tím plodem je stav, jenž se nezakládá na konání, nýbrž na bytí. Stav ten je nade vší ctností; v něm jsou ctnosti všechny „jedno“; sluje „vylití Ducha sv.“. Jím nás Bůh vede k jednotě, v níž tři osoby Boží

v „jedno“ se scházejí. A tam v tomto „jednom“ je duše jako pravzor s Bohem jedno. A k tomuto pravzoru, jímž byla duše dříve nežli se stala, se má opět vrátit. V tom jest svrchovaný její cíl. „A nejvyšší slast, již se duchu dostává, je zaniknutí v tomto „nic“ jeho pravzoru, úplné zaniknutí individua“ (Von zweien Wegen, 120). Tam ztrácí duše svou působnost, nikoli však svou podstatu. „Jakobys vzal krev hadí (je velmi červená) a vytil do průhledné sklenice; sklenice ztratí průhlednost, ale nikoli podstatu. Avšak čirá podstata božství tak vytáhla k sobě ducha z jeho já a sobě rovným jej učinila, že se tu jeví jen jediná podstata: tak prozářilo božské světlo ducha docela, že zároveň s ním svítí jako totéž světlo. Tak ztrácí duch svůj zjev, nikoliv svou podstatu; čiré božství však je tak pohltilo, že z něho nic nezůstalo, nežli pouhá duchovní jiskra, jež má jméno *v y s o k á m y s l*“ (Von zweien Wegen, 120). To je onen stav, o němž praví Dionysius, že božství pro všechny mohutnosti duše se stalo „nic“. Pak trpí člověk Boha (patitur Deum). Nežádá si ničeho, ani svatosti, ani odplaty ani království nebeského. Odvrací se ode všeho, co má tvar: nemá vůbec, kde by spočinul, je těchou v beztěše, vznáší se nade vším a dospívá k beztvárné přirozenosti Boží... Eckehart o tom stavu praví, že „Nic“ jde k „Ničemu“. Tam slyší bez zvuku, vidí bez světla, čichá bez vůně, chutná bez chuti a hmatá, kde nic není. Tam je jeho srdce bez dna, duše bez smyslů, duch bez tvaru a přirozenost bez podstaty. (Srovnej Von dem Zorne der Seele, str. 187—188).

Plození Syna. Pak Bůh plodí svého Syna v duši právě tak jak jej plodí od věčnosti, ne jinak. „Ano,

on nerodí mne jen jako svého syna, nýbrž rodí mne jako sebe a sebe jako mne; rodí mne jako své vlastní bytí, svou vlastní přirozenost: v nejhlubším zdroji vyvěráám ve svatém Duchu, tu jest jen jeden život, jedno bytí, jedno dílo: Vše, co Bůh působí, je jedno, proto mne rodí jako svého syna bez všeliké rozlišenosti.“ (Von dem Gerechten, 134—135.) „Proč se stal Bůh člověkem? Proto, abych se já narodil bohem; týmž, jímž jest on. Proto Bůh umřel, abych i já umřel tomuto světu a všemu stvoření“ (Von der Verheissung des Vaters, 142).

Kde se však děje toto rození či kde mluví Bůh své Slovo? Jedině v duši, nikoli v jiných tvorech: tvory jsou toliko šlépěje boží, duše je jeho podoba. Avšak jediné v duši spravedlivého. Duše hříšníků jsou plny tvorů, tma v nich vládne a má-li Bůh vejít, musí vše stvořené z duše vyjít. Odloučeností musí se duše vrátit ke své podstatě, do pouště božství, k svému pravzoru v Bohu. Průpravou k tomuto stavu je následování života Ježíše Krista. Kdo však Krista následuje, má jen vnější chudobu a ta nestačí. Duše se nesmí rozplýtvat na skutky vnější, nýbrž se musí stáhnout do své podstaty a stát se docela chudou. Chudý je, „kdo nic nechce, nic neví a nic nemá“ (Von der Armut am Geiste, 170).

Chudý nechce nic. Kdo hledá ve skutcích kajivosti a vnějších cvičeních duchovních chudobu, uplívá na svém já a nechápe pravd Božích. Avšak ani ten, kdo se své vůle vzdává a ji vůli Boží úplně podrobuje, ač zasluhuje chvály, není v pravdě chudý. Dokud člověk něco má, nač svou vůli obrací — třeba to bylo i plnění vůle Boží — má přec ještě svou

vůli. Aby se stal skutečně chudým, musí býti prost vši stvořené vůle, jak jí byl prost, když byl ještě v božství, svém pravzoru, nežli se stal. Tehdy byl všeho prost i Boha. Teprve když obdržel stvořené bytí, počal míti Boha. Neboť stvořením teprv počal Bůh. Tento Bůh (jako vztah božství ke stvoření) není cílem stvoření a nemůže tedy člověku poskytnout ukojení . . . Tohoto Boha musí člověk býti prost. V tom se zakládá pravá chudoba, že člověk tak málo chce a si žádá, jak málo chtěl a si žádal, dokud ještě nebyl.

Chudý neví nic. O něm musí platit, co o něm platilo, když ještě „na žádný způsob nežil, ani pro sebe, ani pro skutečnost, ani pro Boha.“ Musí býti všeho vědění tak prost, aby neměl žádné představy o Bohu. Musí se stáhnout do onoho „něčeho“ v duši (jiskerka), jež převyšuje všechny mohutnosti a zůstává vždy „týmž a žije jen sobě jako Bůh.“

Chudý nemá nic. Člověk musí býti všeho, tvora, sebe, Boha, pokud ho tvory vyslovují, tak prost, aby Bůh sám byl místem, v němž chce působit. „Neboť, najde-li Bůh člověka tak chudého, pak je to Bůh sám, jenž své vlastní působení zakouší. Je sobě místem svého působení; neboť je působením do sebe sama směřujícím. A v této chudobě nabývá člověk opět věčného bytí, jímž byl, jímž teď je, a jímž věčně žíti bude.“

Zdálo by se, že chudoba Eckehartova ústí v naprostém quietismu. Třeba však uvážít, že Eckehartova kázání a rozpravy nejsou psány soustavně. Proto není správné usuzovati z jednotlivého kázání a rozpravy, nýbrž jest nutno srovnáním různých jeho spisů omezovat a doplňovat jeho myšlenky. A traktat

„O chudobě“ nalézá v traktátu „O věčném narození“ velmi důležité omezení. Vysvítá-li z prvního, že, má-li se Bůh v duši narodit, musejí všechny síly a mohutnosti duševní přestat a v mlčení zaniknout, jde z druhého zřejmě najevo, jaký význam v tomto vyvrcholení duše mají vnější dobré skutky. Duše je od přírody obdařena různými schopnostmi. . . „Bůh však nikterak neničí přírody, nýbrž ji dovršuje.“ Život činný a život trpný nejsou si na odpor, nýbrž jsou jen dva konce jednoho a téhož spojení s Bohem. Slunce vrhá své světlo do vzduchu, vysvětluje Eckehart, vzduch pak je přenáší naší zemi a tím nám umožňuje rozeznávat barvy. Ač je světlo zjev ve vzduchu, přece tkví jeho podstata ve slunci. . . Podobně Bůh působí své rození v duši, duše přijímá Boží Slovo a sděluje je mohutnostem způsobem různým: buď jako touhu, nebo jako předsevzetí, nebo jako skutky lásky. Dobré skutky vnější mají mimo to za účel, aby obrátily pozornost člověkovu na Boha a otevřely mu život duchovní. Skutky vnější jsou netoliko ohradou, jež brání člověku rozliti se po věcech stvořených, nýbrž připravují duši pro působení milosti Boží. . . Nejsou ovšem cílem, nýbrž jen prostředkem spojení s Bohem. Kdo však nejvyššího spojení došel (trvá zde jen krátko, a kdyby trvalo i týden, měsíc, rok), nezanedbá ničeho, nekoná-li vnějších skutků: je zajat Bohem a ten ručí za opomenutí skutků těch. „Ale jakmile by přišlo dokonalé, tehdy to, co je z částky, vyhlazeno bude (Cor. I., XIII., 10.).

Milost Boží. Dílo návratu duše k Bohu působí milost Boží. Ono je účelem všech skutků člověkových. Bůh nás nemůže pohřešit, jakož ani my jeho; neboť

jeho láska se v nás a námi uplatňuje. Proto nám stále úklady činí svou milostí. Avšak i tato milost, jako nadpřirozený dar Boží, má určité meze. A těmi je, přivést dušek jednotě božského bytí. Potom přestává, neboť Bůh se pak sděluje sám. „Bůh se rodí v duši, jež je všeho prosta, an se jí zjevuje způsobem, jenž je bez všeho způsobu, v osvětlení, jež není už osvětlení, nýbrž je světlo Boží samo“ (Anweisung zum schauenden Leben, 27). Duše je tak s Bohem spojena, že milost mizí. Neboť duše není spojena s milostí, která je čímsi stvořeným, ale s božstvím samým. A je tak divně očarována, že neví, žije-li; mní, že je bohem; — tak je ze sebe vytržena... Tento stav nejvyšší ekstase popisuje Eckehart: „Veliký jeden mistr tvrdí, že jeho vytržení je čímsi vyšším, nežli jeho první vznik. Když jsem z Boha vyšel, mluvily všechny věci: „Bůh jest.“ Teď mne to nemůže oblažit, neboť se tím prohlašuji za tvora. Avšak u vytržení, — kdy chci stát prost ve vůli Boží, a též prost této vůle Boží a všech jejích skutků, ano i Boha samého — tu jsem více nežli všichni tvorové, tu nejsem ani bohem ani tvorem: jsem, čím jsem byl a čím zůstanu nyní i vždycky. Tu mnou to prudce škubne a přenese nad všechny anděly. A v tomto škubnutí se stávám tak bohatým, že mi sám Bůh nemůže dostačit ani vším tím, čím je jako Bůh, ani všemi svými božskými skutky: neboť přijímám v tomto vytržení to, čím já a Bůh jsme společně. Tu jsem, čím jsem byl; ani mne neubývá ani nepřibývá, neboť jsem Nehybno, jež vše věci v pohyb uvádí. Tu Bůh nenalézá už místa v člověku, neboť člověk si chudobou opět vydobyl, čím věčně byl a vždy zůstane“. (V. d. Armut am Geiste, 176 — 177.)

NEOBYČEJNÁ prudkost, s níž Eckehart pronáší své úchvatné a smělé myšlenky, hraničí až s vykřikováním... Ač nelze mluvit o umělé affektaci, jest přec velice těžko ubránit se pocitu, jakoby Eckehart vnější smělostí stylu chtěl přehlušit vnitřní úzkost a nejistotu, jež prochvívají jeho nitrem... A není se čemu divit; neboť jeho vývody začínají tam, kde vládne mlčení Božích tajemství.

Mimo to znamenat hluboký rozpor, jenž celou jeho spekulaci rozráží jako klín... Jednak prohlašuje, že je v duši cosi nestvořeného a nestvořitelného, jež, ač je částí Boha, jest Bohem celým, a jednak stanoví jakýsi malý bod, v němž duše v božství zaniklá k sobě samé se vrací a své konečnosti si vědoma zůstává.

Je rozpor ten výrazem nejistoty? Je strachem před důsledky? Nebo je snad úmyslně učiněný z opportunity? Nechci o tom rozhodovat.

Ze spisů Eckehartových bylo 28 vět zavrženo papežem Janem XXII.: 17 jako kacířských, 11 jako nerozvážných a z haerese podezřelých. Censura dosáhla svého účelu u žáků Eckehartových. Odvedla je od srážné propasti dialektiky, do níž se Eckehart střemhlav vrhal a způsobila jisté vystřízlivění a uklidnění duší, rozechvělých a nanejvýš rozdrážděných vývody mistra Eckeharta.

Po tomto papežském rozhodnutí nastává u Susa, Taulera a neznámého autora „Německé theologie“ doba klidnější mystické práce v Německu. Duchovní chudoba, již dal Eckehart výraz čistě filosofický a v níž nechal všechno individuální bytí zaniknout v neosobním božství, se vrací k významu praktického uplatnění života Kristova podle staré zásady Orige-

novy: „V Kristu je spojeno božství s člověčenstvím. Následuj Krista a uskutečniš spojení to.“ Rozdíl mezi božstvím a individuem, jež Eckehart sůžuje na nejmenší míru, přichází opět k platnosti; nikoli, aby nemožností nejtěsnějšího sloučení s Bohem plnil malomyslností mystiky, nýbrž aby prostřednictvím milostipobádalk vždy užšímu a těsnějšímu spojení. Zkrátka Eckehartovy filosofické vývody působí dále a tak mocně, že v jeho myšlenkovém ovzduší jako v kouzelném kruhu všichni němečtí mystici až po Silesia jsou přímo začarováni. Myslí jeho myšlenkami a mluví jeho slovy; ale jejich myšlenky se v jisté výši zastavují a slova tichnou. . . Jakoby se jim náhle před cestu stavěla nějaká strašná vidina a zabraňovala jít dále. . . A v tomtéž okamžiku ztrácejí jejich myšlenky a slova smysl eckehartovský a vyznívají allegorií. Vidím v tom částečný návrat k mystice romanské, onomu zvláštnímu druhu náboženské poesie, jež hledá rozkoš v odumírání sobě a zas nubování se s Bohem. . .

Od Eckeharta přecházím přímo k Taulerovi a neznámému autoru „Německé theologie“, poněvadž tudy vede přímá cesta k „Cherubinskému poutníku.“

Na žádném německém mystikovi nezkusila kritika novější svého břitkého ostří tak jako na *Janu Taulerovi* (1300—1361). Mystická díla, Taulerovi až do nejbližší minulosti připisovaná, „O duchovní chudobě“, „Medulla, neboli o dokonalosti všech ctností“, „Historie obrácení“ atd., byla buď prohlášena za nepravá, nebo byla jejich pravost silně otřesena. — Z celé taulerovské literatury zbývají toliko kázání. Avšak i jediná tato sbírka uhájí Taulerovi v německé mystické literatuře místo mezi prvními.

Kázání Taulerova jsou psána pod tak mohutným dojmem mystiky Eckehartovy, že kdybychom vynechali věty censurované, nesnadno bychom je, pokud se týká obsahu, rozeznali od spekulace Eckehartovy. Nejsou tu jen „loci communes“ mystiky, jež jsou oběma společny, nýbrž namnoze i myšlenkové pochody, ano i celé věty.

Na Silesia vedle kázání působily hlavně Taulerovi připisované traktáty „O duchovní chudobě“ a „Medulla“. Načrtnu zhuštěný myšlenkový obsah obou maje zvláštní zření k Silesiovu Cherubinskému poutníkovi. Traktát „O duchovní chudobě“ je obšírná parafrase podobného traktátu Eckehartova, ovšem ve smyslu poeckehartovské mystiky německé. Navazuje na slova Sv. Pavla „Kdo Bohu přináleží, je s ním jeden duch“ a vývody jeho vrcholí v následujících větách.

„Mnozí praví, že nejvyšší chudoba a nejbližší odloučenost se zakládá na tom, že se člověk ocitá ve stavu, v němž se nalezal dříve, než-li se stal. Tehdy nechápal a nechtěl nic, neboť byl bohem s Bohem.“ (C. III.) „Povznesla-li se duše svou žádostí nad všechny věci časné a stojí jen před tváří Boží, skýtá jí Bůh svůj obličej a líbá ji. Líbání to je pouhé splácení lásky láskou: tu pak jedno na druhé civí a jedno pro druhé na sebe tou měrou zapomíná, že není s to, aby bez druhého něco učinilo.“ (C. XXXVI.) „Je-li duch podstatně povznesen nad všechny věci, pozbývá vší nerovnosti a je přenesen v rovnost, v níž se přenáší v Boha a ztrácí se v Bohu, že ničeho neví mimo Boha; ano tak je vštípen na Boha, že ztrácí své jméno a slove spíše bůh nežli duch. Ne žeby byl bohem, nýbrž

že je božským; a spíše podle Boha se jmenuje, nežli podle ducha, jak dí David: Bohové jste a synové Nejvyššího. Řka bohové a ne Bůh, dokazuje, že nejsme *bohem od přírody, nýbrž že jsme božskými z milosti a syny Nejvyššího*. Neboť Otec upřeně hledě na svou přirozenost, rodí Syna podle přirozenosti. A taktéž Bůh hledě na duši a mluvě v ní své Slovo, rodí svého syna z milosti. Tak jsme bohy a syny Nejvyššího“ (C. XLII.)

„Medulla čili dokonalost všech ctností“ je návod, jak má člověk ze sebe vyjít, aby mohl Bůh podstatně do duše vejít a v ní slavit totéž rození, jímž od věčnosti rodí svého Syna. Bůh je povznesen nad všechny pojmy smyslů a rozumu: je jednoduchý, mimo vše pojmenování, slovem bezejmenný. Jméno, jež Bohu tvor přikládá, je relativní: pokud stvořil svět, sluje Bůh, pokud jsou tvory nedostatkům podrobeny, slove milosrdný atd. Podstaty jeho určit nelze; je bez tvaru, bez určení, bez způsobu, vůbec mimo každý lidský pojem... Z Otce svítí věčné Slovo a vychází Duch sv. Ta tři světla září v jednom jednoduchém božském bytí. Kdo se ho chceš stát účasten, musíš se vzdát všeho, co není Bůh a tak se pohroužíš v podstatu Boží... Musíš tělo podmanit rozumu, produševnit je, přetvořit v rozum a ten opět v božskou jednotu. Pak se staneš synem Božím a v milostném spojení s Bohem budeš pánem všeho, nebe i země. Duše musí ztratit své světlo a pohroužit se do tmavé pouště skrytého, bezedného božství, aby se stala účastnou věčnosti. „Kdo vši myslí svou, vším svým konáním by byl s to, aby se uvrhl do nehnutého, věčného „Teď“, ten by beze vši pochyby věčně nevýslovně hluboko

zakoušel nadpodstatného božství v pravé jeho nahotě a docela by v něm zanikl.“ (C. XXIX.) Však toho nejvyššího stupně mohou dojít jen lidé nejdokonalejší, kteří sobě docela odumřeli a vůli svou vůli Boží tak oddali, že ani dobra, ani zla sobě více nežádají. Vůle Boží stala se jejich vůlí.

Výtěžek celé Medully obsahuje C. LXVI, jež následuje.

Vzor dokonalého člověka, abychom se jím stali a ve všem (jak se Bohu líbí) se poučiti dali.

Čteme o muži, jenž celých osm let Boha prosil, aby mu ukázal člověka, jenž by ho naučil cestě pravdy. A když byla jeho touha veliká, slyšel hlas Boží: „Jdi před chrám, tam uvidíš člověka, jenž ti ukáže cestu k blaženosti.“

Šel. A našel chudása s rozedranýma nohama, pokrytého prachem a nečistotou. Šat chudásův měl sotva cenu tří halířů. Pozdraví ho řka: „Bůh ti dej dobrého jitra.“ Chudás: „Neměl jsem dosud jitra zlého.“ Muž: „Ať ti Bůh dá štěstí; jak mi teď odpovíš?“ Chudás: „Nebyl jsem nikdy nešťastný.“ Muž: „Přeji ti, abys byl blažen; co řekneš teď?“ Chudás: „Nebyl jsem dosud nikdy neblažen.“ Muž: „Ať tě Bůh učiní svatým; vyslov se zřetelněji, neboť ti nerozumím.“ Chudás: „S radostí. Pravil jste, aby mi Bůh dal dobrého jitra a já na to, že jsem neměl dosud jediného zlého. Neboť hladovím-li, chválím Boha, mrznu-li, padají-li kroupy, sněží-li, prší-li, je-li dobré či zlé počasí, chválím Boha; jsem-li bídný a pohrdaný, chválím Boha; proto pravím, že jsem neměl

dosud zlého jitra. Pravil jste též, aby mi Bůh dal štěstí a já na to, že jsem nikdy nebyl nešťasten. Neboť umím s Bohem žít a vím, že vše, co činí, je nejlepší; ať na mne sešle cokoliv, hoře nebo radost, hořkost nebo sladkost, vše přijímám z jeho ruky jako nejlepší a proto jsem nebyl nikdy nešťasten. Pravil jste též, aby mne Bůh učinil blaženým a já odvětil, že jsem nebyl nikdy neblažený. Neboť se snažím státi vždy ve vůli Boží a vůli svou jsem odevzdal vůli Boží, že, co Bůh chce, chci i já a proto jsem nebyl nikdy neblažený. Neboť jsem si vždy přál spočívati ve vůli Boží a vůli svou jsem mu docela odevzdal.“ „Kdyby tě však Bůh chtěl uvrhnouti do pekla“, řekl učený muž, „co bys učinil?“ Chudás: „Uvrhnouti mne do pekla brání Bohu jeho dobrota; avšak kdyby mne tam přece uvrhnouti chtěl, mám dvě ruce, abych jej objal. Jedna je pravá pokora; tu bych položil pod něj a tak bych se spojil s jeho svatým člověčenstvím; druhá je láska, jež je spojena s jeho svatým božstvím; tou bych ho ovinul, že by musel do pekla se mnou. A tak bych chtěl býti raději v pekle, ale s Bohem, nežli v nebi, avšak bez něho.“

I poznal mistr, že pravá odevzdanost s opravdovou pokorou je nejbližší cesta k Bohu. I tázal se dále chudása: „Odkud jsi přišel?“ Chudás: „Od Boha.“ Mistr: „Kde jsi ho našel?“ Chudás: „Tam, kde jsem vše opustil.“ Mistr: „Kde jsi Boha nechal?“ Chudás: „V čistém srdci a v lidech dobré vůle.“ Mistr: „Kdo jsi?“ Chudás: „Jsem král.“ Mistr: „Kde máš své království?“ Chudás: „Je jím moje duše. Neboť umím své vnitřní a vnější smysly tak ovládat, že všechny mé síly a žádosti poslouchají duši. A tato říše

je větší nežli kterékoliv království.“ Mistr: „Jak jsi došel takové dokonalosti?“ Chudās: „Svým mlčením, svými vysokými myšlenkami a svým spojením s Bohem. Neboť jsem nemohl spočinout v nižádné věci, která byla nižší nežli Bůh. Proto jsem našel Boha a vládnu věčným klidem a radostí v Bohu.“

Taulerova kázání se nevymykají myšlenkovému ovzduší traktátů „O duchovní chudobě“ a „Medulle.“ Vystihnout podstatu křesťanství, prožít je v celém rozsahu a hloubce, toť jediný jeho cíl. Mystika jeho je jakýmsi svátečním dnem „přátel Božích“: vzdálen vřavy světské, slaví v duševních samotách splnutí své duše s Bohem. Nikoli splnutí hmotné, nýbrž nadpřirozené spojení duchovní prostřednictvím milosti. Přitom si zůstává vědom podstatného rozdílu mezi duší a Bohem; — „i v nejvyšším, nejvnitřnějším spojení s Bohem zůstává božská přirozenost a bytost vyšší nad všechny výšky.“

Duše je obraz Boží, jímž se Bůh vyslovuje; Bůh je duši bližší, než duše sobě samé. Jen ten najde Boží zjevené pravdy, kdo je prožije, a to ne tak rozumem jako spíše citem. Tauler rozeznává trojí druh lidí: zvířecí, rozumové a Bohu zpodobněné. V druhém kázání o „Povýšení svatého kříže“ uvažuje: Abraham vystupuje na horu, aby obětoval svého syna. Pod horou zanechal své sluhy s osly... Podobně má zvířecí člověk, jenž je oslem a sluhou (osel značí přirozeného člověka, sluha pak rozum, jenž vyššímu člověku slouží a jej k hoře přivádí), zůstat na úpatí a jen vyšší člověk se synem, t. j. se svým citem, má vejít do velesvatyně, aby tam obětoval, čili Bohu se docela

oddal. Jako se duše sama poznati nemůže a je v sobě samé jen jako vědomí, tak se má ona vědomím immanence Boží v sobě s Bohem spojit. „Věčný a všemohoucí Bůh věru od nás ubohých červů zemských nemůže jinak býti poznán nežli záporem“ (V. Predigt am J. Christi Tag). Vše vnější, co člověk má a na čem se zalíbením spočívá, je bezpodstatné. Musíš v sobě umrtvit své zalíbení v tvorech a jich jen k naprosté potřebě užívat. Avšak i všeho duchovního zalíbení, jež skýtají dobré skutky, jest se vzdát. Neboť Bůh, jenž stvořil svět z ničeho, působí přímo jen tam, kde vládne čisté nic. „Neboť ‚nic‘ jest dílo, v němž působí. A ono přijímá jeho působení spíše nežli věc, jež něčím je“ (Mariae Himmelfahrt).

„Proto se vystříhej, trp, mlč, pohrdej, sebe zapírej v pravé oddanosti“ (Mariae Himmelfahrt). „Pokud si člověk sebe sama vědom jest, sebe sama v Bohu a Boha v sobě nalézá, není s Bohem zajedno; neboť zná dvě různých věci, Boha a sebe“ (Am Ostertage). Zkrátka, člověk musí všechno osobní vědomí jako pramen mnohosti v sobě potlačit a stáhnout se do podstaty duše, která je slovo Boží. Duše je myšlenka Boží a člověk musí zpět do této myšlenky, aby tam našla svou původní čistotu. „Andělé, lidé, nebesa, země a vůbec všichni tvorové mají sice každý zvlášť své vlastní dobro, vlastní bytí a pravdu (neboť vše, co Bůh stvořil, je dobré), ale všichni tvorové mají to jen v určitém počtu, míře a konečnosti. Jde-li však o nejvyšší dobro, nejvyšší bytí a pravdu, pak nejsou věci nic a jest jedině absolutní Jedno, jež je počátek a pramen všeho, jsouc bytím bez míry, cíle a počtu. Proto možno v tomto jednom najít doko-

nalé dobro, pravdu a bytí bez míry a počtu. Zanechej andělů a lidí, nebes i země a všeho stvoření a zvol si podstatné dobro, podstatnou pravdu, ano bytí samo, jak je naprosto v sobě (III. am Ostertag).

„Když pokojné mlčení drželo všecky věci a noc v běhu svém polovic cesty vykonala, všemohoucí řeč tvá s nebe od stolic královských... vykročila“ (Moudrost XVIII, 14). Tato slova Písma ozařují jako tiché blesky na půlnočním nebi cesty Taulerovy mystiky. Má-li člověk dojít spojení s Bohem, musejí všechny mohutnosti rozumu a vůle zmlknout... „Nikdo nemůže vniknout do čirého božství, není-li sám čirý, jak byl na počátku, když z Boha vytekl“ (II. Am Christtag). Tato původní ryzost sluje mlčení pouště a mystická smrt individua. „A čím je tato smrt hořčejší, silnější a dokonalejší, tím sladší, silnější a opravdovější je život její“ (II. Dreifaltigkeit). Podle stupně této smrti roste člověk v lásce a poznání Božím; jímí předčí i nad anděly; neboť jejich láska a poznání má určité meze, člověku však jest dána možnost stálého vzrůstu... Jakou měrou člověk ze sebe vyjde, takovou měrou vejde Bůh. Každý východ se podle sv. Augustina děje k vůli vchodu. Mystickou smrtí se člověk povznáší nad prostor a čas, mimořádnou milostí Boží se účastní božství. Bůh v něm pak mluví své věčné Slovo.

V tento nevypověditelný stav nechává Tauler vyžrát individualitu nesmrtelné duše. Duch, všeho hmotného zbavený, dlí pohroužen ve tmách božství, kde neví „ani o Bohu ani o sobě ani vůbec o rovnosti nebo nerovnosti, neboť je tak pohlcen božskou jednotou, že všecek rozdíl *téměř* přestává“ (I. Dreifaltigkeit).

Stal-li se duch tímto způsobem božským, je člověk v pravdě synem Božím a zajedno s Bohem, ovšem pak svým způsobem, jakož je i Syn Boží zajedno s Otcem taktéž svým způsobem. V tomto stavu má nejmenší skutek tutéž cenu jako největší; pouhý úmysl tu vykoná tolik, kolik všeci svatí vykonali nebo vykonat mohli.

Kéž učinil bych jen, co učinit bych měl,
vše Bůh by činil pak, co činit sám bych chtěl.
(III. Am Christtag).⁴

Taulerova mystika stojí na záhadné Dionysiově transcendentální složce. V čem se však tato složka zakládá, toho Tauler blíže neurčuje, ač je ona nejen podstatou, nýbrž i posledním článkem mystického jeho kruhu. Zdá se, že po censurování Eckehartovy „jiskerky“ katoličtí mystikové upustili od jasného vymezení tohoto transcendentálního prvku duševního. Není mi aspoň znám jediný další pokus toho druhu. Katoličtí mystikové přestávají na jeho zjištění, jak to byl učinil už vedle Dionysia svatý Augustin slovy: „Pozoroval jsem něco, co v mé duši svítí a kdyby se to v ní dovršilo, troufal bych si říci, že je to život věčný. Hned se to ve mně skrývá, hned se opět projevuje a přichází tajně a nepozorovaně jako zloděj.“

TÍMTÉŽ směrem jako Tauler bere se i neznámý autor asketického spisku (jejž Luther poprvé tiskem vydal a opatřil jmenem) „E y n D e u t s c h T h e o l o g i a“. To bylo též asi příčinou, že dílko to kdysi — ovšem neprávem — připisováno bylo Taulerovi. Autorem je neznámý kněz z družiny „přátel Božích“ ve

XIV. století. Obsah spisu (jehož nápis je docela nevhodný) výstižně označuje jeho původní nápis, jenž zní: „Co je Adam a Kristus a jak Adam v nás má umřít a Kristus se zrodit“. Soud A. Stöckla, jenž zařazuje (Geschichte der Philosophie des Mittelalters II., Mainz 1865, str. 1149) autora mezi hlavní zástupce výstředního mysticismu a vytýká mu přímý sklon k pantheismu a gnosticko-manichaeovskému dualismu, není správný. Spíše by se mu mohl vytknout sklon ke quietismu. Autor se však sám ohrazuje nejen proti nevázanosti nepravých duchů, nýbrž i proti quietistické nečinnosti. Spisek má 54 kapitol, jež jsou variacemi jedné a téže myšlenky, obsažené v poslední kapitole: „Jak člověk nemá v žádné věci hledat nic svého, ani v duchu ani v přírodě, nýbrž jen čest Boží, a jak má vejít pravými dveřmi, t. j. Kristem, do věčného života.“

Jako Kristus plnil vůli Otce svého a nikoli svou vůli lidskou, tak má dokonalý člověk stále obětovat vůli svou vůli Boží. Zřeknutí se vlastní vůle se zove poslušnost, jejíž pojem autor takto rozvádí: Poslušnost záleží v tom, aby člověk stál a trval bez sebe, beze všeho já,⁵ aby sebe a věcí tak málo vyhledával, jakoby jich nebylo. Ve všem má jen Boha hledat a milovat, jakoby vůbec nic jiného nebylo (C. XIII.). Bůh je podstata všeho bytí, život všeho života, moudrost veškeré moudrosti, neboť všechny věci mají své bytí v něm: „On je jedno a musí být jedním, je vše a musí být vším; a co jest a není jedním, to není Bůh; a vše, co jest, a není vším a nade vším, to není Bůh, neboť Bůh je vše a nade vše.“ (XLIV.).⁶

Praví-li vše, rozumí jen to, co je dobré a tím je

všechno svou přirozeností. I satan je podle přirozenosti dobrý. Chtít a milovat něco jiného kromě Boha jest hřích. Všechny věci jsou podstatně v Bohu a to mnohem podstatněji nežli v sobě, proto jsou dobré podle přirozenosti. Co není podstatně v Bohu, je zlé a tím je vlastní vůle. Kdyby jí nebylo, nebylo by ani pekla ani satana. „Kdyby ďábel pravou poslušností našel, stal by se andělem“ (XIV). Proč však Bůh tento strom (vlastní vůli) stvořil, když je mu tak na odpor? Kdo chce znát tajný Boží úrdek, proč činí to či ono, ten si žádá, čeho si žádal Adam a satan. To je všetečnost, která rodí pýchu. „Dokud trvá tvá žádost, dotud se toho nikdy nedovíš“ (XLVIII.). Kdyby nebylo vlastní vůle, nebylo by ani hříchu ani majetku. „V nebi není soukromého vlastnictví, proto je tam dostatek, pravý mír a veškeré blaho. Kdyby byl někdo v pekle, a byl bez vlastní vůle, přišel by do nebe“ (LI). Čím více vlastní vůle roste, tím více se člověk vzdaluje od Boha; naopak, vyjde-li člověk z vlastního já, vejde veň Bůh se svým vlastním já.

V tomto milostném spojení stává se Bůh člověkem a člověk bohem. A kdyby bylo možno, aby byl člověk tak prost sebe a všech věcí a stál v pravé poslušnosti jako Kristovo člověčenství, stal by se s Kristem jedním a byl by tímž z milosti, čím byl Kristus z přirozenosti, ano splynul by s Bohem v takovou jednotu, že by se stal Bohu vlastním jakož i Bůh jemu (XIV.). Člověk má hledět, aby se stal Bohu tím, čím jest jemu samému vlastní ruka.

V těchto myšlenkách jest asi zahrnut celý myšlenkový obsah „Německé theologie“.

TAK doprovázela mystika středověký katolicism a otvírala duším omilostněným stále nové obzory na cestě k Bohu. Soulad s přírodou, ideál filosofie starořecké, ustoupil v křesťanství ideálu novému. Člověk prohlášen za střed všehomíra a přisouzen mu úkol, přivést vše k Bohu zpátky. Tento ráz nese všechna středověká duchovní práce...

Příslušnost k světu vyššímu, projevující se vnitřním vědomím a zdůrazňovaná Zjevením, působí nesmírný rozvoj duševních sil a stupňuje do závratna snahu o mravní dokonalost. Kolumbovi byl starý svět těsný a křesťanským mystikům se jevila příroda jen jako nádvoří svatyně Boží.

Jak blízké tu bylo porušení rovnováhy! Od středověkého mysticismu německého není ke Stiernerovu „Jedinci“ a Nietzscheovu „Nadčlověku“ příliš daleko... Avšak živá víra ve zjevená dogmata a silná církevní autorita udržovaly katolické mystiky vždy v náležitých mezích.

Jestliže nic tak nezdůraznilo důstojnost člověkovu, neproduševnilo snahy a nevytyčilo jeho idealy jako křesťanská mystika, pak zas nic nesnížilo tuto důstojnost, nezploštilo tyto snahy a nepodvrátilo tyto idealy jako Lutherovo ospravedlnění pouhou věrou. Ospravedlnění pouhou věrou vychází z předpokladu, že lidská přirozenost byla hříchem prvopočátečním docela pokažena. Byl-li rozum pádem prvního člověka zbaven naprosto vší poznávací mohutnosti ve věcech božských a vůle nejen svobody, nýbrž i schopnosti žádati si vůbec mravního dobra, pak ovšem přestává veškeré mravní odpovědnost a člověk je vyloučen ze součinnosti na díle svého spasení. Nejen

objektivní, nýbrž i subjektivní ospravedlnění je pouhé dílo Boží. Bůh skýtá pak člověku bez jakéhokoli přičinění milost víry čili vnitřního přesvědčení, kterým se utrpení a smrti Kristovy stává účasten a před Bohem ospravedlněn. Není odpovědnosti za hřích a člověk je prost všech závazků zákona. Přirozenost ospravedlněného trvá nadále ve svém porušení a není naprosto schopna jakéhokoli záslužného skutku. Člověk jest jen pouhým nástrojem v ruce milosrdného Boha a rozvoj jeho mravní osobnosti je tudíž úplně zastaven.

Proto byla tato nová nauka všem myslitelům protestantským od prvopočátku kamenem úrazu. A byli to hlavně protestantští mystikové, kteří v ní právem viděli úplně zastavení mravního rozvoje. Mezi první náleží Slezan *Kašpar ze Schwenkfeldu* (1490-1561), jenž prohlašuje samospasitelnost pouhé víry za zneužití evangelia a nesvobodu vůle za pohrdání příkazy Božími. Člověk přec nemůže býti pouhým divákem svého ospravedlnění Bohem, nýbrž chce spolupracovat o díle své spásy. Z té příčiny se vzpírá Schwenkenfeld proti vnějšímu přisvojení si zásluh Kristových pouhou věrou a vytyčuje vnitřní znovuzrození Kristovo v duších věřících.

Tento první nápor lidské přirozenosti proti Lutherově nauce o mravní neschopnosti lidské, se stává napotom východiskem mystického hnutí mezi německými protestanty. Nadarmo volají pravověrní protestanti po jednotě, nadarmo zneužívají moci státní, aby potlačili nepoddajné. Ulpění na vnější literu zákona, nedůsledné a nedůtklivé církevnictví různých protestantských vyznání mocně působilo na vzrůst

tohoto hnutí. Cílem jeho byl přímý styk jedincův s Bohem. Kristus jest pokládán nejen za nejdokonalejší projev božství, nýbrž zároveň i za jediného učitele vnitřního obrození člověka. Neboť projevuje-li se Bůh ve svých tvorech způsobem úměrným jejich chápavosti, pak se projevil v Kristu — člověku nejdokonaleji. Člověk se tedy musí státi druhým Kristem, musí Krista evangelií v sobě životem uplatnit a potom bude účasten i jeho božství měrou vrchovatou.

Hnutí toto mělo nejen společný cíl s předreformační katolickou mystikou, nýbrž přímo na ni navazovalo. Jenže tato vycházela z objektivního zjevení, přechovávané Církví a individuálně je rozvíjejíc na něm trvala, kdežto ono zamítalo zásadně všechno objektivní zjevení a přenášelo těžisko náboženského života jediné do vnitřního osobního osvětlení.

Valentin Weigel (1533—1588), jeden z předních jeho zástupců, položil mystice protestantské filosofický podklad zajímavou teorií o poznání v rozpravách „*Erkenne dich selbst*“, „*Vom Ort der Welt*“ a „*Der güldene Griff*“.⁷

Weigel rozlišuje podle staré mystiky mezi nižším a vyšším poznáním, zkoumá způsob poznání smyslového a usuzuje na poznání vyšší... Při poznání smyslovém třeba přihlížet k předmětu (věci), jenž má býti poznán a k podmětu (orgánu smyslovému), jenž poznává. I naskytá se otázka, zdali poznání vyplývá z předmětu či z podmětu. Z různosti představ o jedné a téže věci u různých osob uzavírá Weigel, že nikoli předmět, nýbrž podmět (na př. oko) je příčina představ. Předmět je sice nutný, aby poznání vzniklo, nepůsobí však poznání samého; to vyplývá z pod-

mětu (toho kterého smyslu). Člověk přenáší na předmět vlastní představy; není tedy trpný při vnímání věci smyslných, nýbrž činný; vytváří ze sebe poznání, jež předměty toliko probouzejí. Tím bere zasvé nejen vnější poznání smyslné, nýbrž i vnější poznání vyšší. Při poznání vyšším totiž splývá předmět s podmětem a duch se stává sám sobě předmětem. Proto nemůže přijít poznání vyšší z venku, nýbrž musí býti uvnitř probuzeno. A to se děje světlem milosti Boží s hůry. Člověk se k němu může toliko přichystati a pak musí čekat, až přijde. Když však přišlo, jest člověk jen jeho trpným nástrojem.⁸

Pramenem poznání přirozeného jest tudíž podmět a nadpřirozeného Bůh sám. První probouzí a rozvíjí sebevědomí, druhé pak uvědomuje příslušnost k světu nadpřirozenému. První učí, že svět vnější nemá podstaty, druhé zprostředkuje přímou jistotu světa vyššího, který je bez předpokladů a nepotřebuje vnějších důkazů. Poznání vyšší slove osvícení nebo znovuzrození v Kristu a vylučuje všelike vnější zjevení a prostřednictví. A tato zásada subjektivního vnímání nadpřirozena dala v protestantském Německu podnět k mystickému blouznění náboženskému jež vyvrcholilo v *Jakubu Böhme-ovi*, (1575—1624).

Böhme-ovi není Bůh odlišný od světa, nýbrž jest světu naprosto immanentní, neboť svět je jediný projev jeho božství. Člověk je nejen částí tohoto světa, nýbrž je v malém svět celý; může tudíž Boha najíti toliko ve vlastním vědomí. Člověk poznává Boha ve svém vědomí jako absolutní jednotu, která se projevuje růzností dobra a zla a sjednocuje obé ve skryté podstatě, „ve věčném tichu“ svého bytí. Jako

světlo přichází k platnosti teprve tmou, podobně dobro zlem. „Jest věčná protiva mezi tmou a světlem: jedno druhého nedosahuje, aniž je jedno druhým a přece je jen jedna jediná podstata, avšak různá podle vlastnosti a vůle. Jeden princip je rozlišuje, že jedno v druhém je „nic“ a přece jest; jen podle své vlastnosti není v druhém zjevno.“ (Weg zu Christo, Buch IV., C.IV., v. 10.⁹) Dobro a zlo se promítají a promítáním tím se projevuje božský život. Dobro musí konečně zvítězit a zlo pohltnout. A když se tak stalo, vrací se dobro zpět do věčného ticha božství. Lucifer, stvořený z podstaty Boží, původně kníže a král nebeský, odpadl a učiniv zlo, které původně sloužilo k uplatnění dobra a v Bohu hříchem nebylo, svým královstvím, zahájil odboj proti dobru, aby „celý revír Božího království zapálil“. Luciferu se podařilo získat Adamem, jež Bůh ze své podstaty a k svému podobenství vytvořil, lidstvo pro živel zla: otrávil přirozenost lidskou a porušil rovnováhu života zlou žádostivostí. Jí ulpěl člověk na zlu a nechtěl spolupůsobit k vítězství dobra. Na tom se zakládala a zakládá podstata hříchu, že je odbojem proti vůli Boží, jež chce vítězství dobra. Když pak hřích v potomcích Adamových dosáhl vrcholu a Bůh viděl obraz svůj v člověku zničený, zrodil se v Kristu, aby porušenou lidskou přirozenost očistil a očistěné prorazil opět cestu k dobru. „Tedy přijal náš hřích a naši nemoc, podobně i smrt a peklo v hněvu Božím na sebe a rozbil jako člověk říši ďáblů. Hněv Boží bylo peklo, do něhož duch Kristův, vliv nebeskou krev do naší vnější lidské krve a láskou ji zbarviv, vkročil a změnil je jako člověk v nebe a uvedl vlast-

nosti lidské opět v soulad“ (Weg zu Christo, Buch V., C. III, v. 12). Kristus tedy jako člověk znova otevřel bránu našeho vnitřního člověčenství, jež se byla v Adamu zavřela a záleží tedy nyní jen na tom, „aby duše vyvedla svou vůli z marnivosti porušeného těla a uvedla ji do této otevřené brány, do ducha Kristova (O. c. V., c. IV., v. 1.) To se však nemůže stát pouhou věrou v utrpení a zásluhy Kristovy, čili pouhou důvěrou, že Bůh bez našeho přičinění udílí milost. „Jistě všechno licoměrné lehtání zásluhami Kristovými bez vrozeného synovství je klamné, vylhané, ať mu učí, kdo učí.“ (O. c. V., c. V., v. 9.) Člověk se musí zrodit ze zásluh Kristových a musí prožít celý jeho proces od vtělení až k nanebevstoupení. Vnější návštěva chrámů, přijímání svátostí, slyšení slova Božího a přináležení k církvi nepomůže. Svatý má svůj chrám v sobě: stojí, jde, leží, sedí ve svém chrámu. Zrodí-li se v něm Kristus, umírá Adam ve své hadí esenci. Svatý Duch káže mu ústy všech tvorů; vidí ve všem kazatele slova Božího. Přináší s sebou svou církev do shromáždění, jeho vlastní srdce je pravá církev, v níž se koná bohoslužba. Přetvařuj se, vyj, křič, zpívej; není-li vnitřního kazatele a posluchače, je vše klam a mam... Nebe a peklo nejsou místa záhrobní, nýbrž jen stavy života. Peklem je sebeláska, nebem odevzdanost do vůle Boží. Kdo za života s Kristem chodí, přechází z pekla do nebe: Kristus ho pronikne svou láskou a přenese z „hněvu lásky“ do „ohně lásky“. Není jiné cesty k Bohu, nežli nové srdce, jež vyšlo ze zloby a umřelo v Kristu zlé žádostivosti. Spása není snadná, nýbrž vyžaduje tuhého zápasu, „až tmavý, tvrdý, uzavřený střed přiro-

zenosti zla praskne a nebeská jiskra do něho padne, aby se pak nádherná liliová ratolest rozzelenala.“ Třeba úporné modlitby a pokory a potlačování vlastního rozumu, nežli Kristus nabude nového tvaru v tomto znovuzrození. A sotva se Kristus zrodil, přichází Herodes, aby dítě zabil (z Taulera). Herodes znamená vnější pronásledování a vnitřní pokušení.

Pravý křesťan, znovuzrozený v duchu Kristově, stojí v prostotě Kristově a nemá s nikým sporu o náboženství. Máť v sobě se svým zvířecím tělem a krví sporů dosti... Křesťanství a bábel se hádají o vědu, jak Bohu sloužit, jej ctít a poznávat. A kdo s nimi nesouhlasí, ten prý není křesťan, nýbrž kacíř. Pravý křesťan však nezná žádné sekty: Může mezi sektami bydlet, může se účastnit jejich bohoslužby a přece žádné nenáleží. Má jen jednu jedinou vědu a tou je Kristus v jeho srdci. Hledá jen jednu cestu a tou je snaha jednati vždy podle příkladu Kristova. Podstata a duch odkazu Kristova zakládá se jedině na bratrském společenství, jímž se Bůh s námi, v nás a se sebou v Kristu spojuje. K tomu má směřovat všecko učení, chtění, život a konání... O pravém poznání zpravuje Bůh jedině dětské, prosté duše podle své vůle. „Různé květiny rostou na zemi vedle sebe; žádná se s druhou nekouše pro barvu, vůni a chuť; země a slunce, déšť a vítr, horko a zima s nimi činí, co jim libo a ony rostou, každá ve své podstatě a vlastnosti. A podobně dítky Boží. Mají různé dary a poznání, ale vše z jednoho ducha. Radují se vedle sebe z velikých divů Božích a děkují Nejvyššímu v jeho moudrosti. Proč by se dlouho přely o toho, v němž žijí a jsou, jsouce jeho podstatou? — — —

Kdybychom v duchu Kristově jako pokorné děti vedle sebe bydleli a se z darů vzájemných a z poznání těšili, kdo by nám chtěl vytýkat? Kdo vytýká ptákům v lese, kteří Svrchovaného různými hlasy chválí, každý podle svého? Trestá je snad duch Boží, že hlasy své v jeden souzvuk neslévají? Vycházíť přec zvuk jich všech z Jeho síly a oni před Ním hrají. Proto jsou lidé, kteří se o vědu a Boha sváří a vzájemně sebou pohrdají, zpozdilejší nežli ptáci v lese a divoká zvěř. — — Před svatým Bohem jsou neužitečnější nežli květiny polní, které nechávají tiše vládnout Ducha Božího, aby jimi projevoval svou moudrost a sílu. Ano jsou horší nežli trny, které krásným růžím nepřekáží“ (der Weg zu Christo, V., c. VIII., v. 7. 13. 14.)

Nastínil jsem jen z hruba hlavní myšlenky soustavy Boehmeovy. Vystihnout přesně tuto „soustavu bez soustavy“ je nemožno. Nedostatek filosofického vzdělání a kritického smyslu, astronomické a astrologické výrazy, vzaté z Paracelsa, s nimiž Boehme podle libosti nakládá (podkládá jim z neznalosti smysl docela jiný nežli mají), divoká fantasie, již se přenáší jako náměsíčník přes nepřeklenutelné rozpory, vylučují úplné porozumění tomuto zvláštnímu německému podivínu, zvanému „philosophus teutonicus“. Jeho spekulace je samorostlé a bezuzdné vzplanutí staré křesťanské gnose v Německu.

Boehme píše z přímého vnuknutí Božího, za jehož nástroj se vydává. „Pak-li tento „duch“ ode mne vzat jest, neznám a nerozumím vlastní své práci“ (Aurora III., str. 42). „Všechno mé psaní je psaní školácké. Bůh uvedl duši mou do podivuhodné školy a

nemohu si vpravdě přisvojit, že bych něco byl a něčemu rozuměl. Ať nikdo o mně víc nesoudí, nežli zde vidí. Neboť dílo mé práce není mé; mám je jen v té míře, pokud mi je Pán skýtá; jsem jen jeho nástroj, s nímž on činí, co chce“ (Briefe, XII., 19—20).

Spekulaci Boehmeovu obsahují hlavně „Aurora oder Morgenröte im Aufgang“ a „De tribus principiis, oder Beschreibung der drei Prinzipien göttl. Wesens.“ Druhé vlastně vysvětluje první, avšak jedno je temnější nežli druhé a obě nesou zřejmý ráz blouznění pantheistického.

Protějškem k divoké spekulaci Boehmeově jsou jeho rozpravy, jež napsal pro „prosté děti království“, kterým není dáno chápat hluboká tajemství jeho zjevení. Z těch cením nejvýše spis „der Weg zu Christo“ o šesti knihách. Nápis jednotlivých knih „Pravé pokání“, „Svatá modlitba“, „Klíč k božským tajemstvím“, „Pravá oddanost“, „Znovuzrození“, „Nadsmyslný život“ označují ráz celého díla. Zde se Boehme vrací na půdu realnější: theosof se vzdává poněkud spekulace a věnuje se více praktickým ideálům křesťanské mystiky. Ačkoli se hlavní síla Boehmeova zakládá na spekulaci, přece jen tato praktická stránka činila jeho spisy nanejvýš hledanými. Duše vyprahlé suchoparem protestantské scholastiky a věčnými hádkami theologů zatoužily po pramenech vody živé. A ty jim chtěl Boehme otevřít svou křesťanskou mystikou, jež je nejen protestem proti spoléhání na rozum přirozený, plodící svévolnými výklady křesťanských pravd vnější bohovědu, nýbrž i prohlášením zásady čistě vnitřního poznání Božího ve vlastním sebevědomí. —

Ve Weiglovi a Böhme-ovi dozrál vlastně protestantismus k svým důsledkům. Zamítnutí jakéhokoliv prostřednictví mezi Bohem a člověkem vedlo nezbytně k přerušení dosavadních starých tradicí. Kristus dějin, žijící svou milostí v Církvi a dokonávající v ní své dílo spásy, byl přenesen do nitra věřících, aby tam vybledl na pouhý symbol spojení s Bohem. Neboť Kristus, bůh-člověk, jest pak jen nejdokonalší projev života Božího, jímž Bůh sebe sama poznává v člověku; a každý, kdo vůli svou podrobil vůli Boží, je Kristem a Bůh poznává v něm sebe sama.

Bůh je sice sám v sobě, ve své věčnosti nezměnitelný a neosobní; „avšak ve tvorech, s tvory a skrze tvory ve stvoření se jeví Otcem, neboť plodí ze sebe obraz, totiž Slovo nebo Syna a jím tvoří nás k obrazu a podobnosti a stává se Duchem svatým, zůstává Duchem sv. ve všech, neboť nám dává podíl na Duchu svém a jeho všemohoucí Duch je v nás všech. Tedy je a stává se též jediný, nedělitelný Otec k vůli nám Otcem, neboť nás skrze jednorozeného Syna stvořil, neboli zplodil dítkami, a zůstává Synem v tomto Synu. A zplodiv nás v Synu dítkami svými, dává nám dětského ducha, který je Duchem sv. a zůstává v nás sám Duchem sv.“ (V. Weigel, *Von der Seligmachen den erkenntnis Gottes nach der h. Dreyeinigkeit*, C. IV.) A člověk věřící, jenž srovnal vůli svou s vůlí Boží a je si vědom, že vše, co ví, činí a může, je pouze projev Boží, nalézá se ve stavu milosti (*conjugium legitimum*). Kdo si však sám sobě něco přičítá, trvá ve stavu prokletí či odboji proti Bohu; je satan, nevěřící, starý Adam (*arrogatoria superbia*) (O. c. c IX.).

Takové poznání Trojice nazývá Weigel znovuzrozením. Ono převyšuje přirozenost a proto vědí jen věřící čili znovuzrození, čím je Bůh v Trojici a nikoliv lidé přirození (O. c. c. IX.). Boehme však jde ještě dále přes Trojici Weigelovu... Kristus je mu nej-dokonalejším projevem poslušnosti k Bohu a jediné tuto poslušnost (bezvýhradné oddání se Bohu) prohlašuje za úplné ospravedlnění člověko-vo. „Neboť Kristus je jediná poslušnost, jež před Bohem platí... Všichni lidé, kteří se poslušnosti Boží oddávají, vcházejí do poslušnosti Kristovy, jež je dokonání poslušnosti, nejen žid a křesťan, nýbrž i pohan, který nemá ani zákona ani evangelia. Neboť když pohan touží státi se poslušným jedinému Bohu, ač ho nepoznává podle podstaty jeho zjevení, vniká do poslušnosti a stává se sám zákonem a osvědčuje skutkem, že mu Bůh vepsal do srdce zákon svůj, jež ve svém Synu naplnil. — — — Jako větev na stromě neví, odkud jí kmen mizu a sílu přivádí a jen po síle kořene touží a mizu jeho chtivě ssaje, podobně touží mnohý neznalý člověk po své věčné mateři, ze které byl s Adamem povstal a přes svou neznalost bere účast na daru milosti, jež Bůh Adamu padlému poskytl. Neboť úmluva a milost přechází, podobně jako hřích, dědičně od Adama na všechny. Kdo si žádá milosti jediného Boha, nabývá jí v Kristu a stává se sám milostí“ (Böhme, *Mysterium magnum*, 51, 37—40).

Mystika protestantská dospívá v Boehme-ovi asi tam, kam došla mystika indická v „Bhagavad Gita“¹⁰ a novoplatonická v Plotinových „Enneadách.“ Jako v Bhagavad Gita brahmaism, a v Enneadách hellenism, tak jest u Boehme-a křesťanství pozadím, z něhož

vystupují vidiny bohorovnosti ducha lidského. Krishna, Logos, Kristus jsou symboly, označující nejen nejvyšší stupeň vývoje, jehož Absolutno dostoupilo ve svém životním procesu, nýbrž i cesty, jimiž jest se člověku bráti, aby v něm Absolutno tímž způsobem vyzrálo...

Hlavním rozšiřovatelem myšlenek theosofa Boehme-a byl jeho přítel a životopisec *Abraham Frankenberg*.

Frankenberg se narodil v Ludwigsdorfu u Olešnice roku 1593. Záhy se věnoval studiu a proslul mimořádnou učeností a zbožností. Ve svém čtyřiaadvacátém roce uvázl při pohřební řeči a to prý rozhodlo o jeho dalším životě. Oddal se odloučenosti a studiu. Pěstoval matematiku, fysiku, medicinu a hlavně teologii.

Theologické hádky různých vyznání a náboženské boje, které tehdy zmítaly Evropou, naplňovaly jemné duše odporem a probouzely v nich touhu po „svátečním klidu Božím.“ Hlavně ve Slezsku, jež hrůzami třicetileté války tolik trpělo, vznikaly mezi pravověrnými lutherany celé čety sektářů, které ve ztrnulém lutheranismu viděly odpad od Krista a snily o návratu k původnímu křesťanství. Nové hnutí směřovalo původně jen proti orthodoxii, leč brzy se obrátilo proti každému pozitivnímu vyznání a vedlo k naprosté anarchii náboženské (*Fanatici Silesiorum*). Středověcí mystikové byli pečlivě studováni a prvky jejich učení s použitím současné alchimie a astrologie skýtalý základy nového učení theosofického. Směr jejich určovaly divoké a vagní spekulace Boehme-ovy, jež kolovaly v tisícerych opisích.

Frankenberg poznal záhy prostřednictvím svého strýce Abrahama Sommerfelda spisy Boehme-ovy a navázal roku 1623 osobní přátelský styk s jejich autorem. Jak nadšeným ctitelem Boehmeovým byl, lze poznat z toho, že sám dva jeho spisy vlastním nákladem tisknout dal a s velikou péčí jeho rukopisy sbíral. Pokládal Boehma za přímý nástroj velikého a tajemného Ducha Božího. V listě dne 21. října 1641 píše, že knihy Boehmeovy nejsou jako knihy jiných lidí slátanina lidského rozumu, nýbrž že jsou psány přímým působením (*ductu et tractu*) Božím, tedy „*ipsa prima manu*.“

Frankenberg nebyl muž činu, nýbrž tichý hledatel pravdy. Jeho trpná, citlivá duše snila o vnitřní obnově člověkově: „Adam v nás musí umřít a Kristus žít“. Avšak přímo pověřčivá víra v alchimii zkalila zrak jeho duše a zavedla jej do bludiště theosofie. Miloval tajemné hloubky božství a pohroužel se do nich hledaje perly pravdy... Pokládal duši lidskou za část božství a naslouchával v tichých kontemplacích tajemnému šelestu milosti. Věřil v nepřetržité zjevování se Boží v duších bezúhonných a snažil se ctnostným životem dosíci světla nadpřirozeného.

Příroda mu byla zlomkem, Písmo sv. památkem, milost Boží však pravým světlem... Stál nad vyznáními, v nichž viděl jen zosobněnou literu dogmatu. Dogmata mu byla jen skořápkou, tající jádro relativní pravdy. Pravdu po výtce viděl jedině v Kristu, nejplnějším to projevu božství. Mystika byla jeho životem: proto hleděl na vše se stanoviska vyššího „*sub specie aeternitatis*.“ Heslo, jež mu Boehme kdysi napsal do památníku:

„Wem Zeit ist Ewigkeit
und Ewigkeit ist Zeit,
der ist befreit
von allem Leid“,

stalo se vůdčí hvězdou jeho života a život jeho — kapkou deštovou, která padla do nesmírného oceanu božství, aby se tam rozplynula a stala se součástíkou jeho věčně se zmítajících vln...

Postupem času se stává jeho mystika klidnější... Ačkoli jeho sympathie různými zřízeními katolicismu a jeho mystické Credo z roku 1646 nejeví přímého sklonu k mateřské Církvi, tíhnou přece nepřímě k mystice katolické.

Následuje obsah mystického Creda Frankenbergova (*Conclusiones de Fundamento sapientiae*, Königstein, 1646). Každé studium musí mít určitý cíl. A tím je, zjednat člověku opět přístup k Bohu, nejvyššímu dobru, z něhož byl vypadl. Kdo hledá ve všem jedině čest Boží, ten jej našel. Čest ta se zakládá na chvále dobroty, moudrosti a všemohoucnosti Boží. Chvála má jedině tehdy cenu, když je člověk s Bohem a v Bohu a Bůh s člověkem a v člověku spojen. Spojení to není možné bez lásky Boží nade vše. Lásku nelze poznat beze sladké předchuti předcházející milosti Boží. Milost Boží je věčný život v Ježíši Kristu. Věčný život se zakládá na božském rozjímání a klid duše na tajuplném zjevení Ježíše Krista. Zjevení Boží znamená: Boha, přírodu a sebe v Bohu, v přírodě a sobě, skrze Boha, přírodu a sebe, z Boha, přírody a sebe poznávat. Toto poznání musí světlem slávy, milosti a přírody v trojje-

diné knize, Písma, světa a člověka hledáno, nalezeno a zjeveno býti. Tyto tři knihy jsou v jedné a věčné knize Beránka, světla čili srdce Božího, od věčnosti obsaženy a zpečetěny. Kniha ta, psaná uvnitř a zevně, je Ježíš Kristus, ukřižovaný a vzkříšený. Kdo knihu tu číst chce, musí jí být uvnitř a zevně zpodobněn. Toto zpodobnění musí se theoreticky i prakticky projevovat trpělivou láskou z víry v naději. V životě Kristově jsou tři stupně: ponížení, tichý život a povýšení. Stav ponížení záleží v umrtvování a křižování zevního, viditelného, tělesného člověka; jest totiž nutno světu a sobě odumřít, v tichu žít a sabat zahájit. Svěcení sabatu znamená s Kristem skrze křest do hrobu se položit, všem tvorům výhost dát a do srdce Ježíšova zapadnout a v Bohu docela zaniknout. Povýšení neznamena nic jiného nežli ze smrti Kristovy novým narozením v rajský život se rozzelenat, t. j. po nasycení tělem Kristovým a napojení jeho krví z babelu vyjít, nového, vnitřního, nebeského, neviditelného, andělského člověka Ježíše Krista, jenž dle Boha stvořen jest, obléci a jako dítě světla růst a prospívat moudrostí, věkem a milostí u Boha i u lidí a dospět v muže dokonalého, žijícího v bohubí spravedlnosti a svatosti. Všeho toho nelze než modlitbami, hledáním a klepáním dosíci. Třeba Otce skrze Syna v duchu a pravdě o Ducha svatého vroucně prosit, království nebeské především v nejvnitřnějším základě duše hledat a na jedinou, úzkou a vřelou bránu života, Ježíše Krista, klepat. Prosit, hledat, klepat nelze naprosto bez bohumilého, cudného, střízlivého a odloučeného života. Avšak tento odloučený život je marný pro toho, kdo není

s to, aby dal výhost zálibě na pestrých marnostech tohoto světa. Výhost tato však nic neprospěje tomu, kdo sebe sama, t. j. vlastní dobro, tělo, život, duši pro jméno, poznání a lásku Kristovu se nenaučil obětovat a nenávidět. A to vše počíná, působí a dokonává Bůh Otec ve svém jednorozeném Synu, Ježíši Kristu skrze Ducha sv., jež vylil na nás v plnosti, abychom jeho milostí se stali spravedlivými a dědici života věčného podle naděje. To vše je jistojistá pravda.

Frankenberg zemřel roku 1652, želen a oplakáván svými přáteli, z nichž největší byl autor „Cherubinského poutníka“, dědic nejen jeho knihovny, nýbrž i ducha.

NELZE snadno najít v kulturních dějinách muže tak chudého vnějšími, avšak bohatého vnitřními událostmi života, tak zbožňovaného přáteli a kaceřovaného nepřáteli jako byl konvertita *Jan Scheffler*, lékař, filosof, mystik, básník, kněz a polemik...

Jaký to podivuhodný rozvojosobnosti století XVII. a jak lákavý problem pro psychologa!

Století XVII. stojí ve znamení náboženského boje, jenž vtiskl nesmazatelný ráz veškerému jeho kulturnímu životu. Mladý, výbojný protestantism, včerejší sice a s prázdnýma rukama, avšak s velikými aspiracemi do budoucna a silný neujasněnými nadějemi nových hodnot, útočí na hodnoty staré, vyrostlé na úhorech kultury klassické, posvěcené staletími a ne-soucí pečeť božské tradice... Teprve po třiceti letech nerozhodného a marného boje ohněm a železem přišli k poznání, že vítězství na krvavých bo-

jištích nejsou s to, aby rozhodla o nábožensko-osvětových zájmech lidstva, nýbrž že rozhodnutí musí býti ponecháno zbraním duchovním. Proto po příměří vestfálském odložili zbraně hmotné a boj se přenesl na pole duchovní...

Katolicism rozvinul činnost přímo horečnou, aby uhájil svoji převahu a prestiž své svrchovanosti. Rostl-li protestantism výbojným kritikem, sílil katolicism sebevědomím kladné práce, již byl posavad vykonal. Prošlý tisícovým ohněm dějinných rozvrátů, pojavší v sebe všechny života schopné prvky zašlých kultur, uplatnivší se ve všech oborech lidského vědění a umění, zdál se katolicism přímou výslednicí posavadní kultury. A posloupnost božské tradice, jejímž živým zosobněním byl, skýtala mu základ, o nějž se dosud tříštilo a rozráželo všecko úsilí nepřátelských mocností.

„Jevil se něčím nepomíjejitelným na této pomíjející zemi a skýtal vše, co dvojímu směru lidského vědění nehlouběji vyhovovalo. Omezen ve své formě, odpovídal všeobecné lidské potřebě jednoty a neomezen ve svém bytí, otvíral duším věčně zápasícím nekonečnost, v níž mohly uplatnit své touhy po proměnění, kdežto reformace protrhala ony blahodárné ohrady jednoty a vrhala své stoupence do oceánu anarchie.“ (Hraběnka Hahn Hahn v listu dne 14. listopadu 1849.)

Neuvědomělý dav šel ovšem nevědomky za svými vůdci: zaměnil toliko staré chrámy za nové a těsnější za pohodlnější. Pravý boj vedli jen duchové inteligentní. A katolicism vítězil...

Celé legie konvertitů z tříd nejvzdělanějších a

hmotně nejsamostatnějších označují vítězný jeho postup v druhé polovici XVII. století: právník Ulrich Hunnius, bývalý vicekancléř university v Marburgu, Krištof Besold, professor v Tübingách, Bachov van Echt, slavný právník, právník Bernhard Sutholt, učený filolog Lukáš Holstein, archeolog Lambeck, theolog Barthold Nihus, celá řada kazatelů, hlavně Ondřej Fromm, probošt v Kolíně, Eilbracht z Dürren, Gudenus v jižním Hessensku, Timotheus Laubenberger ve Württembersku, nepřehledné zástupy šlechty, lantkrabě Arnošt z Hessenska, kurfirst J. Bedřich z Brunšviku, vévoda Rudolf Max ze Saxen-Lauenbergu, vévoda Roderich a Ulrich z Württembergu, markrabě Christian Vilém z Brandenburgu, lantkrabě Bedřich z Hessen-Darmstattu, královna Kristina Švédská, Gustav Adolf z Nassau-Saarbrücken, falckraběnka Alžběta Amalie atd....

Ano, nastaly chvíle, že nejbystřejší hlavy z protivných táborů, Bossuet a Leibniz se pokoušeli o sjednocení katolicismu s protestantismem. Jednoty, ba ani smíru nebylo docíleno, ale katolicism slavil jistě morální vítězství, když sám Leibniz, největší z veleduchů protestantských ve svém systema theologicum a v korespondenci s Arnauldem nepokrytě přisvědčoval katolicismu.

V tomto myšlenkovém ovzduší XVII. století vyrůstal a žil Jan Scheffler.

Narodil se roku 1624 ve Vratislavi z lutheranských rodičů. Otec jeho Stanislav byl polský šlechtic z Borwicze. Proč se přestěhoval do Vratislavi, není známo; taktéž není zpráv o rodinných poměrech Schefflerových. Mladý Scheffler navštěvoval ve Vratislavi evan-

gelické gymnasium a už jako student se pokoušel s úspěchem o verše. Ve Vratislavi působil tehdy mocně vliv Opitze, zakladatele slezské školy básnické a reformatorazdivočiléněmeckéMusy. Roku 1643 navštěvoval Scheffler universitu ve Štrassburce, potom dva roky universitu v Leydenu, středisku to rozkvétajícího nizozemského umění básnického a ukončil studia v Padově, kde 9. července 1648 na doktora filosofie a mediciny byl povýšen. V roce 1649 přijal místo osobního lékaře u vévody Silvia Nimroda v Olešnici (Oelsu), přísného lutherána, kde setrval až do konce roku 1652. Seznámil-li se s Frankenbergem teprve v Olešnici, či sahají-li počátky jejich přátelství už do doby pobytu Schefflerova v Nizozemí, nelze blíže určit. Jakého rázu však přátelství jejich bylo, lze poznat z toho, že Frankenberg odkázal před svou smrtí Schefflerovi nejdražší poklad, („jež by ani za sto tolarů nebyl prodal“), svoji knižnici, a že Scheffler zemřelému příteli svému věnoval r. 1652 posmrtnou vzpomínku mystickým chvalozpěvem o 28 slokách, v němž zvěčnělého kreslí jako anděla v lidské podobě, „zrozeného podle těla ze vznešené krve a podle duše z Boha“ (sloka 26). Zmíněná báseň vrhá ostré světlo do nitra Schefflerova. Touha po mystickém spojení s Bohem spaluje duši jeho na oltáři čisté lásky. Jako proniká orel smělým letem oblaka, aby dostihl slunce, tak zahajuje duše Schefflerova na křídlech mystické lásky odvážný let k oblastem věčnosti... Slova žalmistova „bohové jste“ ozývají se z těchto veršů čím dál tím zřetelněji a vědomí nadpřirozeného synovství Božího přenáší Schefflera v extatickém nadšení do sladkého klínu božství... Báseň

tlumočí nejen nadšený podiv nebožtíkovi, nýbrž podává i naprostý souhlas s mystickými zásadami jeho posledních let. Mladý, osmadvacetiletý Scheffler začíná tam, kde přestal šedesátiletý Frankenberg. Je to mystické přítmí, v němž ruku v ruce bloudí dva přátelé, hledající pravdu... Tuší její blízkost a jsou opojeni vědomím, že ji musejí najít... Avšak, když byl Bůh starce Frankenberga, hledajícího po celý život, přenesl smrti k pravdě, jde mladý Scheffler sám a sám dále, aby se svým způsobem za života k pravdě probil. Byl-li Frankenberg povahy trpné, odsouzený k čekání, byl Scheffler povahy činné a stvořený k dobývání...

Mne vznést-li nechtěl by k nadbožství výšinám,
pak láskou donutím já k tomu Boha sám.

(Cherubinský poutník, I., 16.)

Oba byli odkojeni protestantismem, avšak oba poznávše jeho nedůslednost, kolísavost a nehotovost, pokládali jej za pouhou karikaturu křesťanství. Byla to hlavně fundamentální zásada protestantismu, „ospravedlnění pouhou věrou“, jež je jako všechny upřímné protestanty už od časů Schwenkfeldových přímo děsila. Plyneť z ní možnost spasení bez vnitřního obrození a bez kajičného života; tedy přímý zápor křesťanské dokonalosti mravní. Neboť pak „Kristus umřel hříchům, aby lidé v nich žiti mohli a poslal Ducha svatého, Utěšitele, aby lidé nemuseli už nic trpěti“. (Frankenberg, *Copia eines christeifrigen Klageschreibens*... Amsterdam 1649, str. 11). V té zásadě vidí Frankenberg zpečetění mravní nemohoucnosti úředního protestantismu a Scheffler

princip lehkověrné sugesce (Gründliche Ursachen und Motive, c. X., o nichž bude níže řeč). Ona vedle mnoha jiných příčin hlavně vyháněla celé zástupy upřímně a vážně na křesťanství pohlížejících z protestantských církví.

Ačkoliv ostře, přece docela správně vystihuje Albert M. Weiss (Lutherpsychologie, Mainz 1906, str. 60) stav protestantské orthodoxy XVI. stol., jenž ve století XVII. zůstal podstatně nezměněn. „Theologie Lutherova a stará orthodoxy, zasluhuje-li podobná chamradí jména theologie, je podivuhodná směs největších odporů a nesrovnalostí, která ano a ne, víru a zápor, chtivost divů a rozumářství způsobem nejprostodušším jedním dechem zastává. Jistě theologové XVI. stol., seč byli, se pokusili, aby z těchto rozporů vysoustruhovali soustavu, nebo lépe upletli důmyslný obrovský cop. Pozorujeme-li však jejich důvtipné názvosloví, pak chápeme, že se musela dostavit reakce. Ta se pak nejen vypořádala s tímto zkosnatělým scholasticismem, nýbrž se vším bez výjimky; s tím, co bylo pravé, co poloviční, co klamné, i s haeresií, i s heterodoxií, i s pochybností, i s orthoxií...” Nejinak, ba naopak ještě černěji hledí na tehdejší lutheranskou orthoxii protestant Hase (K. G. str. 505, 10. vyd.). „Při vší své důkladnosti si vlastně představovali Boha jako velkého lutheranského pastora, který, aby uhájil svoji čest, pěstmi do toho mlátí. Písmo mělo platnost jen v některých, při kontroversích užívaných větách, jichž výklad každé straně byl volný. Lutherova čistá, mohutná prosa upadla v zapomenutí, učenci psali ztrnulou latinou, kázání, ač časem uchvacující, upřímná a obávaná, za-

cházela vesměs do hašteřivosti, allegoričnosti, nevkusu, učenosti a sprostoty. Pravověrnost a neomrzelé církevnictví se snášelo se světáckým smýšlením a surovými mravy. . .“

Ačkoli Frankenberg katolicismu přál, přece zůstal vždy náboženským eklektikem.¹¹ Vyrosl a žil za nejprudších náboženských bojů a sporů, které mu měrou vrchovatou znechutily všechna vyznání bez rozdílu. Též katolicism znal Frankenberg hlavně jen z jeho vášnivých polemik s protestantismem a nedovedl se propracovat k nezaujatému jeho ocenění.

Scheffler však pobyl delší dobu v Itálii a měl hojně příležitostí, aby seznal nejen pravou podstatu katolicismu, nýbrž aby studoval též jeho velkou minulost a kladnou jeho práci na poli náboženském, kulturním a uměleckém. Sám se zmiňuje v jednom svém apologetickém spise (*Schutzrede für die Christenheit* 1614, str. 84), že za svých studií na katolických místech měl příležitost, přesvědčiti se nejen na vlastní oči, nýbrž i pilným čtením katol. spisovatelů o lživých a nesprávných výtkách jemu činěných, a to že mu bylo příčinou, aby šel dále po stopách pravdy, až ji našel. . .

Scheffler doučtoval už koncem roku 1652 úplně s lutheranismem. Proto mu byl strohý duch lutherský, který vládl u dvoru vévody Silvia Nimroda, přímo nesnesitelný. O tom svědčí list, jež napsal dne 28. listopadu 1652 Jiřímu Betkiovi. Právě v něm mezi jiným: „— naši nynější kazatelé jsou *rudes et ignari totius antiquae pietatis et jejuni verae et vivae theologiae*“ (hrubí nevědomci veškeré starodávné zbožnosti a docela prázdní pravé a živé bohovědy.)

Dále mluví o pohřbu Frankenbergově a podotknuv, že mu ani Freytag (dvorní kazatel, duše lutheranismu v Olešnici a zapřísáhlý nepřítel mystiky) v pohřební řeči nemohl upřít zbožnosti, nýbrž musel ji veřejně osvědčit, prohlašuje „nyní jsem já (Scheffler) zaujal jeho místo a kdežto jsem byl dříve jen tajný Weigelian, stal jsem se nyní veřejným nadšencem.“¹² Potom si Scheffler trpce stěžuje, že Freytag odepřel tiskové schválení sbírce modliteb, již pořídil z různých autorů a přeložil do němčiny. Třebas jest list napsán v patrném rozrušení, přece nelze prohlášení „kdežto jsem byl ...“ bráti za pouhou ironii, jak činí Dr. C. Seltmann (Angelus Silesius u. Seine Mystik, str. 61.), nýbrž za docela vážné sčítování s protestantismem... A důsledek toho byl, že se ihned nato vzdal svého úřadu u lutheránské vrchnosti a uchýlil se do soukromí.

„Člověk se nemůže dotknout pravdy, nebyl-li jí sám již předem dotčen“ (Barbey d'Aurevilly). A dotčen pravdou, nikoliv denního rozumu a všední zkušenosti, nýbrž vyšší, transcendentální pravdou, která je pozadím světa viditelného a slove milostí nebo Duchem svatým a sklání se v hlubokých samotách mlčení k hledajícím, probíjel se Scheffler k světlu více než půl roku bludištěm předsudků, které se staly vychováním a prostředím, v němž žil, jeho druhou přirozeností.

O tomto boji se Scheffler nikde šíře nezmiňuje. Naleznuv pravdu, zapomíná bojů jako vojin-vítěz ran. Jen tu a tam bleskne mimoděk vzpomínka, ale zaniká ihned v radostném jásání dobytého vítězství...

Duševní vývoj Schefflerův připomíná podivuhodně

vývoj sv. Augustina. Z obdobného ovzduší se oba pracovali ke katolicismu: Augustin z manichaeismu a Scheffler z mysticismu Frankenbergo-boehmeovského. Sv. Augustin vystihl způsobem nedostižným postup svého obrácení ve „Vyznáních“, jež jsou nejen mistrným dílem velikého psychologa, nýbrž zároveň pro věčné časy typickým dokumentem duševního procesu všech, kteří se probíjejí ke katolicismu. Celých 12 let (od roku devatenáctého, kdy četbou Ciceronova Hortensia (L. III. C. IV) zahorel láskou k moudrosti, až do jedenáctého, kdy konečně přijal křest) prožíval Augustin veliký zápas s Bohem... Z manichaeismu se probíjel ke skepticismu Akademiků a z něho k světlu pravdy. Když hledal podle smyslu těla, tonul v žádostech krve, když podle smyslu rozumu, viděl v tajemstvích katolicismu absurdnosti a když pociťoval volání milosti, zdál se mu vnitřní hlas blouzněním duše... Se zimničným chvatem vyhledával muže, jež označovala pověst jako majetníky pravdy, v nichž však při styku osobním poznával samolibé mluvky... Sebe sama se hrozil, ale neměl, kam by prchl. Žádal si pevně stanout, ale půda mu pod nohama čím dál tím více kolísala... Byl lodkou na divokém oceanu... Vícekrát ji už vlny přihnaly k spasným břehům, ale stále váhal přistáti. Ošklivil si nepokojný život stálého zmítání, ale přece se mu zdál takový život drahým. Čím bližším se cítil katolicismu, tím více mu unikal, protože naň hleděl očima predsudků... Konečně osvícen jsa světlem vyšším shledal, že nebylo katolicismem, čeho se tak dlouho děsil a potom se náhle rozhodl...

Jak dlouho Scheffler prožíval svůj vnitřní boj,

nelze zjistit. Avšak od té doby, kdy, zřeknuv se úředního protestantismu, opustil Olešnici, uplynulo přes půl roku, nežli našel, co byl hledal. Protestantism se mu nejevil pokračováním a vývojem církve původní, nýbrž ratolestí, ulomenou se starého kmene. Prerušení živé tradice, jímž protestantism zahájil svůj život, pokládal Scheffler za porušení živého organismu království Božího na zemi. V popření živé duchovní autority, jež zosobňoval protestantism, spatřoval popření církve vůbec. Vyznání lutheránské a reformované bylo v jeho očích neuvědomělým důsledkem zásad reformatů: důsledný vývoj jejich nalezal jedině u souvěkých protestantských mystiků. Avšak jejich mystika setřela s křesťanství všecek ráz nádpřirozený, zaměnila objektivní pravdu dogmat za pouhou vnitřní zkušenost a ústila v neurčité, osobní spekulaci. A v přitnutí této mystické neurčitosti nalézal se Scheffler přes půl roku... V jeho duši sice převládala mohutnost citová, avšak nikoli v té míře, aby pohlcovala mohutnost rozumovou. Mystika v něm neubila křesťanského filosofa jako u Frankenberga. Mystika protestantská, nemající určitého východiska a rozlévající se do neurčita, nemohla mu poskytnout pevné opory pro život, již jako filosof nutně potřeboval. „Zdá se“, praví Ellinger (*Neudrucke deutscher Literatur, Angelus Silesius, Cherubinischer Wandersmann, Halle 1895, předmluva str. VI.*), „že se Scheffler obával, aby nebyl důsledky své mysticko-pantheistické spekulace zahrnut do bezedných hlubin a že v přimknutí k pozitivnímu vyznání hledal pevný bod, jenž by mu poskytl nejen opory, nýbrž i možnosti, aby zů-

stal svým dosavadním mystickým názorům věren.“

A obé našel v katolicismu. Dne 12. června 1653 konečně přestoupil ve Vratislavi ke katolické církvi. Na biřmování, jež ihned následovalo, přijal jméno Angelus, jímž napotom s přídavkem Silesius podpisoval svá básnická díla. Konverse způsobila neobyčejný rozruch mezi lutherány. Fanatická zášť proti katolicismu podkládala nekalé pohnutky přestoupení Schefflerovu a hleděla seslabit dojem, jež rozhodný Schefflerův krok způsobil, pomluvami a nadávkami. Aby uhájil své napadené cti a svobody svého rozhodnutí, vydal ihned potom obhajovací spis, v němž předkládá veřejnosti bez obalu příčiny a pohnutky svého přestoupení.

Dílko jest rozděleno na dvě části. V první uvádí Scheffler příčiny, pro něž se odřekl lutheranismu, v druhé pak pohnutky, jež ho přivedly k církvi katolické.¹³ Prohlásiv v předmluvě své naprosté přesvědčení o pravdivosti římsko-katolické církve, děkuje Bohu, že řídil jeho kroky a osvědčuje své skalopevné rozhodnutí, dáti pravdě průchod a nedbat ani světské ztráty ani časného prospěchu.

Následuje krátký výtah.

Příčiny, proč vystoupil z lutheranismu.

1. Nová nauka lutheránská je naprosté porušení starých tradicí.

2. Nedostatek určitého podkladu: lutheranism nestojí na čistém slově Božím, nýbrž na samovolném a svévolném výkladu Písma kazateli, kteří nemají božského poslání.

3. Nizká mravní úroveň Lutherova.

4. Nesouhlas nástupců Lutherových v rozlišovacích člancích víry.

5. Zpronevěřilost a nedbalost lutheránských kazatelů hledě k duším, které jim byly svěřeny.

6. Zavržení života klášterního.

7. Převrácená a zatratitelná nauka o nemožnosti zachovávat přikázání Boží.

8. Zoufání nad křesťanskou dokonalostí.

9. Zanedbávání křesťanských ctností.

10. Zavržitelná nauka o ospravedlnění, jež si každý může lehkomyšlník vsugerovat a o pouhém přikrytí hříchů, která vylučuje všeliké vnitřní obrození.

11. Zavržení nepochopeného umění obcovati s Bohem (Theologia mystica).

12. Nesprávný překlad Písma, uznaný a vytýkaný kazateli samými.

13. Opovážlivé mistrování Písma a libovolný jeho výklad.

14. Pomluvačné nařknutí Sv. Otců z bludů ve víře.

15. Nevážnost k svatým v nebi.

16. Porušení článku víry o svatých obcování.

17. 18. Nedostatek světců a zázraků u lutheránů.

19. Zavržení apoštolského podání a předpisů o askesi.

20. Chladnutí křesťanské lásky, projevující se v nedostatku dobročinnosti a nadšení pro víru.

Pohnutky přestoupení ke katolicismu.

1. Církev katolická je pokračování apoštolské církve.

2. Otcové a učitelé její byli mužové pokorní a opravdoví, řízení Duchem Svatým.

3. Péče církve o spásu každé jednotlivé duše.
  4. Pěstování duchovního života.
  5. Nauka, že každý křesťan z moci a milosti Ježíše Krista může přikázání Boží zachovávat.
  6. Snaha o evangelickou dokonalost, účinně projevovaná hlavně v duchovních řádech.
  7. Horlivé konání ctností a pěstování společenství s Bohem, jak svědčí nesčíslné asketické knihy starých a nových spisovatelů, řády Sv. Františka, Ignáce, Jana z Kříže a sv. Teresie, kteří nejen sami v ohnivě serafinské lásce Boha požívali, nýbrž i své stoupence k umění tomu naváděli a nabádali.
  8. Pokora katolických církevních učitelů, kteří Písmo svaté nikoli podle libovůle, nýbrž podle souhlasu Otců a dřívějších spisovatelů vykládali.
  9. Vážnost k dobrým předpisům a bohumilým cvičením starých.
  10. Úcta k svatým.
  11. Nesčíslný počet kanonisovaných a nekanonisovaných světců.
  12. Množství zázraků.
  13. Dar věšteckého ducha katolických světců.
  14. Láska k Bohu a bližnímu, projevovaná pastorcí, misiemi a mučednictvím.
  15. Zvláštní působení Ducha sv., který chránil osvěcené zástupce církve před poblouzením ve víře.
  16. Neklamné příslibení Ježíše Krista, že bude s Církví a nedopustí, aby ji brány pekla zdolaly.
- Zváživ takto důvody proti lutheranismu a pro katolicism prohlašuje slavnostně: „Proto před tváří Boží a svatých osvědčuji, že bez všelikých lidských ohledů s dobrým vědomím a svědomím, z vnuknutí

Ducha sv. (jemuž jsem nikdy úmyslně a tvrdošíjně neodporoval a jež jsem už od mládí o jeho pravdu prosil) se ke katolické církvi uchyluji — — — a s pomocí Boží chci živou její větví na věky zůstatí.“

Apologie Schefflerovy konverse způsobila bouři v luteranském táboře. Kristián Chemnitz v latinsky psané brožuře „Examen argumentorum, quibus Dr. J. Scheffler religionem nostram impugnavit“, Jena 1655, pokusil se vyvrátiti příčiny a pohnutky Schefflerovy.

Scheffler zatím neodpovídal. Prožíval sladký klid po těžkém boji. Vzdav se všech vnějších zaměstnání a vzdáliv se docela vřavy života, oddal se v duševních samotách své milované mystice.

„Včely pracují ve tmě, myšlenka jen v mlčení“ (Maeterlink) a v šeru milosti pracoval Scheffler tiše o své spáse. Rok 1657 přinesl nádherné plody této několikaleté práce; jsou to „Cherubinský poutník“ a „Svatá slast duševní.“¹⁴ Obě tyto sbírky básnické jsou díla po výtce mystická. „Svatá slast duševní“ je ozva citové mystiky romanské ve formě lehkých, duchovních písní, „Cherubinský poutník“ pak je plod hloubavé spekulace mystické v rouše vážných průpovědí, podaných rozměrem rýmovaných alexandrinů. Tam zpívá básník po způsobu pěvce „Písně písní“, zde rozjímá filosof po způsobu mudrce „Příslaví.“ Obě sbírky jsou výron jedné a téže mystické lásky, jenže způsob výrazu je odlišný. Katoličtí mystikové totiž rozeznávali mezi serafinským spojením s Bohem (unio seraphica, affectiva) a cherubinským (unio intellectiva). První se projevovalo ohnivou touhou duše do Boha zamilované, druhé pak modlitbou mlčení čili duchovním nazíráním na Boha. „Svatá slast duševní“

jde směrem prvním, „Cherubinský poutník“ směrem druhým. Scheffler sám to naznačuje ve věnováních, jimiž uvádí dle tehdejšího způsobu obě sbírky. Věnování „Svaté slasti duševní“ zní: „Ježíši Kristu, milování nejhodnějšimu mezi všemi syny lidskými, králi, Bohu, původci a dokonateli vší lásky, jedinému cíli a konci všech zamilovaných srdcí, svému nejvyššímu dobru a věčnému blahu“ — — — „Cherubinský poutník“ pak je uveden slovy: „Věčné Boží moudrosti, zrcadlu bez poskvrny, do něhož cherubové a všichni blažení duchové u věčném obdivu hledí, světlu osvícujícimu všechny přicházející na tento svět, nevyčerpatelné studnici a prazdroji vší moudrosti“ —

Mnohé písně sbírky „Svatá slast duševní“ nesou sice zřejmě stopy tehdejšího rokoka poesie pastýřské, s jeho umělkovanou prostotou a nasládlou, nevkusnou sentimentalitou, avšak velká část je ryzím výrazem vřelé upřímnosti a nehledané vroucnosti silné básnické individuality Schefflerovy a zůstane vždy ozdobou duchovní poesie německé. Vliv této sbírky na pozdější duchovní poesii německou (hlavně koncem XVII. stol.) jak evangelickou tak katolickou byl pronikavý. Už ta okolnost je významná, že asi čtvrtina duchovních písní Schefflerových přešla do kostelních zpěvníků a stala se majetkem lidovým. Byl-li úspěch „Svaté slasti duševní“ pronikavý, zůstal „Cherubinský poutník“, jenž jméno Schefflerovo učinil nesmrtelným, skoro nepovšimnut. Jediný Leibniz se zběžně o něm několikrát zmiňuje, avšak ne příliš příznivě. Nazývá jej sice „vkusným“, ale hrozí se jeho smělosti, jež se mu zdá hraničit až na bezbožnost.

Zatím práchnivěl „Cherubinský poutník“ ve starých knihovnách, až jej teprve Bedřich Schlegel vyrval nezaslouženému zapomenutí... A od té doby se těší zasloužené pozornosti. Vždyť je neobyčejně hlubokým a originelním výrazem křesťanské mystiky. Stručně a úsečně podává všechno to obrovské úsilí křesťanských mystiků, kteří zmocněním individuality křesťanské duše se pokoušeli ztéci nejvyšší vrcholy božství. Je poesíí a filosofií zároveň. Po stránce filosofické jej neváhám prohlásit za rovnocenného „Bhagavad Gitě“; po stránce poetické však stojí neskonale výše. Sám Hegel mluví s nadšeným obdivem o „Cherubinském poutníku“ ve své *Aesthetice* (I., 477), když praví, že Angelus Silesius s největší smělostí a hloubkou názoru a citu vyslovil substanciální jsoucnost Boží ve věcech a spojení vlastního „já“ s Bohem a Boha s lidskou osobností a to s takovou silou mystického výrazu, že budí obdiv. A Schopenhauer (*die Welt als Wille und Vorstellung*, I., 430, Lipsko 1844) mluví o „obdivuhodném a nevystihle hlubokém“ Angelu Silesiovi.

CHERUBINSKÝ poutník“ je poslední, avšak velkolepý záblesk katolické mystiky německé. Ale v tomto záblesku je ona celá, ve vší své nevystižné kráse jako slunce před západem. V němém úžasu poznáváme, jaké mystické výše je katolicism schopen. Dogmata nejsou nikterak na újmu rozvoji omilostněných duší; záleží jen na osobnosti, aby svým způsobem z chladných křemenů vykřesala jiskry nového života.

Hledisko „Cherubinského poutníka“ je tak ka-

tolické jako Dionysia Pseudoareopagity. Výtky pantheismu a quietismu, činěné mu jak se strany katolické (Vide Stöckl, Geschichte der Philosophie, 1870, str. 626, a Kirchenlexikon W. Kreiten ad Scheffler), tak s protestantské (Kahlert, Kern, Treblin), mají svůj původ buď v neporozumění nebo v jednostranném zdůrazňování průpovědí, které jednají o immanenci Boží. Srovnáním s průpověďmi, které hlásají Boží transcendenci, pozbývají důvodů a oprávnění. Myslím, že všechny zavinila jednak už Leibnizem vytýkaná neuspořádanost průpovědí („jež bez ladu a skladu, jak v okamžiku autoru, ponejvíce maní a bez namáhavého přemýšlení duchem zableskly“), jednak aforistická forma, jež předmětu nikterak nevyčerpává, nýbrž je s různých hledisek paradoxním způsobem objasňuje. A pak-li slovo filosofovo nedovede přesně vystihnout pojmu, jde-li o předměty tak choulostivé, jako je v mystice poměr Boží k tvorům, tím méně toho můžeme žádat od básníka, jenž neodvažuje slov, když mluví z emoce nadšení...

Scheffler si byl dobře vědom výtek těch a proto se proti nim ohrazuje v krátké předmluvě k „Cherubinskému poutníku“. Píše mezi jiným: „Poněvadž tyto rýmy obsahují množství podivných paradoxů neboli protirečí, jakož i velmi vysokých a ne každému dostupných závěrů o tajemném božství, item o spojení s Bohem nebo božským bytím, o bohorovnosti, obožení a podobném, jimž snadno pro jejich stručnost zavržení hodný smysl a zlý úmysl přibájit lze, proto pokládám za nutno, abych na to upozornil.

A jednou provždy podotýkám, že autor nikterak nemyslí, že by duše lidská svou stvořenou podstatu

měla nebo mohla ztratit a obožením v Boha nebo v jeho nestvořené bytí se měla nebo mohla proměnit. Neboť, ač je Bůh všemohoucí, nemůže nikdy způsobit (a mohl-li by, nebyl by Bohem), aby tvor přirozeně a podstatně bohem se stal. Proto praví Tauler ve svém návodu k duchovnímu životu C IX. : Poněvadž Nejvyšší nemůže učinit, abychom přirozeně byli bohem, (neboť to přináleží jedině jemu) způsobil, abychom se stali bohem z milosti a ve stálé lásce vládli spolu s ním jednou blažeností, jednou radostí a jednotnýmkrálovstvím. Ale takto třeba rozumět autorovi, že zdůstojněná a svatá duše má dojít s Bohem a jeho božskou podstatou tak úzkého spojení, aby, jsouc docela proniknuta a přetvořena, v jednotu s Bohem splynula, a to v té míře, abys při pohledu na ni ničeho jiného neviděl a nepoznával nežli Boha ; právě tak jako v životě věčném, kde bude leskem jeho slávy docela pohlcena. Ano, že i tak dokonalého podobenství Božího dojítí může, aby se stala tímž (z milosti), čím Bůh je (z přirozenosti), v kterémžto smyslu docela dobře se může zvat světlem ve Světle, slovem ve Slovu a bohem v Bohu“. Tento svůj názor opírá Scheffler výroky mystiků, Taulera, Ruysbroecka, Sv. Bernarda, Bonaventury, Ludvíka Bloisia a Dionysia Karthusiánského. Nato pak propuká v nadšený hymnus diků nad vznešenou důstojností, k níž Bůh duši lidskou povolal. „Jak podivuhodně a nevyslovitelně vznešená jest duše ! Jak nevyličitelná je důstojnost, jíž Kristem dojítí může ! Čím jsem přec, můj králi a Bože, a čím je duše moje, ó nekonečný majestáte, že se ke mně snižuješ a k sobě mne povyšuješ, že rozkoš svou u mne hledáš, ježto jsi přec

sám rozkoší všech duchů, že sebe se mnou a mne se sebou spojití chceš, jenž jsi sobě sám na věky dostatečný! Rci, čím je duše má, že se ti právě tak vlastní státi má jako nevěsta ženichovi a milenka miláčkovi! Ó Bože můj, kdybych nevěřil, že skutečně jsi, nemohl bych věřit, že mezi mnou a tebou, nevyrovnatelným majestátem, takové společenství je možné. Avšak, protože jsi slovy projevil přání, na věky se zasnoubit se mnou, musím nad touto rozum přesahující milostí, již bych se nikdy za hodna nemohl pokládat, jen pokorně a ztrnule žasnout. Ty samojediný, ó Bože, nevyrovnatelné působíš divy, ježto jsi jediný Bůh. Tobě chvála, čest, dík a sláva od věčnosti na věčnost.“

Těmito slovy předmluvy a různými vysvětlivkami, které některým temným průpovědím přičiňuje, hledí Scheffler každému možnému podezření z pantheismu predejit.¹⁵

„Cherubinský poutník“ se skládá ze šesti knih, z nichž každá obsahuje určitý počet, ponejvíce dvouveršových, rýmovaných alexandrinů. Kniha I. jich má 302, II. 258, III. 249, IV. 229, V. 374, VI. 263; obsahuje tudíž „Cherubinský poutník“ celkem 1675 průpovědí.

Průpovědi následují bez ladu a skladu, jak právě autorovi při studiu a rozjímání duší bleskly. Jsou jako křížící blesky nebeské moudrosti, nestejně síly a nerovné krásy. Avšak velká třetina náleží jak nedostihnou krásou výrazu, tak nevyrovnatelnou hloubkou myšlenkového obsahu mezi největší klenoty literatury německé. „Netvrdím příliš mnoho“, píše Vilém Bölsche (v úvodu k nejnovějšímu vydání „Cherubinského

poutníka“ str. LVIII.), když pravím, že veškerá mystika člověčenstva nikdy jasnějšího výrazu a křišťálovější formy nenašla, nežli v několika stech těchto krátkých průpovědí. Avšak nejen v dějinách myšlenky, nýbrž též v německém básnictví zaujímají místo klasického díla, což je největším zkušebním kamenem. Látka je vhnětena do formy tak umělecké, že ona samojediná zůstane nedotčena, byť i snad někdo zavrhhl myšlenkový obsah jako pomíjející náladu krátké chvíle.“

„Každá původnost je poměrná a každý myslitel je retrospektivní“ (Emerson) a „Cherubinský poutník“ Angela Silesia není výjimkou. Obsah jeho není dílo ducha Schefflerova, nýbrž starý majetek mystiky křesťanské. Scheffler byl jen včelou, která sesbírala z nejkrásnějších květů jejích zahrad pel a vypotila z něho sladké pláсты medové. Krátký náčrtek vývoje mystiky před reformací, v němž jsem hlavně přihlížel k myšlenkovému ovzduší „Cherubinského poutníka“, je toho nepopíratelným důkazem.

Kdo srovná výsledek této mojí studie s myšlenkovým obsahem „Cherubinského poutníka“, nebude také dlouho váhat s odpovědí na otázku, který ze středověkých německých mystiků nejvíce působil na Schefflera.

Pokud jde o evangelické mystiky, hlavně Weigela a Boehme-a, zdá se mi vliv jejich docela podružným. Méně na Schefflera působil Boehme¹⁶, více Weigel; hlavně v prvních knihách „Cherubinského poutníka“ pozorovat více méně stopy quietismu weigelovského, z něhož se Scheffler postupně docela vybavuje a dospívá úplně k hledisku Taulerovu.

Význam „Cherubinského poutníka“ se nezakládá na nových myšlenkách, ani na hledání nových obzorů (jen nezasvěceným do křesťanské mystiky se zdají myšlenky a obzory Schefflerovy docela novými a původními), nýbrž na uměleckém vyjádření úžasných snah křesťanské mystiky. Výsledky staletého úsilí o vytříbení ryzího pojmu Boha a o vytvoření vřelého vnitřního s ním styku dorůstají v „Cherubinském poutníku“, přímo k universalnosti a stávají se všelidskými . . . Křesťan a člověk tu mluví jednou řečí a Tertullianova „anima naturaliter christana“ nalézá nového a podivuhodného objasnění.

Celých deset let po své konversi prožíval Scheffler v duševních samotách serafinské slasti své zamilované psychy, celých deset let upíral svůj zanícený zrak v cherubinském vytržení do hlubin tajemství Božích . . Jeho láska k Bohu dostoupila vrcholu, když dne 29. května 1661 přijal svěcení na kněze.

V roce 1664 nastává v životě Schefflerově podivuhodný obrat.

Mír vestfálský, jak jsem byl shora podotkl, nerozhodl nikterak velkého zápasu katolicismu s protestantismem; přenesl jen boj na jiné pole. Protivníci odložili meče a chopili se péra.

A jako kdysi vřesk válečné polnice Odysseovy vyvolal Achilla, jenž se v ženském přestrojení ve společnosti královských dcer oddával sladké nečinnosti, ven na pole válečné, tak láska k pravdě vyvolala Schefflera z tichých samot mystického snění a postavila ho v čelo polemického zápasu, jenž se byl právě s největší prudkostí rozhořel. Píše v úvodu do sbírky svých polemických spisů: „Když jsem o tom

(t. j. o pravdě, již v katolické církvi našel) před roky uvažoval ve své duševní tišině, zmocnila se mne z lásky k duším taková horlivost a cítil jsem tak plamenné pobídky postavit svedeným a zbloudilým duším pravdu tu před oči, že, ač jsem dříve ani chuti ani úmyslu neměl pracovat v tomto oboru a svůj zmíněný duševní klid vnějšími zaměstnáními rušiti se přímo hrozil, jsem se musel jen s velikým úsilím z líbezny své vroucnosti vytrhnout. Láska Kristova mne však k tomu donutila“ ...

Nemíním se šířit o polemické činnosti Schefflerově; objasním jen zkrátka jeho hledisko, pokud jest toho pro porozumění Schefflerově individualitě nanejvýš třeba.

Scheffler propracovavší se ze subjektivismu protestantské mystiky k objektivnímu řádu božské ústavy církve katolické, stanul u východiska sv. Cypriana: „Nikdo nemůže míti Boha za otce, kdo nemá Církev za matku“ (De unitate ecclesiae, n. 6). Na tuto Církev přenesl všechnu ohnivou lásku svého přesvědčení. A ta vyrazí „hněvem horlení“ v jeho polemických spisech a vyznačuje se podobně jako láska Augustinova přímo rázem duchovní násilností (Augustinovo známé „compelle intrare“). Scheffler jako polemik se staví výhradně na strohé stanovisko práva církevního a hájí nejen pravomoc Církev nad kacíři, nýbrž hlásá výslovně na ujmu lásky násilné nucení kacířů ke katolicismu. Tento nový zorný úhel, Schefflerově mystice docela cizí, přechází „z nejvyššího práva v nejvyšší bezprávi“, když ve spise „Gerechtfertigter Glaubenszwang oder Erweiss, dass man die Ketzer zum wahren Glauben zwingen könne und solle“ (Ecclesiologia II. díl, str.

369—429), přímo vybízí císaře Leopolda, aby násilně vystupoval proti evangelíkům. Scheffler se pokouší ve svých polemických spisech nejen o důkaz naprosté pravosti církve katolické, nýbrž vyvozuje z ní též všechny důsledky. Úlohu svou provádí s neobyčejně břitkou obratností dialektickou. Projevuje ve svých vývodech mimořádnou znalost theologie a patristiky, jejíž nedostatek jeho odpůrci marně zakrývají naivní sofistikou nebo neomaleným výrazem. S vrozeným filosofickým pudem trhá Scheffler umělé obvazy s bolestných slabin protestantismu a s divokou rozkoší odkrývá nejen nedůslednost a polovičatost jeho zásad, nýbrž i nejzazší jeho důsledky. V této záporné stránce spočívá hlavní síla jeho vývodů. Nedovedl se však bohužel povznést nad hrubý a nanejvýš podrážděný ton souvěké polemické literatury, která povrchní znalost věcí nahrazovala siláckými výrazy. Proto se také jeho polemika nepotkala ani u katolíků s plným souhlasem a na protestanty působila nanejvýš dráždivě a vyzývavě. Jeho horlení hněvu překročuje často meze lásky a první věta zásady Augustinovy „ubijte bludy“ neodpovídá vždy větě druhé „milujte lidi“. Co by u spisovatele jiného bylo samozřejmé, zdá se záhadné u tvůrce „Cherubinského poutníka“, ač jest postráncepsychologické docela vysvětlitelné. Zpívá-li Scheffler v „Cherubinském poutníku“ hymny lásky duše spojené s Bohem, vystupuje v polemických spisech jako zásadný obhájce pravdy. A pravda je vždy výbojná a dobývací...

Schefflerových polemických spisů je pětadesát. Z nich vybral autor devětatřicet nejvýznamnějších a uspořádal je ve sbírku, již vydal v posledním roce

života pod názvem „Ecclesiologia“ (fol. dvojdílné; díl první má 706, druhý 511 stran. Nalézá se ve vratislavské univerzitní knihovně.)

Mimo V. knihu, již rozmnožil r. 1668 nové vydání „Svaté slasti duševní“ a VI. knihu, již rozšířil druhé vydání „Cherubinského poutníka“ r. 1674, vydal Scheffler r. 1675 poslední svou básnickou sbírku pod názvem „Obrazný popis čtyř posledních věcí“ (Sinnliche Beschreibung der vier letzten Dinge). Ač píše W. Bölsche (O. C. LXI.) neobyčejně vřele o této „manýře tance umrlců“, již nazývá „holbeinovským variantem k „Božské komedii“, přece nemohu o ni říci, že by snesla přísnějšího uměleckého měřítka. Není to báseň, nýbrž rozjímání, v němž stárnoucí asketa svým posluchačům manýrou XVII. století v křiklavých barvách líčí poslední věci člověka. Ostatek sám autor v předmluvě podotýká, že sbírka určena je jen pro „čtenáře nižší“.

Roku 1676 vydal Scheffler německý překlad latinské rozjímavé knížky, již zdědil od Frankenberga, „Margarita evangelica“.

Poslední jeho dílo „Libellus desideriorum Joannis Amati“, z něhož pohřební Schefflerův řečník, jezuita Daniel Schwarz, uvádí dva citáty, se nezachovalo.

Scheffler zemřel dne 9. července 1677 v nadačním ústavu sv. Matěje ve Vratislavi a byl pochován v sousedním chrámu téhož jména, dne 12. července.

Ráz duchovního života Schefflerova se všemi nesmrtelnými nároky jeho křesťanské mystiky obsahuje výrok, jež uvádí zmíněný P. Schwarz v pohřební řeči ze ztraceného spisu Schefflerova „Libellus desideriorum“. „Naučil jsem se zvláštnímu umění a stal

jsem se střelcem: dobré předsevzetí je můj luk a stále se rodící touhy mé duše jsou moje šípy. Luk můj stále napíná ruka milostivého Boha a Duch svatý učí mne vrhat šípy přímo do nebe. Dejž Bůh, abych se lépe naučil střílet a neminul se jednou srdce Ježíšova.¹⁷

POZNÁMKY A VÝKLADY
K CHERUBINSKÉMU POUTNÍKU
A
K ÚVODU DO NĚMECKÉ
MYSTIKY

K N I H A P R V N Í

1. Viz v Úvodě str. 149. první kapitolu Dionysia o myst. theologii. (Pozn. překl.)

2. Tauler inst. spir. c. 39. Citát v úvodě str. 211. (Pozn. překl.)

3. Nade vše, co na Bohu poznat neb myslet lze cestou záporu; o tom hledej u mystiků. (Pozn. autora.)

4. Láska Boží k člověku dříve neustane, až se člověk stane úplně jejím majetkem. (Pozn. překl.)

5. Kdo se stal účastným božství, bere podíl na všem, čím ono vládne. (Pozn. překl.)

6. Srovnej pozn. 3. průpovědi: Musíš nad Boha str. 16.

7. Označena t. zv. modlitba mlčelivá, o níž viz M. Sandae mys. lib. 2, com. 3. (Poz. aut.)

8. Někteří mystikové nazývají Boha „nic“ vzhledem k jeho transcendenci a odlišnosti ode všeho stvořeného, jež pak slove „něco“. Viz v Úvodě str. 151, C. III-IV. Dionysiovy Theologie mystické. (Pozn. překl.)

9. II. Tim. 2, 11. „Nebo jestli jsme s ním zemřeli, také spolu s ním živi budeme“. (Pozn. překl.)

10. „ — ať oheň, kříž, divoká zvěř a všechny muky pekla na mne přijdou, jen když Krista požívám“. (Z listu sv. Ignáce Řím.) (Pozn. překl.)

11. „Láska neumdlévá dávat a já neumdlévám přijímat. Čím více piji, tím větší má žízeň“. Jeronym. Z listu 133 ad Oros. (Pozn. překl.)

12. „Ve světle tvém spatříme světlo“. Žalm 35, 10. (Pozn. překl.)

13. Dokonalá láska miluje Boha pro Boha. (Pozn. překl.)
14. „Budtež dokonalí jako Otec váš dokonalý jest“. Mat. V, 48. (Pozn. překl.)
15. Ten, kdo se připojuje Pánu, jeden duch je s ním. Kor. I, C. VI, 17. (Pozn. překl.)
16. Bůh chce spásu člověka a ta je podmíněna součinností obou. (Pozn. překl.)
17. I. c. idealiter. (Pozn. autorova.)
18. Srovnej poznámku 8. k průpovědi „Boha nezachytíš“. (Pozn. překl.)
19. O rozdílu mezi božstvím a Bohem (jejž někteří mystici činí) viz v Úvodě str. 159. Býti Boha prost znamená pak býti prost Boha, pokud ho tvory vyslovují (nepřímé poznání Boha). (Pozn. překl.)
20. V jakém smyslu se má člověk státi vším, o tom viz v Úvodě str. 161. (Pozn. překl.)
21. Jedině člověk je věrný obraz Boží. Pokud Bůh slove „nic“, viz průp. „Boha nezachytíš“ pozn. 8. (Pozn. překl.)
22. Autor s obvyklou nadsázkou mluví o velké lásce Boží k člověku. (Pozn. překl.)
23. Jak rozumí Silesius utonutí v Božství, o tom Úvod str. 210—211. (Pozn. překl.)
24. „Neboť jsme údové těla jeho z masa jeho a kosti jeho“. Efes. V, 30. (Pozn. překl.)
25. Mystické mlčení. Srovnej Úvod str. 175. (Pozn. překl.)
26. Srovnej Úvod str. 210—211. (Pozn. překl.)
27. Personifikace Slova Božího, působícího „vše ve všem“. (Pozn. překl.)

28. Svatost je pouhý prostředek spojení s Bohem. (Pozn. překl.)

29. Bůh je náš cíl. Touha po Nepodmíněném. (Pozn. překl.)

30. Kristus je náš nejvyšší cíl. (Pozn. autorova.)

31. Nezakládají si na své kráse. (Pozn. autorova.)

K N I H A D R U H Á

1. Srovnej Úvod str. 210—211. (Pozn. překl.)

2. Srovnej poznámku 8. k průpovědi „Boha nezachytíš“ str. 18. (Pozn. překl.)

3. Vše podmíněné zaniká a zanikne, ale jako idea ve Slově bude mít věčné trvání. (Pozn. překl.)

4. V Bohu jako pravzoru. Hledej u mystiků. (Pozn. překl.)

5. Označena gula spiritualis. (Pozn. autorova.)

6. O rozdílu mezi božstvím a Bohem viz v Úvodě str. 159.

K N I H A T Ř E T Í

1. „Skrze nějž nám velmi veliká zaslíbení daroval, abyste skrze ně božské přirozenosti účastni učiněni byli.“ List sv. Petra II, c. I, 4. — „Který pro svou neskonalou lásku se tím stal, čím jsme my, by nás doplnil k tomu, čím je sám.“ Sv. Irenaeus, Adv. haer. lib. V. (Pozn. překl.)

K N I H A Č T V R T Á

1. „My pak všichni s odkrytou tváří slávu Páně spatřující, v týž obraz býváme proměnění od svě-

tlosti v světlost jakožto od Ducha Páně.“ II. Kor. III, 18. (Pozn. překl.)

2. Viz Úvod... str. 210—211. (Pozn. překl.)

K N I H A P A T Á

1. Pro mohutnost, kterou duši při stvoření vstípil.

2. Avšak může zamezit, aby se vůle činem neuplatnila. (Pozn. autorova.)

3. Praeface: Poněvadž ty sám jsi svatý... (Pozn. překladatelova.)

4. Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo. Jan I., 1. (Pozn. překl.)

5. Bůh to jest, jenž v nás působí i chtění i dokonání. Filip. II., 13. (Pozn. překl.)

K N I H A Š E S T Á

1. Srovnej Úvod str. 210—211. (Pozn. překl.)

Ú V O D D O N Ě M E C K É M Y S T I K Y

1. Denifle vydáním latinských spisů E., jež jsou vlastně jediné od E. přímo vydané knihy a jich kritickým rozbořem nemálo přispěl k ocenění spekulace E. Vydání spisů E. Pfeifferem, *Deutsche Mystiker II.*, *Meister Eckehart* r. 1857, je málo kritické. Na základě novějších kritických studií vydal spisy E. Herman Büttner, *Meister Eckeharts Schriften u. Predigten*, Verlag Diederich, Leipzig. Na toto nejlepší vydání zde upozorňuji. Z něho též cituji v této studii.

2. Zásady mistra Ekehart, zavržené papežem Janem XXII.

1. Že Bůh nemohl nejprve stvořiti svět, poněvadž věc nemůže účinkovati dříve, než sama je; pročez v jednom a témž momentě, hned jak byl sám, stvořil Bůh svět.

2. Že možno připustiti, že svět byl od věčnosti.

3. Že v jednom a témž momentě, kdy byl Bůh, kdy zplodil svého spoluvěčného Syna, ve všem sobě rovného Boha, též stvořil svět.

4. Že v každém skutku, i zlém, jak viny, tak tresty ukazují a zrcadlí stejně slávu Boží.

5. Že ten, kdo někoho tupí, týmž hříchem potupy chválí Boha, a čím více tupí a tížeji hřeší, tím vydatněji Boha chválí.

6. Že rouháním Boha chválíme.

7. Že ten, kdo se modlí o něco zvláštního a určitého, žádá něco špatného a špatně, poněvadž žádá negaci Boha, a prosí, aby Bůh k vůli němu se zapřel.

8. Že Bůh uctíván jest lidmi, kteří nemají v úmyslu věci jako jsou: pocty, zisk, zbožnost vnitřní, svatost, odměna, království nebeské, nýbrž všeho toho se odřekli.

9. Nedávno (praví) jsem uvažoval, zda bych chtěl něco přijmouti od Boha, nebo si něčeho přát; o tom chci býti na váhách: neb jakmile bych od Boha něco přijímal, byl bych pod ním nebo za ním jako sluha či otrok, a on jako Pán v dávání; ale tak tomu nebude v životě věčném.

10. My (říkal) zcela se přeměňujem a obracíme v Boha, jak ve svátosti Eucharistie chléb se mění

v tělo Kristovo, tak já se proměňuji v něho, a on způsobuje, že já jsem on; jedno a totéž, nikoli podobné.

11. Cokoli Bůh Otec v přirozenosti lidské dal svému jednorozenému Synu, to celé (říkal) dal mně. Nevyjímám ničeho, ani jednoty ani svatosti, nýbrž vše dal mně jako jemu.

12. Cokoli Písmo svaté praví o Kristu, že to vše řečeno jest o každém svatém člověku.

13. Cokoli jest vlastním přirozenosti božské, zcela že jest vlastním člověku spravedlivému. Koná prý tudíž, cokoli Bůh koná: zároveň s ním stvořil prý nebe a zemi, zplozuje Slovo věčné; zkrátka, Bůh prý bez něho nemůže ničeho učiniti.

14. Že dokonalý člověk má svou vůli s vůlí boží sjednotiti tak, aby chtěl, cokoli chce Bůh, a aby mohl říci: Poněvadž Bůh chce, abych nějakým způsobem zhřešil, nechci nedopustiti se hříchů.

15. Kdyby člověk tisíc smrtelných hříchů byl spáchal, je-li jeho duševní stav správný, že nemá chtíti, aby se jich byl nedopustil.

16. Bůh nenařizuje skutků vnějších.

17. Čin vnější není vlastně dobrý, a Bůh ho vlastně nekoná.

18. Přinášejme (říkal) užitek skutků, ne zevnějších, které nás nečiní dobrými, nýbrž skutků vnitřních, které Otec v nás přebývající činí a vykonává.

19. Bůh miluje duše, nikoli skutek zevnější.

20. Dobrý člověk jest jednorozený Syn Boží.

21. Člověk vznešený jest jednorozený Syn Boží, jež Otec od věčnosti zplodil.

22. Otec (říkával) plodí mne jakožto jednoho a téhož svého Syna. Cokoli Bůh činí, jedno jest. Pro-

čež (říkával) plodí mne jakožto svého Syna bez jakéhokoli rozlišení.

23. Bůh jest jednotný v každém způsobu a v každém smyslu: tak že u něho není žádné mnohosti v rozumu ani mimo rozum. Kdo tedy dvojí vidí, nebo rozlišení vidí, nevidí Boha. Neboť Bůh jest jeden mimo počet, a co jest jedno, nerovná se několikeru. Nemůže tedy v Bohu býti ani se mysliti žádné rozlišení.

24. Veškeré rozlišení v Bohu jest vyloučeno, a není dokázáno ani v jeho přirozenosti, ani v jeho osobách, poněvadž jeho přirozenost jest jedno a totéž: a kterákoli osoba jest jedna a jedno a totéž jako přirozenost.

25. Praví-li se: Šimone, miluješ mne více než tito; a dobře sice, ale ne dokonale: neboť kde první a druhé, více a méně, tam i stupeň a pořadí; avšak v jednom není stupeň ani pořadí. Kdo tedy miluje Boha více než bližního, dobře sice, ale ještě ne dokonale.

26. Všechno stvořené jest čisté nic.

27. Jest něco v duši, co jest nestvořené a nestvořitelné; kdyby celá duše byla takovou, byla by nestvořená a nestvořitelná. A to jest rozum.

28. Bůh není dobrý, ani lepší ani nejlepší. Špatně tudíž říkám, když nazývám Boha dobrým, jako bych bílé nazýval černým.

Nota: Články 1—15, 27 a 28 odsoudil Velekněz jako kacířské, jiné však, totiž 16—26 jako špatně znějící, nerozvážné a z haerese podezřelé.

3. Dle Eckeharta by se Bůh byl i tehdy zrodil,

kdyby Adam nebyl zhřešil. Tedy ne Adam, nýbrž Kristus je prvním člověkem. Jest to mínění Maximovo (580—662). Opak tvrdí Tomáš Akvinský.

4. D. J. Taulers Predigten, podle vydání frankfurtského z roku 1692. Cituji z tohoto vydání, z něhož cituje i Silesius.

5. „Jáství je já, mé, mně, to, ono, toho (vlastní láska, vlastní čest, vlastní vůle, vlastní dobro, vlastní žádost, vlastní prospěch a užitek)“ (C. XL).

6. „Kdyby bylo něco lepšího nežli je Bůh, nebo kdyby Bůh něco lepšího znal, pak by to miloval a ne sebe“ (XXX).

7. Srovnej M. Valentin Weigels „Leben und Schriften“ von A. Israel, Zschopau 1888.

8. Viz Dr. R. Steiner „Die Mystik“. Berlin 1891, ad Weigel.

9. Cituji Böhme-a podle vydání K. W. Schieblera, Lipsko 1847.

10. Srovnej Dr. Fr. Hartmann „Die Bhagavad Gita“, Berlin 1903.

11. Když prý kdysi vévodou byl tázán, ke kterému vyznání se hlásí, odvětil: „Ego sum religionum cor, de catholicae, orthodoxae, reformatae“. Angelus Silesius, eine liter. hist. Untersuchung, Dr. Aug. Kahler, 1853, str. 12.

12. Weigelianism bylo kolektivní označení všech tehdejších heterodoxních a proticírkevních směrů v protestantismu, které jen výjimečně souvisely s naukou Weiglovou (M. V. Weigels Leben u. Schriften, Aug. Israel, Zschopau, 1888, Str. 30).

13. Viz Johannis Schefflers von Breslaw, phil. et med. doctoris etc. Gründliche Ursachen u. Motive,

warumb er von dem Lutherthum abgetreten u. sich zu der kathol. Kirche bekennet hat“ Olmütz MDCLIII. Dílko se nalézá ve městské knihovně ve Vratislavi.

14. „Johannis Silesii Cherubinischer Wandersmann oder geistreiche Sinn u. Schlussreime zur göttl. Beschaulichkeit anleitend“ vyšel poprvé ve Vidni r. 1657. První vydání obsahovalo 5 knih a 10 sonetů. Imprimatur gener. vikáře vratislavského Šebestiána z Rostocku označeno dnem 6. července 1656. Schválení děkana theolog. fakulty vídeňské Mik. Avancina je ze dne 2. dubna 1657. Nové vydání, rozmnožené šestou knihou, vyšlo v Kladsku, r. 1675.

„Heilige Seelenlust oder geistliche Hirtenlieder der in ihren Jesum verliebten Psyche gesungen von J. Silesio u. von H. Georgis Joseph mit aussbündig schönen Melodyen geziert“, ve Vratislavi bez udání roku. Imprimatur Šebestiana z Rostocku je ze dne 1. května 1657. Čtvrtá kniha vyšla ještě téhož roku. Nové vydání, rozmnožené zpěvem šestým v r. 1668. Které dílo, pokud jde o první vydání, je prvotné, nelze určit. Pravděpodobně „Cherubinský poutník“. Mínění Jiřího Ellingera (Neudrucke der deutsch. Literatur, Ang. Sil., Cherub. Wandersmann, předmluva LXVII), že patero knih „Ch. p.“ napsáno bylo už před konversí, mezi r. 1651—12. červnem 1653, je neodůvodněná domněnka, přeceňující vliv Weigelův na Schefflera.

15. Tyto stále se opakující výtky vědomého nebo nevědomého pantheismu činěné „Cherubinskému poutníku“ mají, jak Dr. C. Seltsmann (Angelus Silesius und seine Mystik, Vratislava, 1896.) velice případně poznamenává, svůj podklad v zdánlivé po-

dobnosti učení křesťanského o posvěcení a vnitřním obrození s názory pantheistickými, jež velice snadno zaměňují ti, kteří nejsou dostatečně osvíceni světlem nadpřirozené víry. Příležitostně poukazují na tuto velice pozoruhodnou knihu, v níž Seltmann nejen reviduje celou literaturu o Silesiovi, nýbrž i všechny výtky mystice jeho činěné na pravou míru uvádí a souhlas „Cherub. poutníka“ s katol. dogmatikou dokazuje.

16. Scheffler v „Schutzrede für die Christenschrift“, 1664, str. 8. píše o svém stanovisku k Boehme-ovi: „Jakuba Boehme-a jsem tak málo pokládal za proroka jako Luthera. Pravda, četl jsem některé z jeho spisů (v Holandsku přijdou všelijaké do rukou) a děkuji Bohu za to. Neboť byly příčinou, že jsem došel poznání pravdy a uchýlil se ke katolicismu. Viděl jsem, že lutherani (neboť B. ve Zhořelci jako lutherán žil, umřel a pochován byl) nemají základu, na němž by pevně stanouti mohli, ale každý, kdo se domnívá, že něčemu rozumí, sám si Písmo vykládá, jak se mu uzdá“...

17. Engel-Art an dem Leben u. Wandel... von P. Daniel Schwarz S. J. Dílko se nachází ve vratisl. městské bibliotéce.

REJSTŘÍK

OSOB A VĚCÍ V ÚVODNÍ STUDII

- Adam* 179, 187, 191, 192, 194
Aquinský Tomáš 156
Angelus Silesius 141, 198
Arrogatoria superbia 191
Augustin sv. 142, 163, 177, 178, 202, 215
Aurora (Boehmeova) 190
Barbey d'Aurevilly 201
Betkius Jiří 200
Bhagavad Gita 192, 209
Bernard sv. 160, 211
Blosius Lud. 211
Boehme J. 185, 213
Boelsche Vil. 212, 217
Bonaventura 160, 211
Borwicze, Stanislav z 196
Bossuet 196
Bůh podle Eckeharta 161
Bůh a božství u mystiků 160
Büttner Herm. 158
Censura Eckehartových spisů 169
Cesty mystiků 143
Credo Frankenbergovo 199
Cyprian sv. 215
Člověk chudý podle Eckeharta 166
Člověk chudý podle Taulera 177
Denifle 160, 225
Dionysius Areopagita 141, 146
Dionysius Karthusianský 211
Duns Scotus 156
Eckehart 158
Eckehartovy censur. věty 225
Ecclesiologia 217
Ekstase Plotinova 145
„ Eckehartova 168

Ellinger 203
 Emmerson 213
 Enneady Plotinovy 142, 192
 Eucken Rud. 148
Fanatici Silesiorum 193
 Frankenberg Abraham 193, 197
Gilbertus Porretanus 160
Hadí esence 187
 Hahn, hraběnka 195
 Hase 199
 Hegel 209
 Hello 141
 Herodes Taulerův a Boehmův 188
 Hierarchia ecclesiastica 154
Chemnitz Kristian 207
 Cherubinské spojení s B. 207
 Cherubinský poutník 141, 157, 207
 Chudás Taulerův 173
 Chudý podle Eckeharta 166
Immance Boží 146
 Irenaeus sv. 155
Jan XXII. 169
 Jména Boží 146
 Jiskerka Eckehartova 158, 162
 „ sv. Augustina 178
 Johannis Amati Libellus 217
Katolicism 195
 Kázání Taulerova 175
 Konvertité XVII. stol. 196
 Krishna 193
 Kreiten 210
Lásky Boží stupnice 147
 Leibniz 196, 208
 Leopold císař 216
 Logos 193
 Luther 179, 182
Maeterlink 207
 Margarita evangelica 217

Marsilius Fucinus 149
 Medulla 171, 172
 Milost Boží podle Eck. 176
 Mohutnost mystická 154
 Mystická theologie 146, 150
 Mystika 135, 156
 Mysl vysoká 164
Nadbůh Eckehartův 159
     Nadjednota, Nadsoucno Plotinovo 143
     „ „ Dionysiovo 150
     Německá theologie 169
 Nietzscheův nadčlověk 182
 Nic u mystikův 164
 Nimrod Silvius 197, 200
Noûς 144
 Novoplatonism 142
Olešnice 193
 Opitz 197
 Origenes 169
Pantheism dynamický 143
 Paracelsus 189
 Pati Deum 164
     „ divina 154
 Philosophus teutonicus 189
 Plato 142
 Plotin 142
 Plození Syna podle Eckeharta 164
 Podobizny světců 141
 Porfyrius 154
 Protestantism 198
 Přátelé Boží 179
Revír království Božího 186
 Ruysbroek 211
Seltman 201
     Serafinské spojení s B. 207
     Severu procitnutí 156
     Scheffler Jan 196 a násled.
         „ jako polemik 215

Scheffler spisy 216
Schell H. 155
Schlegel B. 209
Scholastica 156
Schwaz Daniel 217
Schwenkenfeld 183
Slast duše 207
Smrt mystická 177
Stierner 182
Schopenhauer 209
Sommerfeld 194
Stöckel A. 179
Století XVII. 198
Suso J. 169
Svět podle Eckeharta 162
Tauler 170, 211, 213
Teď (termin mystiků) 172
Theologia, eyn Deutsch 178
Teorie poznání (Weiglova) 184
Timotheus 150
Transcendence Boží 146
Transc. mohutnost duševní 154, 169, 178
Trojice 150
Trojice Weigelova 191
Ueberweg Fr. 160
Útěk osamoceného k Osamocenému 245
Weg zu Christo, Boehmův 190
Weigel Val. 184, 213
Veiss Albert 199
Věčné ticho (Boehmeovo) 186
Východ a vchod u mystiků 177
Vzor dokon. člověka 173
Zeller E. 142

OPRAVA TISKOVÝCH CHYB

Ve slovu úvod k II. vyd. v posled. odstavci místo církevní čti katolický.

Na str. 16. v průpovědi Čím je Bůh... čti Lesku místo Lestu a místo ve slovu Slovem — ve Slovu slovem.

Na str. 42. v průpovědi Pij z vlastního... místo duše bludu — duše blouda.

Na str. 87. v průp. Velké ukryto... čti Kruh místo Druh.

Na str. 104. v průp. Největší šlechtic čti místo u svých u mých.

Na str. 105. v průp. V nebi smíš... čti Zkroť místo Zroť.

Na str. 130. čti místo Vůle uzdravuje — Vůle zatracuje.

Na str. 135. v průp. Moudrý má vše čti s všemi místo všemi.

Na str. 158. čti Denifle místo Deniflé.

O B S A H

Čtenáři. Úvod překladatelův 9

Věnování Angela Silesia 11

Kniha první 13

Kniha druhá 43

Kniha třetí 63

Kniha čtvrtá 77

Kniha pátá 93

Kniha šestá 123

Úvod do německé mystiky vůbec
a do „Cherubinského poutníka“ zvlášť 137

Poznámky a výklady 219—230

Rejstřík osob a věcí v úvodní studii 231

DR. ALOIS LANG
SPISY
II.
CHERUBINSKÝ POUTNÍK
VÝBOR
ÚVOD DO NĚMECKÉ MYSTIKY
ZVLÁŠTĚ DO
CHERUBINSKÉHO POUTNÍKA
II. opravené vydání
Upravil V. H. Brunner
Vytiskl
Frant. Obzina ve Vyškově
Vydal
jakožto 31. knihu
Družstva Přátel Studia
Ladislav Kuncíř v Praze
léta Páně 1922

D R. A L O I S L A N G

S P I S Y

Úpravu řídí prof. V. H. Brunner

1

JACOPONE DA TODI

2

ANGELA SILESIA POUTNÍK CHERUBINSKÝ.
VÝBOR.
ÚVOD DO NĚMECKÉ MYSTIKY, ZVLÁŠTĚ DO
CHERUBINSKÉHO POUTNÍKA

3

JINDŘICH SUSO

Studie z německé mystiky středověké

4

KRISTUS FED. M. DOSTOJEVSKÉHO

5

NÁBOŽENSKÝ PROBLEM NOVALISŮV

6

OTEC POUŠTĚ SVATÝ JERONYM

7

ABELARD A HELOISA

8

VÝBOR KORESPONDENCE ABELARDA
A HELOISY

9

AUGUST STRINDBERG

Spisy budou vydány i ve vkusných celoplátěných vazbách podle návrhu
V. H. Brunnera, jakož i 20 číslov. výt. na ručním papíře v celokož. vazbě.

LADISLAV KUNCÍŘ V PRAZE VII., OVENECKÁ 4